TAHİR BALCI - UMUT BALCI
HALİME BALCI - ERDAL KAÇAR

TÜRKÇE BİRLEŞİK ZAMANLAR VE ALMANCA KARŞILIKLARI

KARAHAN KİTABEVİ

Birinci Baskı : **2016**
Eser : Türkçe Birleşik Zamanlar ve Almanca Karşılıkları
Yazar : Tahir Balcı, Umut Balcı
Halime Balcı, Erdal Kaçar

Yayın Editörü : Seyfi Karahan
Pazarlama : İsmet Karahan
Kapak Tasarım : Karahan
Sayfa Düzeni : Karahan

ISBN : ISBN: 978-605-4989-90-4

Baskı : Öz Baran Ofset
(0312) 394 45 60

www.karahankitabevi.com

KARAHAN KİTABEVİ

Merkez: Çakmak Caddesi, Çakmak Plaza No: 40/43
Seyhan – ADANA

Tel: (0322) 363 05 84 Faks: (0322) 363 57 79

Şube: Mahfesığmaz Mahallesi 79019 Sokak
Sargut Apt. No: 39
Tel: (0322) 234 16 11 Faks: (0322) 234 16 33
Çukurova - ADANA

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER iii
1. GİRİŞ 1
1.1. Amaç ve Kapsam 3
1.2. Gereç ve Yöntem 3
2. ZAMAN VE KİP KAVRAMLARI 4
3. ZAMAN – KILINIŞ – GÖRÜNÜŞ İLİŞKİSİ 8
4. TÜRKÇE'DEKİ BASİT ZAMANLAR 8
4.1. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zaman 10
4.2. Görülen Geçmiş Zaman 12
4.3. Şimdiki Zaman 13
4.4. Gelecek Zaman 15
4.5. Geniş Zaman 17
5. TÜRKÇE'DEKİ BİRLEŞİK ZAMANLAR 19
5.1. Hikâye Birleşik Zamanı 19
5.1.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi 19
5.1.2. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi 21
5.1.3. Öğrenilen/Duyulan Geçmiş Zamanın Hikâyesi 22
5.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi 22
5.1.5. Geniş Zamanın Hikâyesi 23
5.1.6. İstek Kipinin Hikâyesi[18] 24
5.1.7. Gereklilik Kipinin Hikâyesi 24
5.1.8. Dilek-Koşul Kipinin Hikâyesi 24
5.2. Rivayet Birleşik Zamanı 25
5.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti 25
5.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti 25
5.2.4 Geniş Zamanın Rivayeti 26
5.2.5 İstek Kipinin Rivayeti 26
5.2.6. Gereklik Kipinin Rivayeti 27
5.2.7. Dilek-Koşul Kipinin Rivayeti 27
5.3. Koşul Birleşik Zamanı 28
5.3.1. Şimdiki Zamanın Koşulu 28
5.3.2. Görülen Geçmiş Zamanın Koşulu 28
5.3.3. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Koşulu 29
5.3.4. Gelecek Zamanın Koşulu 29

5.3.5. Geniş Zamanın Koşulu 29
5.4. Durum Birleşik Zamanı[20] 30
5.4.1. Şimdiki Zamanın Durum Birleşik Zamanı 30
5.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Durum Birleşik Zamanı 30
5.4.3. Gelecek Zamanın Durum Birleşik Zamanı 30
5.4.4. Geniş Zamanın Durum Birleşik Zamanı 30
5.4.5 Gereklik Kipinin Durum Birleşik Zamanı 30
6. ÇOKLU (KATMERLİ) BİRLEŞİK ZAMANLAR 31
6.1. Şimdiki Zaman Hikâyesinin Koşulu 31
6.2. Görülen Geçmiş Zaman Hikâyesinin Koşulu 31
6.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman Hikâyesinin Koşulu 31
6.4. Gelecek Zaman Hikâyesinin Koşulu 31
6.5. Geniş Zaman Hikâyesinin Koşulu 32
6.6. Gereklik Kipi Hikâyesinin Koşulu 32
6.7. Şimdiki Zaman Rivayetinin Koşulu 32
6.8. Öğrenilen Geçmiş Zaman Rivayetinin Koşulu 32
6.9. Gelecek Zaman Rivayetinin Koşulu 33
6.10. Geniş Zaman Rivayetinin Koşulu 33
6.11. Gereklik Kipi Rivayetinin Koşulu 33
7. WEINRICH'E GÖRE EYLEMLERİN DÜZENLENMESİ, İŞLEVİ, KONUYA BAKIŞ TARZLARI VE ZAMANSAL KONUMLANDIRMA 33
7.1. Konuşma Tutumu veya Konuya Bakış Tarzı (Tempus-Register, Sprechhaltung) 34
7.2. Zaman Perspektifi 39
8. ALMANCADAKİ ZAMANLAR 40
8.1. Präsens 40
8.2. Präteritum 42
8.3. Perfekt 43
8.4. Plusquamperfekt 46
8.5. Futur I 48
8.6. Futur II 49
9. ALMANCA VE TÜRKÇEDEKİ ZAMANLARIN KULLANIMI 50
10. PINAR KÜR'ÜN "YAZ GECELERİNDE KEMAN" ADLI ÖYKÜSÜNDEKİ BİRLEŞİK ZAMANLAR VE ALMANCA ÇEVİRİSİNDEKİ KARŞILIKLARI 55
10.1. Geniş Zamanın Hikâyesi ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları 55

10.1.1. Präsens ile 55
10.1.2. Plusquamperfekt ile 56
10.1.3. Präteritum ile 57
10.1.4. Konjunktiv Perfekt 60
10.2. Gelecek Zamanın Hikâyesi ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları 61
10.2.1. Konjunktiv II Perfekt ile 61
10.2.2. Konjunktiv II Präsens ile 61
10.3. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zamanın Hikâyesi ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları 62
10.3.1. Plusquamperfekt ile 62
10.3.2. Präteritum ile 65
10.3.3. Präsens ile 72
10.3.4. Partizip Perfekt ile 73
10.4. Şimdiki Zamanın Hikâyesi ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları 75
10.4.1. Präteritum ile 75
10.4.2. Perfekt ile 89
10.4.3. Präsens ile 90
10.5. Şimdiki Zamanın Rivayeti ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları 91
10.5.1. Präteritum ile 91
10.5.2. Präsens ile 91
10.6. Gelecek Zamanın Rivayeti ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları 91
10.7. Dilek-Şartın Hikâyesi ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları 91
10.8. Gerekliliğin Hikâyesi ve Almanca Çevirisindeki Karşılığı 92
10.9. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı ve Almanca Çevirisindeki Karşılığı 92
10.10. Öğrenilen Geçmiş Zaman Hikâyesi'nin Şartı ve Almanca Çevirisindeki Karşılığı 92
11. FARKLI ZAMANLARIN BİR ARADA KULLANILMASI 92
12. BİRLEŞİK TÜMCELERDE EK EKSİLTME 93
13. SONUÇ 96
14. KAYNAKÇA 98

ÖNSÖZ

Gerek Almancada gerekse Türkçede zamana ilişkin birçok atasözü ve deyim vardır. Bu gerçek, zamanın yaşamımıza yön veren temel etmenlerden birisi olmasından kaynaklanmaktadır. Hele hele son yıllarda bilim, sanayi ve teknolojide kaydedilen olağanüstü gelişmeler zamanı daha değerli ve anlamlı duruma getirmiştir. Eskiden günlerle veya saatlerle değerlendirilen süremler şimdi dakikalarla ve saniyelerle değerlendirilir olmuştur.

Zamanın bu denli ayrıştırılmasının yansımalarını dilde de görmek olanaklıdır. Ancak bu yansımalar kısa sürede görülmeyebilir, zamanla ortaya çıkar. Zamanın görünümleri her dilde aynı değildir. Zira zaman da kültürel bir bakış açısını yansıtır.

Zamanı sadece dilbilgisel kategorilerin ürünü olarak görmemek gerekir. Yani zaman kategorilerinin daha ayrıntılandırıldığı dilleri konuşanlar zamanı daha iyi değerlendirir diyemeyiz. Nitekim Almancada zamanların sayısı Türkçeye göre daha azdır. Almancada Präsens, Präteritum, Partizip Perfekt, Plusquamperfekt, Futur I ve Futur II olmak üzere yalnız altı zaman biçimi varken, Türkçede basit zamanlar, bileşik zamanlar, katmerli bileşik zamanlar olmak üzere çok sayıda zaman mevcuttur. İşte Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen 3171 numaralı proje yardımıyla gerçekleşen bu çalışmada, Türkçedeki bileşik zamanların Almanca ile ilgilenenler için ilginç bir karşılaştırma konusu olacağını ve bunun en iyi şekilde Türkçeden Almancaya çevrilen bir eser bağlamında olacağını düşündük. Böylece ortaya çıkan bu çalışmanın ders kitabı yazarlarına, öğreticilere ve öğrencilere yararlı olmasını ümit ediyoruz.

ÖZET

Evrensel olan zaman kavramı insan kavrayabilse de kavrayamasa da *geçmiş, şimdi* ve *gelecek* olarak vardır. Bu kavramın gerek anlamsal katmanları gerekse bu katmanların dilbilgisel görünümleri dilden dile büyük farklılıklar gösterir. Bu durum, zamanın göreceli algılanabileceğini ve dilbilgisel kategorilerin ihtiyaçlar doğrultusunda gelişip oluşabileceğini göstermektedir. Zaten başlangıçta Almancada yalnız Präsens ve Präteritum varken, zamansal ayrıntıların ifadesi için Partizip Perfekt, Plusquamperfekt, Futur I ve Futur II sonradan oluşmuştur. Bu husus, zamanın bir kültür ve yaşam biçimi konusu olduğu anlamına da gelir.

Bazı Türkçe uzmanları zaman ve kip kavramlarını çok karıştırmakta, hatta bazen eşdeğer görmektedir (Bak. Türkyılmaz 199: 7). Her ne kadar zaman ve kip iç içe bir görünüm arz etse de ikisi birbirinden farklı şeylerdir. Buna karşın tanımlamalarda bile çokça yanlışlık yapıldığını söylemeliyiz. Kip, belli söylem ortamında konuşucunun iş, olgu, durum karşısındaki öznel tutumunu belirlerken, nesnel olan zaman bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süreyi ifade eder. Kipin zamanları vardır, ama zamanın kipi diye bir şey olamaz.

Zaman, görünüş ve kılınış arasındaki ilişki de her zaman dikkat çekmiştir. Görünüş ve kılınış doğrudan ya da dolaylı olarak zamanla ilişkilendirilebildiği için sıkça karıştırılmaktadır. Ancak kılınışta masterın anlamsal yapısı ve oluş biçimi bitmişlik-bitmemişlik (başlama, kesintilerle / aralıksız sürme, yoğun biçimde sürme, değişme, bitme) açısından değerlendirilirken, görünüşte bir duruma dış etmen olan zaman açısından konuşucu aracılığıyla gönderimde bulunulması söz konusudur. Bu yüzden kılınış nesnel, görünüş ise özneldir. Bizceeylemlerin dilbilgisel bir kategorisi olan görünüşün bir dilde varsayılabilmesi için *bitmiş, bitmemiş, süren* veya *yinelenen* gibi evrenselliği kabul edilen eylemsel kategorilerin sistematik karşıtlıklar oluşturabilmesi gerekir. Bu tanıma göre Türkçede de Almancada görünüş yoktur. Almanca ve Türkçede görünüş diye gösterilen anlamlar sözdizimsel ve sözcüksel yapılar (tüm tümce öğelerinin) ile edimsel olguların toplam sonucudur.

Gerek kuramsal gerekse eğitim öğretime yönelik Türkçe dilbilgisi kaynaklarında *basit zaman - birleşik zaman* ayrımı yapılırken Almanca dilbilgisi öğretimi kitaplarında böyle bir sınıflandırma yoktur. Bilimsel

dilbilgisi kitaplarında ise *basit/yalın* (einfach) ve *birleşik* ayrımının yapıldığını, fakat bunun *synthetisch - analytisch* anlamında kullanıldığını görüyoruz.

Zaman biçimlerini sadece dilbilgisel kategoriler açısından dar kalıplar içinde görmek yanlıştır. Çünkü gerek bağlama gerekse konuşucunun niyetine bağlı olarak tümceye giren zaman belirteçleri yardımıyla dilbilgisel biçimler arasında geçişlilikler ortaya çıkmakta, aynı anlamsal işlev farklı zaman biçimbirimleriyle ifade edilebilmektedir.Pınar Kür'ün "Yaz Gecelerinde Keman" adlı öyküsündeki birleşik zamanlar ve Almanca çevirisindeki karşılıklarına baktığımızda, beklenenin tersine birçok çeviri biçimine rastlanmıştır. Bu da kuram ile uygulamanın (kullanımın) her zaman örtüşemeyebileceği anlamına gelir.

Anahtar sözcükler: Karşılaştırmalı Dilbilgisi, Almancada zamanlar, Türkçede zamanlar, kip, görünüş, kılınış.

ABSTRACT

THE ANALYSIS OF COMPOUND TENSES IN TURKISH LANGUAGE AND THEIR TRANLATIONS IN GERMAN LANGUAGE IN TERMS OF LINGUISTIC AND DIDACTIC IN THE EXAMPLE OF THE STORY "YAZ GECELERİNDE KEMAN" BY PINAR KÜR AND ITS TRANLATION IN GERMAN LANGUAGE

The universal concept of time consists of past, present and future even if people can comprehend it or not. Both the semantic layers of this concept and the grammatical aspects of these layers differ widely from language to language. This case indicates that the time can be percieved relatively and grammatical categories can occur and improve according to the needs. While there was already Simple Present Tense and Simple Past Tense in German in the beginning; Present Perfect Tense, Past Perfect Tense, Future Tense and Future Perfect Tense were occured afterwards for the expression of temporal details. That is also to say the time is the topic for a culture and lifestyle. Some experts of the turkish language mix the notions of Tempus and Modus very much and they even accept them equivalent. Although Tempus and Modus seem to be interwined, they differ greatly from each other. For all that, we need to say that there are even quite many mistakes which are made in definitions. While Modus defines the subjective attitude of speaker in certain environment against task, event and status; objective Tempus defines the duration during which a task, an occurence is being done, was done and and will be done. Modus has got Tempus but Tempus hasn't got any Modus. The relationship among the Tempus, the Aspect and the Manner of Action has always drown the attention. The Aspect and the Manner of Action are often mixed as they can be asscіated to the Tempus. However, the referance can be said to occur via a speaker in terms of the Tempus, the external factor for a situation, while the semantic structure of infinitiv and the type of form are evaluated in terms of perfective-nonperfective (the beginning, keeping on with/without interruption, keeping on intensely, changing and finishing). Because of that the Manner of Action is objective but the Aspect is subjective. We think the aspect, the grammatical category of the actions, can be considered in a language only if the universally accepted categories such as finished, unfinished, keeping on and repeating is to create systematic

oppositions. According to this definition there is no aspect both in Turkish Language and German. The meaning shown as aspect in Turkish Language and German is the total result of the actual cases and the syntactic and the lexical structures (all the elements of a sentence)

While there is a distinction between the Simple Tense and the Compound Tense in both theoretical and educational resources for turkish language grammer, there isn't such a classification in german language grammer books. There is a distinction of the Simple Tense and the Compound Tense in academical grammer books however, this is used in the meaning of synthetic and analytic.

It is wrong to see time formats only in terms of grammatical categories, in the narrow molds. Because the transitivity are emerging between the grammatical forms by the help of the tempus markers entering into the sentence depending on both the context and the intention of the speaker; the same semantic function can be expressed with different tempus morphemes. A few kinds of translation, more different than being expected, are detected when we analyze the Compuned Tenses and their translation in the german language, in the story of Pınar Kür. It means that the theory and the usage cannot be always coincided with each other.

KeyWords: Comparative Grammar, Tenses in German Language, Tenses in Turkish Language, Modus, Aspect, Manner of Action.

1. GİRİŞ

Kısaca *Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre*[1]veya *Eylemin gösterdiği iş, oluş ve durumun gerçekleşme dönemini dilbilgisel olarak belirleyen ulam* (İmer vd. 2011: 280) olarak tanımlanabilecek zaman kavramı olgusal anlamda evrenseldir. İnsan kabul etse de etmese de, kavrayabilse de kavrayamasa da *geçmiş*, *şimdi* ve *gelecek* vardır. Bu kavramın gerek anlamsal katmanları, gerekse bu katmanların dilbilgisel görünümleri dilden dile büyük farklılıklar gösterir.

Dilbilgisel kategorilerin oluşması tümüyle ihtiyaca dayanır. İnsan ve insanla ilgili her şey, yani doğa, kültür, sanat ve bilimin evrilmesi dilde de evrilmelere neden olur. Zaman (Tempus) kavramının gelişimi ve dilbilgisindeki görünümleri de buna dayalı olarak zaman bilincinin yükselmesiyle bağlantılıdır. Dilin ilk aşamaları çok yalın bir iki sürem karşıtlığına dayanırken, tarihsel gelişim başka zaman biçimlerinin doğmasına yol açabilir.

Dilsel kategorilerin oluşumu ile ihtiyaç arasındaki bire bir örtüşmenin en iyi örneği Manchester Üniversitesi budundilbilim profesörü Daniel Everett'in Amazonlarda Maici nehri kıyısında yaşayan Pirahã halkının diliyle ilgili 1977'den beriyaptığı incelemelerdir. Everett, Pirahãların arasında toplam yedi yıl geçirmiş ve bulguları onu şaşkına çevirmişti. Zira Pirahãda üretici dönüşümşel dilbilgisi yaklaşımlarının özünü oluşturan yineleme (Rekursion) yoktu. Yalnızca üç adıl kullanıyorlardı. Zaman anlatan sözcükler bulunmuyordu; eylemlerde geçmiş zaman, yantümce, herkes / tümü/bütünü / daha çok gibi sayı sözcükleri yoktu. Güvercinler ya da şempanzeler sayılardan ne kadar anlıyorsa, Pirahãların da o kadar anladığını, sayı kavramı olmayınca sayıları ayırt etmenin de olanaksız olduğunu söylüyor. Everett bütün bu olağandışı durumları şöyle açıklıyor:

> *Dil, kültür aracılığıyla dünyaya gelir. Pirahãların kültürü ise şimdi ve burada yaşamak biçiminde özetlenebilir. Sadece doğrudan doğruya yaşananlar anlatılmaya değer bulunuyor. Bütün olaylar konuşma anına bağlıdır. Bu yaşam biçimi soyutlamayı ve geçmişle karmaşık bağlantılar kurmayı engelliyor, böylece dili sınırlıyor (*Bredow 2006).

1

ttp://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.546f41a96ec415.74477328 (21.11.2014).

Köller'in (1988: 89) belirttiğine göre olayları sadece *şimdi-şimdi değil* ya da *tarihsel açıdan gerçek-düşünsel açıdan gerçek* karşıtlığına göre sınıflandıran diller vardır. Bu şekildeki sınıflandırma yukarıda Everett'in bulgularının söz konusu olduğu, çok ilkel yaşam tarzını yansıtır niteliktedir. Yaşam, doğa, kültür vs. gelişip değiştikçe zamansal kategoriler de değişir. Göreceli olarak ilkel olan koşullar daha az nitelik, daha az ayrıntı gerektirir. Gelişim ve değişim daha çok ayrıntıyı, daha çok niteliği beraberinde getirir.

Konuya Almancadaki zaman biçimleri açısından bakan dil felsefecisi Köller (1988: 103) *Eski Yüksek Almanca* (Althochdeutsch) döneminde sadece iki zaman biçimi (Präsens ve Präteritum) olduğunu, bu dönemin sonuna doğru zaman sayısının altıya çıktığını, Präteritum'un yanında yargı ve bitiş ifade eden Perfekt'in türediğini; olasılık ve tahmin gibi anlamsalfarklılıkları dilegetirmek için de Präsens'in yanında Futur I'in ortaya çıktığını belirtmektedir. Futur II ve Plusquamperfekt'in türeyişi ise yüklemlemenin gerçek veya varsayımsal olarak konuşma anından farklı kronolojik bir yere konumlandırılması ihtiyacından doğduğuna işaret etmektedir. Köller (1988: 140) farklı zaman basamaklarının oluşmasında dilin yazılı kullanımını hızla artmasının ve çevirinin, dolayısıyla başka dillerin büyük etkisi olduğunu belirtmektedir. Çeviriye kaynaklık eden dildeki anlam nüanslarının erek dile eksiksiz ve kusursuz aktarılması kaygısı yeni ara basamakların ortaya çıkışını hızlandırmıştır.

Köller (1988: 321) yazarların metinlerini oluştururken zaman biçimlerini bilinçli olarak seçip seçmediklerinden söz etmektedir. Yazarların verdikleri yanıtlarda okul bilgilerinin yönlendirici olduğunun belirtildiğini, ancak yanıtlar ile yazarların oluşturdukları metinler arasında çelişki olduğunu, zira metin oluşumunda farkında olmadan dilbilgisinden ziyade dil hissinin (Sprachgefühl) rol oynadığını belirtmektedir. Gerçekten de bir yazarın dilbilgisi kurallarına sıkı sıkıya uyma ilkesini önplanda tutarak ürün verdiğini düşündüğümüzde o ürünün dilbilgisi kitabı gibi kuru, soğuk vezevksiz olacağını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Dil kullanımında katı kuralların değil de dil hissinin daha büyük rol oynamasını, evrimsel açıdan da gerekçelendirmek olanaklıdır; başlangıçta Almancada yalnız Präsens ve Präteritum varken nuansların ifadesi için başka zaman biçimleri oluşmuştur. Ayrıca gerek en eski iki temel zamanı gerekse sonradan oluşan Perfekt, Futur I, Futur II ve Plusquamperfekt'i birbiri içine iyice giren *sürem, görünüş* ya da *kılınış* açısından bir noktaya sabitlemek çok

zordur. Dilbilgisel açıdan Futur I beklediğimiz yerde Präsens'in, Präteritum olması gerektiğini düşündüğümüz yerde Perfekt'in kullanılmasına şaşırmamak gerekir. Çünkü söz konusu zaman biçimini kullanırken bizim tasavvur ettiğimiz kavram, yani ilgili biçimsel yapıya yüklediğimiz işlev/içerik/anlam bir başkasının yükleyebileceği ya da anladığı işlev/içerik/anlamdan çok farklı olabilir, ama aynı da olabilir. Zaten biz bir şeyi okurken *Aaa, yazar burada Präteritum kullanmış, aslında Perfekt kullanması gerekirdi* demeyiz. Kullanılan dili doğru varsayıp onun arkasında gizli yüklemlemeyi çözmeye çalışırız. *Sie hörten Nachrichten* ya da *Die Titelseite gestaltete Max M.* gibi tümcelerde aslında Perfekt kullanılması beklenirdi. Ama gerek haber bültenlerinin bitiminde duyduğumuz birinci gerekse imalatçının adını gösteren ikinci tümce ve benzerlerini yanlış diye nitelemeyiz, olduğu gibi kabul ederiz. Sowinski (1978: 179) bu şekildeki kullanımın kısalık amaçlı stilistik değeri olduğundan söz etmektedir.

1.1. Amaç ve Kapsam

Karşılaştırmalı Dilbilgisi açısından baktığımızda Türkçe ile Almanca arasında benzerlikler gibi büyük farklılıklar görmekteyiz. Zira her iki dil etimolojik açıdan ayrı dil ailelerine aittir ve bu farklılık birçok alana yansımaktadır. İşte bu çalışmada büyük farklılıklar arz eden zamanları karşılaştırmalı dilbilgisi çerçevesinde irdeleyeceğiz. Bilindiği üzere Türkçede zamanlar a) basit zamanlar, b) birleşik zamanlar, c) katmerli birleşik zamanlar diye sınıflandırılmaktadır; buna karşılık Almancada böyle bir sınıflandırma yoktur. Durum böyle olunca Türkçe ve Almancada hangi zamanın hangi zamana eşdeğer olduğu, bu konuda standart çıkarımlarda bulunulup bulunulamayacağı, zaman ile kipler arasında bir ilişki olup olmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Daha önce yapılan çalışmalar bu sorulara yanıt vermemektedir. Bu nedenlerden dolayı konunun önem arz ettiğini düşünmekteyiz.

1.2. Gereç ve Yöntem

Çalışmamızı yapay metinlere ya da varsayımlara dayandırmak yerine somut verilerden yararlanmayı hedefliyoruz. Bunun için Pınar Kür'ün "Yaz

Gecelerinde Keman" adlı öyküsü ve Almanca çevirisini temel alacağız. Türkçe metinde yer alan tüm birleşik zamanlı tümceleri ve Almanca çevirilerini tek tek zaman açısından karşılaştırarak yukarıdaki hedeflerimize ulaşmaya çalışacağız.

2. ZAMAN VE KİP KAVRAMLARI

Türkçenin dilbilgisi kitaplarına baktığımızda zaman ve kip kavramlarının karıştırıldığını,[2] hatta bazen eşdeğer görüldüğünü görüyoruz. Ediskun (1985: 173) *Kip, fiil kök ya da gövdelerinin - zaman ve biçimlere göre - türlü morfemlerle, yani eklerle girdikleri kalıplara denir* diyerek zaman (Tempus) ve kipi (Modus) birbirinden ayırmamaktadır.

Korkmaz (2007: 43) bildirme kiplerini *Fiilin olumlu veya olumsuz nitelikteki yapılışını; geniş zaman, şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve gelecek zamanda olmak üzere belli bir zaman kavramı içinde veren kipler* diye tanımlarken aslında bildirme kiplerinin içeriğine dair bir şey söylememekte, kipi sadece zamanla ilişkilendirmekte ve söyleminden sanki tasarlama kiplerinde zaman kavramı olmadığı çıkarımı yapılabilmektedir.

Atabay vd. (1983: 239f.) kipi *eylemlerle dile getirilen devinim, olay, oluş ve kılınışla ilgili anlatım biçimleri*şeklinde tanımlarken doğru bir yaklaşım sergilemekte, ancak devamında bildirme kiplerini *Eylemin belirttiği kavramın geçmişle, şimdiyle, gelecekle ya da geniş bir süreyle ilgili olduğunu bildirme gibi bir görevleri bulunduğu*nu söyleyip bu kipi ağırlıklı olarak zamansal bir olgu şeklindebetimleyerek diğerleriyle aynı yanlışa düşmektedir. Atabay ve diğerlerinin adı geçen yerdeki dipnotlardan anlaşıldığı üzere N. Üçok'a göre kip, *tümce içinde eylemlerin aldıkları biçimlerdir*. Dil Derneği yayını olan Türkçe Sözlük'e (1999: 812) göre kip *eylemlerde belirli bir zamanla birlikte konuşanın, dinleyenin ve konuşulanın*

[2] Oymak (2004) bu karışıklığa değinerek bunun Türkçe öğretiminde büyük bir sorun oluşturduğunu ve kip -zaman farkının bir türlü kavranamadığını belirtmektedir.

*tekil ya da çoğul olarak belirtilmiş biçimi*dir. Türk Dil Kurumu'nun elektronik sözlüğündeki tanımı da aynı kapıya çıkmaktadır.[3]

Türkologların duayenlerinden sayılan Ergin'e (1988: 273) baktığımızda aynı şekilde kip ve zaman kavramlarının birbirlerinden ayrılmadığını açıkça görüyoruz; nitekim *Şekil ve zaman ekleri*başlığı altında *Bildirme kipleri, tasarlama kipleri* altbaşlığını açtıktan sonra

> *Bildirme kipleri ...yapılan veya yapılacak olan hareketleri haber verdiğinegöre hareketin zamanını da gösteriyor demektir. Şu halde fiillerin zaman bildirenbütün çekimlerişekil bakımından bildirme kipleri içinde toplanırlar. Yani,bildirmekiplerini yapan şekil ekleri aynı zamanda zaman ekleri durumundadırlar. Hatta şekil fonksiyonları aynı olduğu, ancak zaman bakımından birbirinden ayrıldıkları için bu ekler zaman ekleri diye anılırlar... Aynı şekilde bildirme kipleri de zaman kipleri olarak zamanlarına göre adlandırılırlar (*Ergin 1988: 273)

diyerek kip (Modus) ile zaman (Tempus) arasında fark görmediğini göstermektedir.[4] Oysa kip zamansallık, zaman da kipsellik ifade edebilir. Bu açıdan Muharrem Ergin'in aşağıdaki ifadesi de ilginçtir:

Tasarlama kiplerinde ise zaman yoktur. Bu kipleri yapan şekil ekleri yalnız bir takım şekiller ifade ederler. Bu şekiller de tasarlamanın şart, istek, gereklik veya emir şeklinde ortaya çıktığını gösterir. Şu halde dört tasarlama kipi olup bunlar da fiillerin şart, istek, gereklik, emir şekilleridir. (Ergin 1988: 274).[5]

Keza zaman-kip geçişliliğini gösteren; yani şart, istek, gereklik veya emir tümcelerinde de zaman kavramının mevcut olduğunu birçok örnekle kanıtlamak olanaklıdır: *Hasan, git!* gibi bir tümcenin eylemi herhangi bir ek almadan kök halinde emir görevinde kullanılmıştır. Konuşucu, Hasan'ın gitmesini yoğun bir şekilde istemektedir - ki başkasından olan yoğun isteye/beklentiye emir diyoruz - bu istek/emir *şimdi* veya *gelecek*te olabilir,

---

[3] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.54818c5245bf44.54730996 (Erişim t.: 05.12.2014)

[4] Zaman ve kip kavramlarının karıştırıldığını vurgulayan Yaman (1999: 24) *Geniş zaman bütün zamanları kapsayan bir kip* diyerek çelişkili bir ifade kullanmıştır.

[5] "*Bırakmalıyım* (= bırakmam gerekiyor - *bilmelisiniz* (= bilmeniz gerekmektedir) örneklerini veren Ediskun (1985: 182) tümcelerin zamanıyla ilgili olarak *Belirli bir zaman göstermez* demekle aslında aynı örnekle kendi kendisiyle çelişmektedir.

ama *geçmiş*te olamaz. Tümceye ekleyeceğimiz zaman zarflarıyla bunu açıkça saptayabiliriz: *Hasan, şimdi git!,Hasan, yarın git!*olur; ama *Hasan, dün git!*olmaz. Benzer denemeleri koşul tümceleri *Hasan gitse (... her şey daha iyi olacak)!*, istek tümceleri *Ben de geleyim!*, dilek tümceleri *Keşke yağmur yağsa!*ve gereklilik tümceleri *Artık yağmur yağmalı* için de yaparak kipin zamandan ayrı düşünülemeyeceğini, yani zamanı da içerdiğini göstermek zor değildir.

Aksan (1999: 183) yukarıda belirtildiği üzere zaman ile kip arasında hiçbir fark görmeyen Ergin'in görüşlerini göreceleştirerek *Belli bir zamanı dile getiren bir çekim eki ...değişik zamanların, kiplerin anlatımını da üstlenmekte, görünüş açısından ilginç nitelikler sergilemektedir*demekte ve zaman-kip-görünüş arasındaki yakın ilişkiye işaret etmektedir. Böylece bize kipin istek, dilek, koşul, beklenti, varsayım, olasılık, gerçeklik, gerçekdışılık (bak. Lewandowski 1985: 693) gibi genel ya da öznel yaklaşımları dile getiren bir anlatım biçimi olduğunu sezdirebilmektedir.

Elbette zamanı (Tempus) kipten (Modus) ayırmak bazen kolay değildir. Özellikle konuşucunun olay/durum/eylemle ilgili öznel tutumunu gösteren kipselleştirici zarflar tümceye girdiğinde kip zamanın önüne geçebilmektedir. Örneğin Türk diliyle ilgili kaynaklarda birleşik zaman diye tabir edilen *Ben bunu yemezdim/yerdim* (geniş zamanın hikâyesi = Narrativ des Aoristes) geniş zaman ve görülen geçmiş zaman eklerinin birleşmesiyle oluştuğu halde ortaya çıkan anlamı her iki zaman perspektifiyle ilişkilendirmek ikinci planda kalır. Görülen geçmiş zamanın anlattığı yapılmışlık/bitmişlik ağırlıklı anlam olduğu halde durumsal olarak bunu farklı yorumlamak da mümkündür. Bir kişinin bir diğerine bir şeyi yediğini ya da yenebileceğini anlattığı bir bağlamda dinleyici pekâlâ *Ben bunu yemezdim (=yemem)* diyebilir. Dolayısıyla böyle bağlamlarda zamandan ziyade istek, dilek, koşul, niyet gibi kipsel anlamlar öne çıkmaktadır.[6] Bu durum birleşik zaman kategorisine sokulan biçimler için de çok söz konusudur. Örneğin dilek şartın hikâyesi (*Kitap okusaydın sözcük bilgin iyi olurdu*), gerekliliğin hikâyesi (*Sivil toplum örgütlerine destek vermeliydiniz*), isteğin hikâyesi (*Keşke geç kalmayaydın*!), dilek-şartın rivayeti (*Haydar*

[6] K. M. Ljubimov (içinde: Johanson 1971: 138) daha 1953'te geniş zaman ve türevlerinin bildirme kipi kapsamına dahil edilmemesi, Johanson (agy.) ise kipsel olmayan geniş zaman ve türevlerinin görünüş sisteminin bir parçası olarak görülmesi gerektiğini söylemektedir.

kahve içmeseymiş…) ve geniş zaman hikâyesinin şartı (*Gelir idiysem...*) gibi tümceler öncelikle kip kategorisinin konusudur.

Peters (1947: 67-76) eylemlerle ilgili olarak *Die Grundformen* ve *Die Nebenformen* başlıkları altında zamanlarla kipleri aynı kategoride değerlendirmiştir. Buna gerekçe olarak da Hint-Avrupa dillerinde az çok belirgin olan zaman-kip (Tempus-Modus) kategorilerinin ve farklılığının Türkçede - Türk gramercilerinin düşündüğünün tersine - açık olmadığını ve zaman ile kiplerin iç içe olduğunu, konuşanın bakış açısından kipsellik ifade ettiklerini belirtmektedir. Bunu demekle aslında Türkçede birleşik zaman olarak tabir edilen kategorilerin morfolojik/biçimsel açıdan iki zaman ekinin birleşmesiyle oluşsa bile, gerçekte edimsel açıdan iki zamanın söz konusu olmadığına ve aşağıda Weinrich'in (1993: 199) görüşlerinden söz ederken andığımız hazır *olma-erteleme* veya *tartıştırma-anlatma* gibi konuşucu tutumunun gerçekleştiğine işaret etmektedir.

Her ne kadar zaman ve kip iç içe bir görünüm arz etse de ikisini bir tutamayız, zira birbirinden farklı şeylerdir. Buna karşın tanımlamalarda bile çokça yanlışlık yapıldığını söylemeliyiz. Kahraman (1986: 67-68) eylem kiplerini *Fiillerin, zaman ya da biçim eklerinden birini alarak girdikleri biçimlere 'kip' adı verilir* diyerek buna bir örnek oluşturmaktadır. Oysa kip (Modus) *Belli söylem ortamında konuşucunun iş, olgu, durum karşısındaki tutumunu belirleyen dilbilgisi ulamı*dır (İmer vd. 2011: 175) ve ayrıca öznel olan yanlarıyla da nesnel olan zamandan (Tempus) ayrılır. Aslında kip ile zaman arasındaki farkı en iyi anlatan şu satırları mutlaka anmak gerekir:... *geniş zaman kipi, şimdiki zaman kipi, gelecek zaman kipi demekele de (sic, böyle), birbirinden tamamıyle ayrı olan zaman ve kip ulamlarını birbirine karıştırmış oluyor; 'Kipin zamanları olabilir, fakat zaman kipi olamaz* (Dilaçar 1974: 166).

Sanırım zaman-kip konusunda yapılan yanlış şudur: Bir şeyin değişik ölçütlere göre kategorilendirilebileceğini göz ardı etmek. Örneğin *Cem, saati beş liradan Almanca dersi veriyor* tümcesine anlambilim, sözdizim, edimbilim, biçimbilim, sesbilim, biçembilim gibi değişik açılardan bakabiliriz. Hatta aynı tümceyi farklı dilbilgisi kuramlarına göre çözümleyebiliriz (geleneksel dilbilgisi, üretici-dönüşümsel dilbilgisi, işlevsel dilbilgisi, durum dilbilgisi) ve çözümleyeceğimiz nesne aynı olmasına karşın elde edeceğimiz sonuçlar az ya da çok farklılık gösterecektir; bu farklılıklar neye nasıl baktığımızı gösterecektir. Konuya geri dönecek olursak:

Yukarıdaki tümceyi sadece zaman veya sadece kip açısından değerlendirmek zorunda değiliz. Tümceyi hem kip, hem de zaman açısından ele alabiliriz. Zaman açısından şimdiki zaman, kip açısından bildirme kipine dahil bir tümce söz konusudur.

3. ZAMAN – KILINIŞ – GÖRÜNÜŞ İLİŞKİSİ

Zaman-görünüş (Tempus-Aspekt) ilişkisi Türkologları eskiden beri ilgilendirmiştir. Tartışmalar çerçevesinde görünüş kategorisinin en keskin savunucuları bile zaman ve kip kategorisini yok saymamışlar, ancak Lars Johanson gibi bazıları görünüş kavramını neredeyse zamanın önüne geçirmişlerdir. Oysa zaman – ve bazı dillerde dilbilgisel bir kategori olarak varlığı kabul edilen eylemsel görünümleri – sonsuz olan yatay bir çizgi üzerindeki yer(ler)imizi belirleyen bir olgudur. İlkel yaşam tarzlarında zaman kavramı çok önemli görünmese de çağımızda kendimizi zamandan koşullarına terkedilmiş buluruz. Bir eylemin / oluşun ne zaman başladığını, bittiğini, ne kadar sürdüğünü, süreceğini, aşamalarını zaman öğeleriyle anlatırız. Zaten zamanı eylemlerden soyutlamanın dilbilgisiyle de mantıkla da açıklanabilir bir yanı olamazdı. Türkçede görünüş kategorisinin varlığını kabul eden çok az sayıda Türkolog ya da dilbilimci olduğunu ve bunların çoğunun görünüşü zamanla karıştırdıklarını belirtmek zorundayız.

Zaman, kip, görünüş ve kılınış kavramları üzerinde süregelen tartışmalar ve birbirine taban tabana zıt görüşler dil denen olguyu dili kullanan birey ve toplum bağlamında incelemeyen geleneksel dilbilgisi ve uzantısı sayılabilecek yaklaşımların sonucudur. Çıkış noktamız belli bir bağlam içerisinde kullanılan dil, sözce olmalıdır. Sözceyi eylem, ad, sıfat, ilgeç gibi sözcük türleri; özne, yüklem, nesne gibi görevler ya da *-dIr, -yordu, -mIş, mIştI* vb. biçim ekleri oluşturmaz. Bu öğeler sözceye yalnızca aracılık ederler. Bunların dilsel işlevinin yanında anlamın temel yapı taşlarını oluşturan şey, edimsel dilbilimin işaret ettiği iletişim bağlamı, konuşucu - dinleyici ilişkisi, sosyo-kültürel koşullar, önbilgiler, varsayımlar ve çıkarımlardır.

4. TÜRKÇEDEKİ BASİT ZAMANLAR

Türkçedeki zamanları konulaştıran bilimsel ya da öğretim amaçlı her kitapta zaman biçimlerinin basit/yalın zamanlar ve birleşik zamanlar olmak üzere ikiye ayrıldığını; *basit zaman* adı altında eylem gövdesine eklenen sadece bir zaman veya kip ekinin varlığının kastedildiğini, *birleşik zaman*dan ise bu eklerden ikisinin getirilmesinin anlaşıldığını biliyoruz. Hatta birleşik zamanlar da kendi aralarında ayrılmaktadır. İki zaman veya gövde+zaman+kip eklerinin yanında, gövdeye ikiden fazla ek getirilmesiyle oluşan katmerli (çoklu) birleşik zamanlar vardır, ancak bunların kullanım sıklığı çok düşüktür.

Kahraman (1986: 67) eylemlerin yapılabildiği dört temelzaman aşamasından söz etmekte ve zaman katmanlarını aşağıdakine benzerbir şemayla göstermektedir:

→ Geçmiş zaman	Şimdiki zaman	Gelecek zaman →
← Geniş zaman →		

Neredeyse tüm dilbilgisi kitaplarında belirtildiği üzere bu şemaya göre de geniş zaman geçmişi de kapsamaktadır; oysa geniş zaman ekleriyle oluşturulan tümcelere geçmiş zaman gösteren belirteçler ekleyerek bunun böyle olmadığını görmek oldukça kolaydır.

Johanson (1971: 49) Türkçe eylem sistemiyle ilgili söylemlerde yapılan en büyük yanlışın, zamanları kronometrik bir biçimde, örneğin geniş zamanı *zaman dışı/zamandan bağımsız* (außerzeitlich, zeitunabhängig) olarak tanımlamak olduğunu söyledikten sonra, kendisinden önce zaman konusunu ele alan Peters'in (1947: 67) Türkçe eylemlerin temel biçimlerini zaman (Tempora) olarak görmediğine işaret etmektedir.

Yeri gelmişken basit zaman - birleşik zaman konusuna değinelim. Gerek kuramsal gerekse eğitim öğretime yönelik Türkçe dilbilgisi kaynaklarında *basit zaman - birleşik zaman* ayrımı yapılırken Almanca dilbilgisi öğretimi kitaplarında böyle bir sınıflandırma yoktur. Bilimsel dilbilgisi kitaplarında ise *basit/yalın*(einfach) ve *birleşik* (zusammengesetzt) ayrımının yapıldığını, fakat bununla anlatılmak istenen şeyin Türk dilindekinden farklı bir şey olduğunu görüyoruz.

Almancadaki *basit zaman -birleşik kavram* çifti *synthetisch - analytisch* anlamında kullanılmaktadır. Yani basit zamanlar, eylem gövdesine ek getirilerek oluşturulan bireşimsel/bitişik zamanları; birleşik zamanlar ise yardımcı eylem (haben, sein, werden, müssen...) + anaeylem/mastardan

oluşan en az iki bağımsız biçimbirimli/sözcüklü, dizimsel açıdan ayrışık zamanları göstermektedir. Buna göre Präsens ve Präteritum basit; Perekt, Futur I, Futur II ve Plusquamperfekt birleşik zaman sayılmaktadır (Bak. Sowinski 1978: 170).

Türkçede görülen geçmiş zaman (*Naim geldi*), öğrenilen geçmiş zaman(*Naim gelmiş*), şimdiki zaman (*Naim geliyor*), geniş zaman (*Naim gelir*) ve gelecek zaman (*Naim gelecek*) olmak üzere beş basit zaman mevcuttur ve zaman biçimbirimlerinin eylem tabanına eklenmesiyle oluşmaktadır.

Zamanları sadece dilbilgisel biçimleri açısından dar kalıplar içinde görmek çok yanlış olur. Çünkü gerek bağlama gerekse konuşucunun niyetine bağlı olarak tümceye giren zaman belirteçleri yardımıyla dilbilgisel biçimler arasında geçişlilikler ortaya çıkmakta, aynı anlamsal işlev farklı zaman biçimbirimleriyle ifade edilebilmektedir.

4.1. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zaman

Bu zaman biçimi esas itibarıyla başka bir kişiden edinilen bir bilgiyi üçüncü bir kişiye aktarmaya, yani dolaylı anlatıma[7] yarar (*Bir sürü çoluk çocuk varmış kıyıda, hepsi görmüşler...*[Kür 2004: 61-62]). Ancak bunun yanında başka işlevleri de vardır. Sonradan tanık olduğumuz gerçek olayları ve durumları anlatmanın önemli bir aracı da bu zamandır:

> *Çünkü tavanların kıyılarında havagazı çıkışları var ve kalorifer boruları olsun, elektrik kabloları olsun duvar içlerinde değil, gözle görünebilen yerlerde; sonradan eklenmiş yani. Her neyse, ya benim bilmediğim, anlayamadığım bir mimari değerden, ya da varlıklı ev sahiplerinin üşengeçliğinden dolayı bugüne dek yıkılmamış, yerini çağdaş bir gökdelene bırakmamış (Kür, 2004: 11-12). Bir tek müzik konusunda yanılmışım... (Kür: 2004: 23)*

[7] Ancak dolaylı anlatımın tek yolu öğrenilen geçmiş zaman değildir. Habercilikte / basın dilinde sıkça başvurulan dolaylı anlatım, *edinilen bilgiye göre..., ... söyleniyor, ... belirtildi, -eceği bildirildi* vb. ifade biçimleriyle sağlanır: *... şikâyetlerinin devam ettiğini belirterek.../ ... tarafından kamuoyuyla paylaşılması bekleniyor / ... ikinci 6 ayı için yüzde 3'er artış planlandığını açıklamıştı / ... tespit edildiği açıklandı.*Olayın önplanda olduğu, öznenin bilinmediği ya da önemsiz olduğu durumlarda tercih edilen edilgen çatı ile de anlatımadolaylılık kazandırılmaktadır.

Öğrenilen geçmiş zamanın daha birçok edimsel işlevi söz konusudur: *Ne demişim ben?!* şaşkınlık,*Ben tıp okumuşum, o mühendislik okumuş, neticede devlet memuru olmuşuz* tevazu, *Biz en küçük iğnelerin bile deliğinden geçmişiz* böbürlenme işlevini öne çıkarır. Olasılık anlattığı örnekler de çoktur:

> *İlhan ölmemiş, belki de belleğini yitirmiş -bunca yıl beni aramamışlığının nedeni bu olabilirdi- sonra da otuz yıllık sabrımın, geleceğini bilmeden bekleyişimin, yaşamadan günlerimi sürdürüşümün ödülü olarak gelmiş, oturduğum yapının dördüncü katına yerleşmiş -bir mucize gibi. Neden böyle olmasındı? (Kür: 2004: 25).*

Yaman (1999)[8] öğrenilen geçmiş zamanın işlevlerini şöyle özetlemektedir:

- Koşul, dilek: *Hasta doktora gitmiş, doktor hastaya getirilmiş ne fark eder?..*
- Yakınma, pişmanlık, hayıflanma: *Yanlış bir yolda ömür tüketmişiz oğul.*
- Övünme, sevinme: *Biz bin yıllık tarih boyunca …çekmişiz.*
- Şaşkınlık, küçümseme: *Ben mi kabul etmişim? Ben mi haber göndermişim?*
- Kızgınlık, sitem, olmazlık: *Bu para az be kızım; sen yarım kilo gaz parası vermişsin.*
- Kesinlik: *Bütün şiirlerimi yazmadan önce yaşamışımdır* (Bu işlev –dır'dan kaynaklanmaktadır).
- Süreklilik: *Bebekle oynama devrim geçtikten sonra da yine onlarla oynamışımdır* (Bu işlev de duyulan geçmiş zamandan değil, belirteçten kaynaklanmakta).
- Akıcılık: *Seni boydan boya sevmişim…*
- Teslimiyet: *Kader bu abe, kader, yazılmış yazımız.*

Öğrenilen geçmiş zamanın başka zamanların yerine de kullanılacağına dair örnekler:

[8] Basit zamanların işlevleriyle ilgili olarak a), b) … biçiminde sıralanan maddelerin tamamı Yaman'a (1999) dayanmakta olup örnekler Yaman'ın değişik eserlerden aldığı örneklerdir. Örneklerin bazıları kısaltılmıştır. Yaman'ın öne sürdüğü işlevlerin çoğunun eylemin zamanıyla değil başka dilbilgisel ya da sözcüksel olgularla ilgili olduğu görülmektedir.

- İçinde bulunulan (şimdiki) zamana yönelik: *Gözlerimi kapamış uyumuşum, sen de beni dürter durusun be kardeşim!*
- Genel geçerliliği olan (geniş) zamanla ilgili:*A: Ben bamya yemem.*
  B: *Bamya yemişsin, yememişsin, umrumda değil.*
- Geleceğe yönelik: A: Yarın üçte geleceğim.. B: *gelmişsin, gelmemişsin, bana ne?!*
- Geçmişe yönelik:*Aaa, Burcu gelmiş!*

4.2. Görülen Geçmiş Zaman

Öykü, roman gibi **a**nlatı türlerinde tipik olarak şimdiki zamanın hikâyesi(*-iyordu*) ya da olayı okuyucuya daha çok yakınlaştıran geniş zaman (*-Ir/-mAz*) kullanılsa da, Johanson'un (1971: 222) değindiği gibi görülen geçmiş zaman (*-dI*) da kullanılabilmektedir: *Bir süre sonra açtım gözlerimi -bu kez karanlığa değil de düşsel aydınlığa. Hemen irkilmedim. Müziğin gözkapaklarımın ardında yarattığı düşün sürdüğünü sandım bir an. Ama öyle değildi. (Kür 2004: 4).*

Bu durumda bitmişlik, haber niteliğinde kesinlik ve olayla daha çok bütünleşme sağlanmaktadır. Konuşucu bir şeyi anlatmaktan ziyade, sanki dinleyiciye bir haber vermekte, bir konuyu dinleyiciyle tartışmakta ve dinleyicinin tepkisini beklemektedir:*Bir süre sonra açtım gözlerimi -bu kez karanlığa değil de düşsel aydınlığa. Hemen irkilmedim. Müziğin gözkapaklarımın ardında yarattığı düşün sürdüğünü sandım bir an* (Kür 2004: 9). / *Tango bitince, saksofoncu piyanonun üstüne bıraktı saksofonunu. Kadınlar acele adımlarla yerlerine döndüler. Caz tekrar sustu*[9]*(NC, Değişik gözle, 5*; bak. Johanson (1971: 222). Nitekim gazetelere göz attığımızda eylem tümcesi olan haber başlıklarının çoğunun-*di'li geçmiş zaman*lı olduğunu görürüz. İşte balıkların yalnız eylem bölümü: *gitti, görülmedi, geçti, öldü, kaçtı, aktı, çakıldı, yaptı, kapandı, bulundu, taşladı, yazdı, etti, ölmedin mi, terk edildi, şaşırttı, feshetti...*[10]

[9] Sonuçta bu, yazarın tercihidir ve yazarın yazarken hissettikleriyle ilgilidir. Yoksa daha önce görmediğimizi varsayıp aynı metni iki seçenekli olarak okuyuculara göstersek, muhtemelen alıntıdaki yüklemlerin geniş zamanlı durumlarının daha uygun olduğu görüşü hakim olurdu.
[10] Posta gazetesi ana sayfa. http://www.posta.com.tr/ (Erişim tarihi: 07.01.2015).

Zaten gazete haberleri de geçmişe yönelik haberlerinde - olaylar bağlamında eğer öncelik - sonralık nedeniyle görülen geçmiş zamanın hikâyesi (Plusquamperfekt) gerektiren bir durum yoksa - genelde görülen geçmiş zaman kullanılır: *... kazada ... 6 kişi öldü, 3 kişi yaralandı. Yaralılar ...hastaneleregötürüldü. Otomobillerde sıkışan cesetler ...çıkartıldı.*[11]Görülen geçmiş zamanın şu işlevlerinden söz edilebilir:

- Başlangıç, süreklilik, bitmişlik: *Uyudum, uyandım, gene o'ymuş / İkisi de içlerini çeke çeke ağladı, ağladı, ağladı / İşte böyle Süleyman, artık bahçeye gidemez oldum.*
- Şaşkınlık, hayıflanma, çaresizlik: *Vay sen misin Kel Derviş, bittim /İşimiz Allah'ın rahmetine kaldı.*
- Tahmin, olasılık: *Gelir gelmez hiç merak etmeyiniz.*
- Yakınlık, istek: *Cahit kalkacak oldu.*
- Ümitsizlik: *Ben bittim Rükü, dedi.*
- Kabullenme: *Verdik gitti, beş yüz altunu…*
- Koşul: *Hayvan da ıslak… Kurutmadık mı, sırtını yalarız.*
- Emir: *Baktın batağı geçerken çamura batmış… Götürdün dereye soktun yıkadın?*

Şimdi de görülen geçmiş zamanın başka zamanların yerine de kullanılacağına dair örnekler verelim:

- İçinde bulunulan (şimdiki) zamana yönelik: *Benden sıkılmış gibisin, aha ben de gittim* (= gidiyorum)
- Genel geçerliliği olan (geniş) zamanla ilgili:*Sen sonuca dair kaygılanma, ömrümce kimsenin yüzünü kara çıkarmadım.*
- Geleceğe yönelik: *Diyelim ki bu iş üç günde bitti,* peki sonra ne yapacaksın?
- Geçmişe yönelik:*Cihangir dün geldi.*

4.3. Şimdiki Zaman

Bu zamanbiçimi içinde bulunulan anı gösterir; anlatı türlerinde içeriğe yoğunluk ve canlılık kazandırmak, konunun ne kadar içinde olduğunu ifade etmek için şimdiki zamandan yararlanıldığına sıkça rastlanır:

[11]http://www.posta.com.tr/3Sayfa/HaberDetay/Adana-da-feci-kaza--6-olu.htm?ArticleID=261074.

Çağdışıyım, evet. Bundan hiçbir hüzün duymuyorum. Uyum sağlamak için çaba göstermektense, uymamanın getirdiği rahatsızlıklara katlanıyorum; yakınmadan, kendimden başka hiç kimseye söylenmeden. Her geçen gün biraz daha yaşlandığıma sevinerek ölümü bekliyorum (Kür 2014: 14).

Ancak sadece şimdiyi göstermek için kullanıldığını sanmak bir yanılgı olur. Nitekim zaman zarfları kullanılarak geleceği göstermesi sık rastlanılan bir durumdur. Keza geçmişi göstermek için de kullanılması mümkündür. Aşağıdaki gazete haberinde geçmişte kalan bir olay şimdiki zamanla anlatılarak olaya büyük bir canlılık kazandırılıyor, olay okuyucuya yaklaştırılıyor:

Şişli Belediyesi'nde skandalların ardı arkası kesilmiyor. Geçtiğimiz Ekim ayında gerçekleşen ve yeni ortaya çıkan görüntülerde Başkan Hayri İnönü'nün danışmanı Boysan Yakar belediye binasında bir grup tarafından darp ediliyor. Video görüntülerinde Yakar, koridorda bir kişi ile görüşüyor. O sırada arkasından 6-7 kişilik bir grup yaklaşarak tekme ve tokatlarla saldırıyor. Yere düşen ve bir süre darp edilen Yakar, güvenlik görevlileri ve çevrede bulunanlar tarafından kurtarılıyor.[12]

Şimdiki zamana yoğunlaşmak ve çokanlamlılığa yol açmamak için -*mAktA* da kullanılır. Ancak -*iyor* ve -*mAktA*'nın işlevleri aynı değildir;-*iyor* geçmiş, şimdiki ve gelecek zamana gönderimde bulunduğu halde –*mAktA*sadece şimdiki zamanı gösterir ve gösterdiği zaman, -*iyor*'a göre daha yakınmış hissi verir. Hatta -*iyor'*un yerine her bağlamda -*mAktA*kullanmak mümkün olmayabilir: *Geliyor musun? -Tamam, geliyorum* diye yanıt verilebilir, ama *Tamam, gelmekteyim* uygunolmaz. Nedeni, gelme eyleminin o anda gerçekleşiyor olmaması ve daha çok geleceğe işaret etmesidir.

Şimdiki zamanın başka zamanların yerine de kullanılacağına dair örnekler:

İçinde bulunulan (şimdiki) zamana yönelik:*Bak, kar yağıyor.*

- Genel geçerliliği olan (geniş) zamanla ilgili:*Sen kimin oğlu oluyorsun?*
- Geleceğe yönelik:*Bundan böyle daha erken geliyorsun!*

[12]http://www.gazetevatan.com/kulisleri-sallayan-sarigul-iddiasi--709200-gundem/ (Erişim: 22.12.2014).

- Geçmişe yönelik: *Harbiye'de yolda yürüyorum (O anda Semih gelir ve omzumdan çeker)*

Ayrıca belirtmek gerekir ki resmi dilde/yazışmalarda şimdiki zamanı ifade etmek için *-iyor* yerine *-mAktA*(*-dIr* eklenerek) yeğlenir; *-mAktA'*nın diğer bir işlevi de bağlama, bürüne ve konuşucunun amacına göre kesinlik veya olasılık ifade edebilmesidir.

Johanson'daki (1971: 150) *Misa'nın sesi gittikçe yaklaşır. Supi çalıyordur* tümcesine baktığımızda *-iyor, -iyordur* ve *-mektedir* arasındaki farklılıkları daha somut görmekteyiz. *Çalıyor* dediğimiz takdirde iki tümce arasında anlatımsal bir uyumsuzluk görülürken, durum betimlemesi sağlayan*çalıyordur*aynı işlevi gören*çalmaktadır* demek mümkündür.

Yaman'a (1999: 84) göre şimdiki zamanın aşağıdaki işlev değifşmeleri söz konusudur:

- Süreklilik*: Her zaman bir tatsızlık çıkıyor.*
- Olasılık, tahmin: *Kapı çalındığında ben belki uyumuşum. Belki azıcık bahçe dikiyorum bir saksıya.*
- Kararlılık: *Ama şu hayran olduğum varlığını bir gün ezersem… ezmek istiyorum.*
- Başlangıç*: Galile 1604'te dinamiğin ilk kanunu olan 'cisimlerin düşüşü' kanununu keşfedince matematiğe dayanan fizik de doğmuş oluyor.*
- Varsayım*: Farzedin ki …geleceğe yolculuk yapıyorsunuz.*
- Alışkanlık*: Ahmet Bey, sigara içiyor.*
- İstek*: Toprakla uğraşsam diyorum.*
- Yeterlik*: Pencerelerinden denizlerin en parlak ve keskin mavisine bakıyorsunuz.*

4.4. Gelecek Zaman

Üzerinde en çok uzlaşı sağlanan, en az tartışma konusu olan zaman biçimi budur. Bunun nedeni belki özellikle şimdiki zaman ile geniş zamanbiçimlerinin gelecek zamanın yerine kolayca kullanılabilmesinden kaynaklanan kullanım sıklığının düşüklüğüdür. Nitekim Kür'ün (2004) 171 sayfalık kitabında bu yalın zamanlı tümcelerin sayısı 20 bile değildir; *-AcAk* daha çok birleşik zamanlarda ya da ortaçlarda kullanılmaktadır.

Esasen henüz gerçekleşmemiş, şimdiden sonra gerçekleşmesi beklenen ya da istenen eylem, oluş ya da durumların anlatımını sağlayan gelecek zamanın bağlam ve anlatıcının niyeti çerçevesinde başka zamanları ifade etmesi de mümkündür. Gelecek zamanın başka zamanların yerine de kullanılacağına dair örnekler:

- İçinde bulunulan (şimdiki) zamana yönelik:*Yok, yok, yapılacak iş değildi bu. Hadi, ağbim neyse, ama benim gibi bir oğula bu yapılmaz! Hayır, bir sebebi olsa, en ufak bir sebep, canım yanmayacak inan, böyle sinirlenmeyeceğim* (Kür 2004: 61) [= Ama canım yanıyor, böyle sinirleniyorum].
- Genel geçerliliği olan (geniş) zamanla ilgili:*Başkası olsa böyle inceden inceye düşünmez, tartmaz... Bu yaştan sonra o koca evi ne yapacak zaten?*(Kür 2004: 56).
- Geleceğe yönelik:*Gene yaz gelecek biliyorum. Pencereler açılacak, balkona çıkabileceğim. Ölmeyeceğim yaz gelene dek. Ölmeyeceğim, daha vakit var. Yaz gelecek. Hiç değilse bir kez daha. Keman sesini bir kez daha duyacağım* (Kür 2004: 49).
- Geçmişe yönelik:*Aysel Alsan, tamam. Avrupa'ya falan gittiğini yazmışlar mı? Onsuz gitmez Enver olacak deyyus. Ha doğru demek ki. Neyse... Yazacaklar tabii* (Kür 2004: 51)/ *Arada saçmalıyordu zaten, anlattımdı ya o göçmen kızını evlat edinmeye kalkma hikâyesini, geçen yıl. Yok yahu, nerdeyse iki yıl olacak...* (Kür 2004: 58).

  Yaman'a (1999: 100 f.) göre aşağıdaki işlevlere sahiptir:
- Gereklilik, zorunluluk: *Sanatçının masasına şu gidecek, bu gidecek diyor.*
- Olasılık: *Annem merak edecek, dedi.*
- Kesinlik: *De bu aymaz ikindiler elbet yatsılayacak.*
- Temenni, hayal: *Su basar on dönüm tarlam olacak, fazla değil, on dönüm…*
- Sevinme, böbürlenme: *On dakika çalışmaya karşılık, iki bin lira… Yarım saatın içinde, altı bin papel kazanacağız.*
- İğneleme: *Molyer'e işini sen öğreteceksin Abuş? Hadi.*
- Şaşkınlık: *Buna karşı polis tedbirlerinin artırılması yeterli sayılacaktır.*
- Olmazlık: *Ne diye yatacakmış?*

Niyet, istek, tercih: *Baba, ben evleneceğim.*

- Sitem, kızgınlık: *Kaç bayram geçti gelmedin, öldürecek misin temelli beni?*
- Evham: *Günün birinde ev temelinden sarsılınca gökyüzü de paldır küldür devrilecektir* (Burada bu anlamı katan birim *–dIr* koşacıdır).
- Uyarı: -*Sus, hayır, sakın… Söylemeyeceksin.*
- Yakınlık: *İsmail gel buraya. Şimdi sana bir sual soracağım.*
- Zorunluluk: *Ya yeneceğiz, ya da yeneceğiz.*
- Kabullenme: *Esnaflık böyledir oğlum. Ne yapacaksın.*
- Ümitsizlik: *Yutkundu, 'Gelmeyecek' dedi kendi kendine.*
- Beddua: *Eğilmezlerin bacalarında baykuşlar ötecek.*
- Teminat: *Düşünmenize gerek yok çünkü sizin için düşünenler var, parti sizin için en iyi olanı düşünecektir.*
- Umursamazlık: *Böyle bir dünyada yaşamışsın ne olacak yaşamamışsın ne olacak.*
- Yakarış: *Kalacaksınız, değil mi, kutsal peder? .. Biz günahkarları, çiğneyip geçmeyeceksiniz.*
- Emir, istek: *İşte bu, onu serbest bırakacaksınız arkadaş.*

4.5. Geniş Zaman

YukarıdaKahraman'ın (1986: 67) zaman şemasından söz etmiştik. O şemaya göre - herhangi bir bağlamdan söz edilmeden - geniş zaman a) genel geçerliği olanı, b) geçmişi, c) şimdiyi ve ç) geleceği kapsamaktaydı.[13] Biz de bunun böyle olamayacağını belirtmiştik. Geniş zaman elbette bağlama ve dil kullanıcısının niyetine göre farklı zaman katmalarını (genel geçerliği olanı, geçmişi, şimdiyi geleceği) anlatabilir, ancak sözü edilen dört zaman katmanını ifade edebilme özelliği geniş zamana özgü olmayıp diğer zamanlar için de geçerlidir.

Almancada nasıl öykü, roman vb. anlatı türlerinin tipik zamansal aracı Präteritum ise, Türkçede şimdiki zamanın hikâyesi akla gelen ilk zamandır. Ancak geniş zaman da sıkça bu işlevde kullanılan ve anlatılan içeriğe canlılık, yakınlık sağlayan bir niteliğe sahiptir: *Demir parmaklıklardan*

[13]Yaman (1999: 24) da aynı doğrultuda konuşmaktadır.

görebildiğim kadarıyla tepelerde bir yerde nazlanıyor. Gelir ama birazdan. Kırıtır, nazlanır, sonunda her zaman gelir (Kür 2004: 135).

Geniş zamanı aşağıdaki zamanların yerine de kullanabiliriz:

- İçinde bulunulan (şimdiki) zamana yönelik: *Sen çamaşırları as, ben bulaşıkları yıkarım.*
- Genel geçerliliği olan (geniş) zamanla ilgili:*İyiliklerini asla unutmam.*
- Geleceğe yönelik: *Tamam, yarın gelirim.*
- Geçmişe yönelik: *Harbiye'de yolda yürüyorum, o anda Barış gelir ve omzumdan çeker.*

Belirtmek gerekir ki geniş zamanın öne çıkan bir başka özelliği olasılık ifade etmesidir. Örneğin *Ali Bey gelecek mi?* sorusuna verilebilecek *Bir saat sonra gelir* yanıtı kesinlik değil beklenen bir şeyi anlatır. *Bir saat sonra gelecek* yanıtı daha yüksek düzeyde bir kesinlik dile getirir. *Yeni yıl hediyesi Teknosa'dan alınır* biçimindeki ifade de ise ...*gelir*'deki olasılığın tam tersine emir derecesinde bir kesinlik söz konusudur. *Oğluma müdahale etmem* ise olasılık ifade etmemesine karşın...*alınır* tümcesindeki kadar kesinlik de içermemektedir. Her fırsatta olduğu gibi burada da yine belirtelim. Bu anlamsal yorumların tümünün belirleyicisi edimdir; edimi belirleyen temel öğelerden birisiyse *bağlam*dır.

Genel ifade ve hükümlerin anlatımı için geniş zamanın çok kullanıldığına değinen Yaman (1999) geniş zamana aşağıdaki işlevleri yüklemektedir:

- Süreklilik ve yakınlık: *Konu üzerinde o zamandan beri düşünürüm*.[14]
- Yeterlilik: *Fenerbahçe istediği oyuncuyu alır.*
- Kesinlik, bitmişlik: *Etem Efendi bunu bilmez mi? Bilmez olur mu?*
- Şaşkınlık: *Belki de Hünkarımızı büyüler bu adam. Pervasızlığı başka neye yorulur?*
- Olasılık ve vaat: *Yarın size gelirim.*
- Tahmin: *Bozuk paralar… 50-60 kuruş çıkar çıkmaz…*
- Önlem: *Ne olur ne olmaz ağam.*
- Olumsuzluk: *Ne gezer, dedi.*
- Çaresizlik: *Öyle ağabey, ne yaparsın.*
- Normal karşılama: *Partilerden para sızdırıyormuş diye homurdananlar oluyor. Sızdırır, sızdırır.*

[14] Bu örnekte olduğu gibi diğer bazı örneklerde belirtilen işlevin zamanla değil tümcedeki belirteçle ilgili olduğu görülmektedir.

- Başlangıç: *Bu sefer kendimize de inanmaz oluruz.*
- Emir: *Sen açarsın kapıyı, daha gelmedi dersin.*
- Tehdit: *Görürsün gününü.*
- Temenni: *Beşiktaş, Sakarya'da tur atar.*

5. TÜRKÇE'DEKİ BİRLEŞİK ZAMANLAR

Ergin (1988: 302) Fiillerin birleşik çekimleri başlığı altında Türkçe dilbilgisi kitaplarında birleşik zaman diye adlandırılan birleşik yapılardan söz etmektedir:

Bildirme ve tasarlama kipleri ile bildirilen ve tasarlanan hareketlerin görülen geçmiş zamanda, öğrenilen geçmiş zamanda veya şart şeklinde ortaya çıktığını veya çıkacağını ifade etmek için birleşik çekimlere baş vurulur. Birleşik çekim iki çekimli fiilin bir araya gelmesinden, birlikte kullanılmasından ibarettir

Alıntıda yine yalnızca kipten söz edilerek zaman olgusu göz ardı edilmekte ya da kiple eşanlamlı kullanılmaktadır. Ediskun (1985: 195)

Bileşik zamanlı fiiller *bildirme ve dilek kiplerinin - genellikle - III. tekil kişilerine ek- fiillerin* ***-dili geçmiş, -mişli geçmiş, şart*** *ekleri ulanarak oluşan fiillerdir. Birleşik zamanlı fiiller ya* ***iki zaman****dan ya da* ***bir biçimle[15] bir zaman****dan oluşurlar.*

diyerek konuya daha açık yaklaşmıştır. Yani birleşik zaman deyince mutlaka iki zaman biçiminin birleşmesi gerektiği düşünülmemelidir. Buna göre birleşik zaman teriminin kapsamının sınırlılığı nedeniyle doğruluğu da tartışılabilir. Şöyle ki: Birleşik zaman diye gösterilen birleşik yapılar a) iki zaman + zaman biçiminden (Nida geliyordu), b) zaman + kipten (*Nida geliyorsa*), c) kip + zamandan (*Nida gelseydi*) oluşabilmektedir. Bu bağlamda Türkçede şu birleşik zamanlar ayırt edilmektedir:

5.1. Hikâye Birleşik Zamanı

5.1.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

[15] "Biçim"le aslında kip kastedilmektedir.

Konuşucunun geçmişte gördüğü bir oluşu, eylemi ya da durumu aktarmak / anlatmak amacıyla başvurduğu bir yüklemleme biçimidir ve şimdiki zaman eki *-yor* ile hikâye eki *-du*'nun birleşmesiyle ortaya çıkmaktadır: *Yap-ıyor-du, uç-mu-yor-du, sall(a)ı-yor-du.*

Hikâye birleşik zamanı ile görülen geçmiş zamanı görünüşsel karşıtlık içerisinde gören Johanson (1971: 88, 118) *dolaşıyordum* ve *parlıyordu* örneklerinin görünüş kategorisinin en belirgin olduğu Rusçadaki karşılıklarının bitmemişlik ifade ettiğini, buna karşılık *koştu* ve *dedi*'nin bitmişlik anlattığını söylemektedir. Ancak bu böyle olsa da genellemede bulunmanın doğru olmadığını; bağlam, niyet gibi söylem koşullarının belirleyici olduğunu söylemeliyiz. Örneğin *Burada hobi olarak öğretmenlik yapıyordum* ile *Burada hobi olarak öğretmenlik yaptım* tümcelerini *bitmemişlik - bitmişlik* karşıtlığı açısından çözümlersek doyurucu bir sonuca varamayabiliriz. Zira *yapıyordum - yaptım* bağlamdışı konudilsel (metasprachlich) araştırmalar için oluşturulan yapay örnekler değilse, konuşucunun o bağlam içerisinde bu tümcelerden önce ve sonra ne dediği çok önemlidir ve ancak bu şekilde bağlamsal bir anlam oluşur. Nitekim Johanson (1971: 90-91) A. N. Kononov, M. S. Mixajlov ve H. J. Kißling gibi farklı Türkologlara dayandırdığı görüşlerinde zaten görülen geçmiş zamanın Rusçaya bitmemişlik ifade eden Präteritum ile çevrildiğini ve dolayısıyla *-dI* ve *-iyordu* arasında görünüşsel farklılık görmeyenlerin olduğunu söylemektedir. Sanırım burada Weinrich'in (1993: 198) dile getirdiği ve Johanson'un (1971: 67) Türkçenin yapısına uymadığını söylediği anlatma (Erzählen) - tartışma (Besprechen)karşıtlığından söz edebiliriz.

Şimdiki zamanın hikâyesi, geçmişte görülen bir oluşu, eylemi ya da durumu içinde bulunulan anda sürüyormuş gibi anlatmaya yaraması nedeniyle başta roman ve öykü olmak üzere birçok anlatı türünün zamanını oluşturur. Haliyle en çok görülen birleşik zamandır. Örneğin Kür'ün (2004) dört öyküden oluşan 171 sayfalık kitabında Şimdiki zamanın hikâyesindeki tümce sayısı 455'tir ve bu oran diğer birleşik zamanların tümünden da ha yüksektir. Bir örnek vermek gerekirse:

> *Adam durmadan konuşuyor, bir şeyler anlatıyordu. Bu arada kızın da kadının da adlarını söyledi galiba... daha birçok şeyler de... Kızın kulağına çok uzaktan geliyordu sesler, çınlamalarla birlikte. San koltuğa oturdu.*

Kadın da konuşuyordu. Dolanıyordu ortalıkta, gülümsüyordu. Kuş cıvıltısını andırıyordu sesi.
Kız gözünü kadından ayıramıyordu. Adamı görmekten başka hiçbir şey düşünmeden gelmişti ya, kadından başkasına bakamıyordu.
Gördüğü filmlerde, okuduğu romanlarda özendiği kadınlara benziyordu (Kür 2004: 89).

5.1.2. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Görülen geçmiş zaman eki *-dİ* ile hikâye eki *-dİ*'nin ulanmasıyla oluşan vekesinlik içeren geçmişteki bir konuyu anlatan bu birleşik zamanın kullanım sıklığı pek azdır: *Dün daha erken gel-di-y-di-niz.*

Johanson (1971: 308) bu zaman biçiminin genellikle tekil olaylarda kullanıldığını, *öncelik-sonralık* ilişkisi bulunan durumlarda söz konusu olmayacağını, konuşmada yeni bir konu açtığını ve *diydi*'nin işlevinin genel olarak *miştir*'e eşdeğer olduğunu iddia etmektedir. Johanson'un bu görüşüne katılmak mümkün değildir. Dil kullanımına, özellikle ölçünlü yazılı Türkçeye bakıldığında bu zaman biçiminin neredeyse yok denecek düzeyde az ve özellikle halk dilinde / ağızlarda görüldüğünü söyleyebiliriz. Kür'ün (2004) kitabında bu nitelikte sadece üç tümce olması bunu açıkça göstermektedir.

Bizce ölçünlü Türkçede birçok bağlamda görülen geçmiş zamanın hikâyesi-*dIydI* yerine aynı işleve sahip olduğunu söyleyebileceğimiz öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi *-mIştI* kullanılır: *Dün daha erkengel-miş-ti-niz.* Oysayukarıda sözünü ettiğimiz gibi bu konuyu enine boyuna tartışan Johanson (1971: 59 f.) bunun aksini düşünmektedir ve *-diydi*'nin *-mişti*'den farkını görünüş (Aspekt) konusuna işaret ederek şöyle betimlemektedir: a) Olay zaman açısından çok geride kalmıştır, b) Olayın sonuçları iletişim anında artık geçerli değildir, c) Yüklemleme, hatırladığım kadarıyla / belki tahmin edeceğiniz gibi şeklinde tamamlayıcı bilgi içerir, d) İfadede bir belirsizlik, hatta masalımsı bir gerçekdışılık sezilir. Johanson'un *-diydi* için sıraladığı bu nitelemelerin tümünü *-mişti*için de söylemek mümkündür.

Johanson (1971: 60) değişik yazarlardan alıntıladığı özgün örneklerin(*Hayatı ve dünyayı kendi iyiliğinize göre duyduğunuz için hep aldandınız mıydı? / Bozdu muydu Temyiz Mahkemesi? / Geldiğin gün sana uslu otur, yoksa kemiklerini kırarım dedimdi / Bildiydim zaten senin ötekilere benzemediğini / Anamızdan küpeyle doğmadıktı ya... / Ah ah, bilen bilir, kırk*

yıllık karısıyım. Onu hiç bu kadar dertli görmedimdi) birçoğunda *-diydi* yerine *-miştik*ullanmanın zorlama bir kullanım olacağını, hatta bazı yerlerde olanaksız olduğunu söylemektedir. Görülen geçmiş zamanın hikâyesi için kullanılan *-diydi* yerine her bağlamda *-miştik*ullanılabileceğini iddia etmek zaten bilimsel bir yaklaşım olamaz. Nitekim ayraç içindeki örneklerde *bildiydim*yerine *bilmiştim* değil, *biliyordum* kullanmak mümkündür*; doğmadıktı ya* doğal olmayan bir kullanım biçimidir ve*doğmadık ya* daha uygun görünmektedir.Zatenbir biçim varsa ve az ya da çok kullanılıyorsa, demek ki yaklaşık eşdeğer olarak görülen diğer biçimden farklı yönleri vardır. Kuşkusuz bu örneklerin bağlamsal kullanım değeri farklıdır. Bu birleşik zaman biçiminin ölçünlü Türkçe yerine lehçe ya da ağızlarda, hatta eğitim düzeyi daha düşük kişiler tarafından yeğlendiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

5.1.3. Öğrenilen/Duyulan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Öğrenilen geçmiş zaman eki *-mIş* ile hikâye eki *-dI* olmak üzere iki zaman biçiminin bir araya getirilmesiyle oluşan bu zaman biçiminin ölçünlü Türkçede Görülen geçmiş zamanın hikâyesi yerine tercih edildiğini ve öncelik-sonralık bağlamında iki oluşu, eylemi ya da durumu bağlayarak ifade etmektedir: *Bundan hiç ye-me-miş-ti-n.*

Bu zaman biçimi Kür (2004) örneğinde saptayabildiğimiz kadarıyla şimdiki zamanın hikâyesindensonra kullanım sıklığı en yüksek olan birleşik zaman biçimidir ve anılan öykülerde 389 kere geçmektedir. Demek ki bu zaman biçimi de anlatı türleri için çok tercih edilen bir zamandır:

> *O ilk gelişinde, bir sürü gürültülü iş yeri ile dolu bu yerde adamın nasıl yaşadığına akıl erdirememişti kız. Orada çalışanlar da iyi giyimli, ürkek bakışlı, solgun bir kız çocuğunu bulundukları yere yakıştıramamış olacaklar ki, biri ne aradığım sormuştu... "Bir ressam," demişti kız… Adamın en üst katta oturduğunu böylece öğrenmişti… Aylardır yüzlerce, belki binlerce düş kurmuştu adam konusunda ama karşılaştıklarında ne diyeceğini hiç düşünmemişti.' Karşılaşıp konuşacaklarım bile düşünmemişti hatta (Kür 2004: 75).*

5.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Esdiskun'un (1985: 197)*Konuşan kimsenin geçmişte gördüğü* ***gelecek zamanla ilgili bir eylemi, şimdi kesinlikle hikâye etme, anlatma*** *biçimidir* dediği bu zaman biçimi gelecek zaman eki *-AcaAk* ile hikâye eki *-DI*'nin birleşmesiyle oluşur: (*Doktor zamanında gelseydi)hasta belki yaşa-y-acak-tı.* Bu birleşik zaman kip açısındanirdelendiğinde aslında bildirme kipindeki iki zamandan oluşmuş görünmesine karşın içeriğin bildirme kipiyle pek ilgisi yoktur. Çünkü bildirme kipi (Indikativ) gerçeklik kipi olup bir konuyu süremdeki konumuna göre gerçekte *olmuş/oluyor/olur/olacak*şeklinde yüklemlemek için kullanılır ve anlatılan şeyin gerçekle örtüşme zorunluluğu yoktur: *Rıza duvarı boyadı / Hık demiş burnundan düşmüş...* Oysa gelecek zamanın hikâyesi durumundaki bir tümcede anlatılan eylem/oluş/durum gerçekliğin tersi durumdadır, yani gerçekleşmemiştir. (*Doktor zamanında gelseydi) Hasta belki yaşayacaktı (ama gelmedi ve hasta yaşamadı, öldü)*. Yani *yaşayacaktı/gelecekti* gibi ifadeler geçmişteki bir koşula bağlanmıştır ve gerçeklik/gerçekleşme anlatmamaktadır. Öyleyse bu tümce biçimsel/sözdizimsel açıdan gelecek zamanın hikâyesi, kipsel ya da edimsel açıdan dilek-şart kategorisine aittir.

Gelecek zamanın hikâyesi göreceli olarak sınırlı bir kullanım sıklığı arz etmektedir. Kür'de (2004) *–AcaAktI* ile oluşturulan toplam 52 tümce saptanmıştır. Aşağıdaki örmekte bulunan bu tip dört yüklem açıkça tasarlanan, ancak gerçekleşmeyen bir isteği, bir niyeti anlatmaktadır: *Saat on bir olmuştu, tam da en harıl harıl çalıştığı saatler... Olsun. Oturmayacaktı ki kız. Onu görecekti yalnızca. Bir de döndüğünü haber verecek, yeniden ne zaman gelebileceğini soracaktı* **(**Kür 2004: 88).

5.1.5. Geniş Zamanın Hikâyesi

Geniş zaman eki *-İr/-Ar* (olumsuzu *-mAz*) ve hikâye eki *-Dİ'*nin birleşmesiyle oluşur. Yukarıda gelecek zamanın hikâyesindeki tümcelerin biçimsel ve edimsel görünümü arasındaki farklılık hakkında söylediklerimiz geniş zamanın hikâyesi için de geçerlidir. *(Doktor zamanında gelseydi)hasta yaşardı, ama gelmedi ve hasta yaşamadı, öldü* ifadesinde aynı biçimde geçmişte kalan bir koşullailişkilendirme vardır ve gerçeklik/gerçekleşme söz konusu değildir. Dolayısıyla burada da biçimsel/sözdizimsel boyut ile edimsel boyut arasında kategorik bir farklılık vardır.

Bu birleşik zamanın önemli işlevlerinden birisi de anlatı türlerinde çok sık kullanılmasıdır: *O gün bu gündür arada bir –neyse ki çok sık değil- evde olduğumdan emin olduğu saatlerde gelir, bir sürü dedikodu aktarır, yakınma iletir, 'bir kahvemi içer', tek sözcüklük kuru yanıtlarıma dayanabildiği sürece oturur, giderdi* (Kür 2004: 25).

5.1.6. İstek Kipinin Hikâyesi[18][16]

Arzu, istek, acınma gibi öznel duyguları dile getirmeye yarayan bu yapı kip eki *-A* ile zaman eki *-dİ*'nin arka arkaya eylem tabanına eklenmesiyle oluşur ve işlevsel açıdan çoğu zaman dilek-şart hikâyesinin yerini alabilir: *Keşke hukuk oku-y-a-y-dı-n da savcı ol-a-y-dı-n! (=Keşke hukuk oku-sa-y-dı-n da savcı ol-sa-y-dı-n!).*

İstek kipinin hikâyesi Kullanım sıklığı yok denecek düzeyde olup Kür'de (2004) tek bir örneğe bile rastlanmamıştır. Bunun nedeni, bu işlevin başta dilek-şart olmak üzere başka biçimler tarafından yerine getirilebilmesidir. Ancak dilek-şart hikâyesi örneklerinin de yedi ile sınırlı olduğunu belirtmemiz gerekir.

5.1.7. Gereklilik Kipinin Hikâyesi

Burada bir dilek/şart kipi eki *(-mAlI*) ile hikâye ekinin (*-dI*) birleşmesi söz konusudur. Geçmişte kalıp da aslında gerçekleşmesi gereken, ama gerçekleşmeyen bir şeyi anlatır: *Ona inan-malı-y-dı-n, onları sen de gör-meli-y-di-n.*Kür'de (2004) buna dair yedi örnek görülmüştür.

5.1.8. Dilek-Koşul Kipinin Hikâyesi

Bir şeyin gerçekleşmesi ya da gerçekleşmemesi konuşucunun olanakları dışındaysa veya başka bir koşula bağlıysa bunu anlatmanın yoludilek-koşul kipinin hikâyesidir. Bunun için kip eki *-sA* ile zaman eki *-dİ*'nin sırasıyla eylem köküne ulanması yeterlidir. Bu zamana bağlanan koşul ya da istek gerçekleşmemiş durumdadır: *Keşke öğrenci haklarına saygı duy-sa-y-dı-n! / Başkasının başka olabileceğine inan-sa-y-dı-k, bu toplumsal*

[16] Ergin (1988: 305) buna "İstek şeklinin hikâyesi" demektedir.

çatışmaları yaşamazdık. Kür'ün (2004) yapıtında buna dair yedi örnek saptanmıştır.

Birleşik yapılardagenellikle düzanlamlardan (Denotation) ziyade yananlamlar (Konnotation) öne çıkabilir. Yalın bir saptamada bulunmanın yanında; bağlama, konuşucunun kim olduğuna ve ses tonuna bağlı olarak uyarı, tehdit, pişmanlık gibi çıkarımlar da söz konusu olabilir.

5.2. Rivayet Birleşik Zamanı

Rivayet sözcüğünün anlamı, kişinin tanık olmadığı, görmediği bir eylemi, durumu ya da oluşu başkasının söylemine dayanarak üçüncü bir kişiye aktarmasıdır, yani dolaylı olarak anlatmasıdır. Tümceye rivayet anlamı yükleyen öğrenilen/duyulan geçmiş zaman eki *-mIş*'in diğer zaman veya kip ekleriyle birlikte eylem köküne eklenmesiyle oluşan bu birleşik yapılar tümceye çok değişik kipsel anlamlar katabilir. Zaten rivayet ekinin kendisi başlı başına geçmişteki bir zaman noktasını ifade etmenin ötesinde, bir oluşun/eylemin/durumun başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini anlatmasıyla tamamen öznel bir tutumu yansıtarak kip olgusunun en önemli araçlarından biri olmaktadır.

5.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti

Şimdiki zaman eki *-iyor* ile duyulan geçmiş zaman eki *-mIş*'in eylem köküne eklenmesiyle oluşan *Barış Almancayı benden iyi bil-iyor-muş* gibi bir ifade başkasının verdiği bilgiyi başka bir kişiye dolaylı biçimde anlatmanın yanında bağlamsal koşullara, ses tonuna vs. bağlı olarak şaşırma, alay, inanmama, sitem, sinirlenme, reddetme gibi anlamlar taşıyabilir.

Orta düzeyde bir kullanım sıklığına sahip olan şimdiki zamanın rivayeti Kür (2004)'te toplam 21 örnekte görülmüştür.

5.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

Bu birleşik yapıgeçmiş zaman eki *-mIş*ile dolaylı anlatım eki *-mIş*'in eylem köküne eklenmesiyle oluşmaktadır. Geçmişteki bir konuyu anlatan *Hüda ödevini yapmış* tümcesi zaten bir rivayeti anlatmaktadır. *Hüda ödevini yapmışmış* gibi birleşik bir eylem yapısıyla bir yandan rivayeti daha da

güçlendirmiş, diğer yandan habersizliğimizi, şaşkınlığımızı, alaycı tavrımızı vs. aktarmış oluruz. Bu şekilde eylemin anlamına*geçmiş*i ve *şimdi*yi de kapsayacak bir boyut katmış oluruz.

Öğrenilen geçmiş zamanın rivayetininkullanım sıklığı çok düşük olup Kür'de (2004) hiçbir örneğe rastlanmamıştır.

5.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti

Bir oluş, eylem ya da durumun gelecekte gerçekleşeceğini ya da gerçekleşme olasılığının olduğunu başkasının ağzından aktarmaya yarayan bu birleşik yapı, gelecek zaman eki -AcAk ile dolaylı anlatım eki -mIş'in eylem köküne eklenmesiyle oluşur: Bundan sonra dersi kaçırma-y-acak-mış! Yukarıda da belirttiğimiz gibiedimsel açıdan bakıldığında konuşucunun niyetine bağlı olarak böyle bir ifadenin içerebileceği çok sayıda başka anlamlar vardır.Kür (2004)'te gelecek zamanın rivayetine ilişkin beş örnek tümce belirlenmiştir.

5.2.4 Geniş Zamanın Rivayeti

Bildiğimiz gibi geniş zaman hem şimdiki hem de gelecek zamanı içeren bir zaman dilimini gösterir. Bunun yanında tümceye eklenecek diğer belirteçlerin sağlayacağı katkıyla olasılık, kesinlik vb. başka anlamlar da söz konusu olabilir. İşte rivayet eki *-mIş*'i ekleyerek anlatıma yeni bir bakış açısı getirebiliriz. *Nasıl yap-ar-mış-ım ama!* (= Nasıl yaptım ama!) gibi bir tümceyi düşünelim. Geniş zaman geçmişi kapsamadığı halde, konuşucu burada aslında geçmişte kalan (ve belki süren) bir eylemi sonuçlandırdığı saptamasını yapmakta ve bununla övünmektedir, belki gücünü göstererek dinleyiciye gözdağı vermektedir. Yani aslında *-mIş* ekinin asıl rivayet işlevi burada neredeyse hiç görünmemektedir. *Kimseye saygısızlık et-mez-miş* tümcesi ise keza bağlama dayalı birçok edimsel içeriği taşımasının yanında bir de rivayete (dolaylı anlatıma) işaret etmektedir. Kür'ün (2004) eserinde geniş zamanın rivayetine ilişkin dört örnek tümce ortaya çıkmıştır.

5.2.5 İstek Kipinin Rivayeti

Rivayet bir anlatım biçiminin adıdır, dolayısıyla aslında bir kip halidir ve zaman kavramına gönderimde bulunma amacı taşımaz. Öyleyse bu birleşik eylem yapısında iki kipsel yapı birleşerek bir istekten habersiz olmayı ya da bir olayın/eylemin/durumun gerçekleşme(me)sinin bir koşula bağlandığını başkasından öğrenmeyi ifade eder. *Ona gid-e-y-miş-im de yardım ed-e-y-miş-im* (*Ona gitmemi ve yardım etmemi söylüyorlar, istiyorlar; ama ben bunu yapmadım, istemiyorum* gibi yorumlar yapılabilir). *Selda Ali'yle evlen-e-y-miş yaşamı bambaşka olurmuş* tümcesinde ise aslında bir koşul ve gerçekleşmeme vardır. Konuşucu başkalarının *Selda Ali'yle evlenseydi yaşamı bambaşka olurdu* dediklerini, ama aslında buna kuşkuyla baktığını vs. anlatmak istemektedir.

İstek kipinin rivayetininiki kipsel yapının birleşmesinden oluştuğunu söylemekle, bu şekilde ortaya çıkan ifadelerde zaman kavramı olmadığını iddia etmemekteyiz. Nitekim bu kipsel yapıların ekleri (*-A* ve *-mIş*) bir eylemin tabanına eklenir ve her taban, şimdiki ya da gelecek zamanı da içeren emir biçiminin temel halidir (gitmek → *Git!* →*Bugün/yarın git!*). Dolayısıyla bu tümce yapıları geçmişteki (bağlama göre şimdiki) bir şeye yönelik istek/koşul ifadesi vardır.

İstek kipininrivayetininkullanım sıklığı çok düşüktürve Kür'de (2004) yalnız bir örneğe rastlanmamıştır.

5.2.6. Gereklik Kipinin Rivayeti

Burada da kip-zaman ilişkisi açısından yukarıda 5)'tekine benzer bir durumsöz konusudur. Geçmişteki, şimdiki ya da gelecekteki bir oluş, eylem ya da durumun gerçekleşmesi gerektiğinden habersiz olmayı, bunu başkasından duymayı başta olmak üzere konuya kuşkulu bakma vb. anlamları bu tür yapılarla dile getirmek olanaklıdır: *Salataya daha çok zeytinyağı koy-malı-y-mış-ız.*

Kür'ün (2004) kitabındagereklilik kipinin rivayetine ilişkin bir örnek tümce ortaya çıkmıştır.

5.2.7. Dilek-Koşul Kipinin Rivayeti

Kişinin kendi inisiyatifi dışındaki bir konunun gerçekleşip gerçekleşmemesinin, yani bir koşula bağlı oluşun dolaylı anlatımını bu

birleşik eylem yapısıyla sağlarız: Örneğin konuşucu *Odunları evin arkasına istifle-se-y-miş-im* tümcesi ile odunların istiflenmesinin istendiğini, bunun gerekliliğini bir başkasının ağzından dolaylı olarak duyduğunu anlatmaktadır. Elbette bağlamsal koşullar, konuşucunun niyeti ve tonlama gibi parçaüstü sesbirimler tümceye daha birçok anlam özelliği katabilir. Tümcemizi *Odunları evin arkasına istifle-se-y-miş-im yerimiz böyle daralmazmış/daralmazmış/daralmazdıymış(?) / daralmazdı diyor*şeklinde genişletirsek daha farklı anlam boyutları kazandırmış oluruz.

Dilek-koşul kipininrivayetininkullanım sıklığı çok düşüktür ve Kür'de (2004) hiçbir örneğe rastlanmamıştır.

5.3. Koşul Birleşik Zamanı

Ediskun (1985: 206) bu kipi*bildirme ve dilek kipleriyle ilgili eylemleri başka bir eylemin ya da eylemlerin yapılmasına gerçek şart olarak gösteren anlatma biçimi* olarak tanımlamaktadır.

5.3.1. Şimdiki Zamanın Koşulu

Kür'ün (2004) öykülerindesekiz örneğine rastladığımız şimdiki zamanın koşulu*Sana saygı duy-uyor-sa-m kendime olan saygımdandır* gibi bir tümceye baktığımızda şimdiki zaman eki-*Iyor* ile koşul eki -s*A*'nın köke eklenmesiyle ortaya çıkar ve böylece bir şeyin şimdiki zamanda gerçekleşmesi bir koşula, bir nedene bağlanmış olur.

Her gün çalışıyorsan bunun ürününü alacaksındır tümcesi ise şimdiki ve gelecek zamana gönderimde bulunabilir. Her fırsatta söylediğimiz gibi Belirteçler, bağlaçlar, yantümceler ve bürünsel özellikler başta olmak üzere birçok etmen tümceye farklı anlam özellikleri yükleyebilir.

5.3.2. Görülen Geçmiş Zamanın Koşulu

Geçmişte kalan, görülen, bilinen, bitmiş bir eylem başka bir eylemin koşulunu oluşturuyorsa, -*dI* eki ile -s*A* ekini arka arkaya eylem köküne ekleyerek koşul tümcesini oluştururuz: *Çocuklar var-dı-y-sa hemen yemeğe*

oturalım tümcesinde yemeye oturmak çocukların varmış olması koşuluna bağlanmaktadır. Bunu şöyle açımlayabiliriz: *Çocuklar vardı, yemeğe oturuyoruz ya da Çocuklar varmadı, o zaman yemeğe oturmuyoruz.*Kür (2004) eserinde söz konusu zamanın koşulunu altı defa kullanmıştır.

5.3.3. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Koşulu

Geçmişte kalan, ama başkasının verdiği bilgiye dayanılarak bilgi sahibi olunan bir eylem başka bir eylemin gerçek koşulunu oluşturuyorsa, bunun en önemli yollarından birisi *-mIş* eki ile *-sA* ekinin koşul tümcesinin eylem köküne eklenmesidir: *Memiş mektubu gönder-miş-se bir haftada elimize geçer* tümcesinde konuşucu mektubun gönderildiği bilgisini başkasından almıştır ve bu bilginin doğru olması koşuluyla mektup eline geçer; ama konuşucu bu saptamayı sonradan yaptığını anlatmak için de bu birleşik yapıyı kullanabilir; bu durumda *Memiş mektubu gönder-miş-se = Memiş mektubu gönder-di-y-se* olur.

Kür'ün (2004) öykülerinde söz konusu zamanın koşulunun hiç kullanılmadığına tanık oluyoruz.

5.3.4. Gelecek Zamanın Koşulu

Öngörülen bir oluş, eylem ya da durumun bir koşula bağlanması halinde koşul sayılan eyleme gelecek zaman eki *-AcAk* ile *-sA* ekinin birleşmesi yeterlidir: *Hans gel-ecek-se Hasan da gelir*tümcesinde Hasan'ın gelme eyleminin gerçekleşmesi Hans'ın gelmesi koşuluna bağlanmıştır. İncelenen eserde (Kür2004) gelecek zamanın koşulu içeren beş tümce bulunmuştur.

5.3.5. Geniş Zamanın Koşulu

Şimdi ya da gelecek için öngörülen bir eylem, oluş ya da durum başka bir eylemin (temel tümcenin) koşulunu oluşturuyorsa, *-İr/-Ar (*olumsuz: *-mAz)*eki ile *-sA* ekini arka arkaya eylem köküne ekleyerek koşul tümcesini

oluştururuz: *Yağmur yağ-maz-sa yandık*[17] tümcesinde *yandık* yüklemiyle belirtilen ve gelecekte gerçekleşmesinden korkulan oluşun gerçekleşmemesinin koşulu yağmurun yağmamasına bağlanmaktadır.

Geniş zamanın koşulukullanım sıklığı bakımından birleşik zamansal ve kipsel yapılar içerisinde beşinci sıradadır (bak. Kür 2004).

5.4. Durum Birleşik Zamanı[20]

Nasıl Almancada Kopula (koşaç) dediğimiz *sein* varsa, Türkçede de aynı işlevi gören ve farklı biçimsel görünümleri olan *-İ* ekeylemi vardır. Bu ekeylem ad soyundan veya böyle bir görev yüklenen sözcüklere eklenerek, konuşucunun amacına göre kesinlik, olasılık vb. anlamlar yüklenir: *Gelecektir, odur, sıcaktır, kavrulmuştur...* İçinde bulunulan zamanda geçmişe, şimdiye ya da geleceğe yönelik saptamalarda veya tahminlerde bulunma açısından bu yapılar çok işlevseldir. Dolayısıyla bu ifade biçimlerinde yüksek derecede bir kipsellik görülmektedir.

5.4.1. Şimdiki Zamanın Durum Birleşik Zamanı: *Yap-ıyor-um-dur, görmü-yor-uz-dur, gid-iyor-lar-dır...*

5.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Durum Birleşik Zamanı: *Yap-mış-ım-dır, başla-mış-ız-dır, git-miş-ler-dir...*

5.4.3. Gelecek Zamanın Durum Birleşik Zamanı: *Yap-acağ-ım-dır, sev-ecek-sin-dir, gid-ecek-ler-dir...*

5.4.4. Geniş Zamanın Durum Birleşik Zamanı:*Yap-ar-ım-dır, yedekle-r-siniz-dir, gid-er-ler-dir...*

5.4.5 Gereklik Kipinin Durum Birleşik Zamanı: *Yap-malı-y-ım-dır, uyu-malı-dır, git-meli-ler-dir (gitmelidirler)...*

[17] Her ne kadar "yandık" birimi dilbilgisi açısından görülen geçmiş zamanda görünüyorsa da geniş/şimdiki/gelecek zaman (yanarız/yanacağız) ifade etmektedir.

6. ÇOKLU (KATMERLİ) BİRLEŞİK ZAMANLAR

Görülen *(-dİ)* ve öğrenilen geçmiş zamanların *(-mİş)* koşulu *idiyse (-diyse)* ve *imişse(-mişse)*bildirme ve dilek kiplerinden sonra gelerek zaman+zaman+kip ek grubu oluşturulabilir. İkiden fazla ek birleştiği için buna çoklu ya da katmerli birleşik zamanlar diyoruz. Bu birleşik zamanlar konuşucunun görülen ya da öğrenilen geçmiş zamandaki eyleme, oluşa ya da duruma koşul, varsayım, olasılık gibi anlamlar katmasını sağlar. Bu birleşik yapıların kullanım sıklığı çok düşüktür.

6.1. Şimdiki Zaman Hikâyesinin Koşulu

*Sen beni gör-üyor idiysen (neden seslenmedin?)*biçimindeki ifadeye *diyelim ki, mademki* bağlaçlarıyla karşılanabilecek sitem, yalanlama, şaşkınlık gibi birçok yananlam katılabilir.

6.2. Görülen Geçmiş Zaman Hikâyesinin Koşulu

Biçimsel açıdan mümkün olan bu yapının kullanım alanı pek yoktur.*Seni gördüydüm* tümcesine *Beni gördü idiysen* gibi çoklu birleşik zamanla yanıt vermek mümkündür, ancak edimsel açıdan *Madem beni gördün ...*diye yanıt verilmesi daha yaygındır.

6.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman Hikâyesinin Koşulu

Deniz'i sevmiş idiysen (bunu ona söyleyebilirdin!) tümcesinin keza daha yaygın ifade tarzı, anlatılmak istenen şeye göre madem, tut ki, diyelim ki gibi birimleri bağlaç göreviyle kullanmaktır: Madem Deniz'i sevmiştin/seviyordun, bunu ona söyleyebilirdin!).

6.4. Gelecek Zaman Hikâyesinin Koşulu

Yemeyecek idiysen (neden işkembe pişirdin?) tümcesini ele alalım. Burada da *mademki, tut ki, varsayalım ki, diyelim ki* birimlerinden birisini koşullu tümcenin başına getirip eylemi gelecek zamanın hikâye biçimine dönüştürerek kullanım sıklığı daha yüksek olan bir tümce elde ederiz.

Kullanacağımız bağlaca göre farklı anlamlarda tümceler oluşur:*Madem yemeyecektin, neden işkembe pişirdin? / Tut ki bamya yemeyecektin sen, o zaman biz de mi yemeyecektik?*

6.5. Geniş Zaman Hikâyesinin Koşulu

Aynı şekilde*mademki, tut ki, varsayalım ki, diyelim ki* gibi birimleri geniş zaman hikâyesinin başına getirip daha işlevsel dönüştürümler yapabiliriz:*Yemez idiysen (neden bamya pişirilmesine ses çıkarmadın?)* tümcesinin başına yukarıdaki birimlerden birisini getirip eylemi geniş zamanın hikâye biçimine dönüştürebiliriz. Kullanacağımız bağlaca göre farklı anlamlarda tümceler oluşabilir:*Madem yemezdin, neden bamya pişirilmesine ses çıkarmadın? / Tut ki bamya yemez, bamya pişirilmesine ses çıkarır mıydın?*

6.6. Gereklik Kipi Hikâyesinin Koşulu

Biber ekmeli idimse (bunu bana daha önce söyleyebilirdin) tümcesine aynı şekilde yukarıdaki birimleri ekleyerek yeni bir yapı ve yeni anlamlar kazandırabiliriz: Madem biber ekmeliydim (bunu bana daha önce söyleyebilirdin /Diyelim ki biber ekmeliydim (acaba o zaman daha çok mu ürün alacaktım?)

6.7. Şimdiki Zaman Rivayetinin Koşulu: *Kalıyor imişsem* (Kalıyormuşsam, ona haber verecekmişim, vermeliymişim).

6.8. Öğrenilen Geçmiş Zaman Rivayetinin Koşulu

Çoklu zaman+kip birleşiminden oluşan *Sınıfta kalmışmışsam (Kalmış imişsem) bir daha yüzüne görünmeyecekmişim* tümcesini ele alalım. Konuşucu dinleyiciye başkasından duyduğu *yüzüne görünmeme* olasılığının *keza* dolaylı aktarılan koşulundan söz etmektedir. Aslında *-mIş* zaten rivayet anlattığı için rivayetin rivayeti durumsal temel işlevlerden ayrı olarak yalnızca vurgulama işlevi görmektedir ve rivayetin koşulu *Eğer sınıfta kalmışsam...*ile eşdeğerdedir.

6.9. Gelecek Zaman Rivayetinin Koşulu

Derslere devam etmeyecekmişsen(neden kayıt yaptırmışmışsın!) tümcesinde konuşucu dinleyiciye derslere devam edilmediğinin ve bu nedenle kayıt yaptırılmasına tepki duyulduğun başkasındanöğrenildiğini aktarmaktadır. Bu ifadeyi şu şekilde açımlayabiliriz: X kişi diyor ki, madem derslere devam etmeyecekti, o zaman neden kayıt yaptırdı?

6.10. Geniş Zaman Rivayetinin Koşulu: *Hocamla laubali konuşurmuşsam bunun bedelini ağır ödermişim.*

6.11. Gereklik Kipi Rivayetinin Koşulu

Eğer bu romanı beş günde okumalıymışsa, önümüzdeki hafta derslere katılamayacakmış tümcesinde derslere katılamama olasılığı bir romanı beş günde okuma gerekliliğine bağlanmıştır.

7. WEINRICH'E GÖRE EYLEMLERİN DÜZENLENMESİ, İŞLEVİ, KONUYA BAKIŞ TARZLARI VE ZAMANSAL KONUMLANDIRMA

Eylemlerin temel işlevi, oluş, kılış ya da durum hakkında alıcıda belli bir tutum oluşturmak ve onu yönlendirmektir. Bu tutumu ve yönlendirmeyi belirlemenin araçlarından birisi dilbilgisel zamanlardır. Weinrich'in (1993: 183) belirttiğine göre zaman kavramı çok karmaşıktır ve onu kiplerden ayrı düşünmek olanaklı değildir. Buna dayanarak Weinrich (agy.) yüklemlemenin gerçekleşme ya da geçerlilik tarzını beşe ayırır:

- Bildirme kipinin zamanları: kesin geçerlilik
- Dilek kipinin biçimleri: kesin olmayan geçerlilik
- Emir kipinin biçimleri: buyrulan geçerlilik
- Mastarın biçimleri: yansız / nötr geçerlilik
- Modal eylemler: değişken geçerlilik

Weinrich'e (agy.) göre zaman kavramının karmaşıklığını en iyi biçimde eylem çekimlerinde görmekteyiz. Zira bildirme kipi (Indikativ) ile bağlantılı olarak zamana göre çekimlerde, başlıca iki özellik zaman sistemini belirler: 1)*konuşma tutumu*, yani konuşucunun konu hakkında alıcıda oluşturmak istediği beklenti ve bu beklentinin niteliği (Tempus-Register, Sprechhaltung) ile2) bu beklentinin konumlandırılacağı nokta ya da noktalar arasındaki süreyi belirten *zaman perspektifi* (Tempus-Perspektive). Bu iki tutumun farklı birleşimleri zamanlar arasındaki anlam farklılıklarını oluşturur.

7.1. Konuşma Tutumu veya Konuya Bakış Tarzı (Tempus-Register, Sprechhaltung)

Yüklemlemenin *zaman*ı yoluyla konuşucunun tutumu belirlenir. Weinreich bu tutumu ikiye ayırır: 1)*Tartışma* (Besprechen) ve 2) *Anlatma* (Erzählen).[18] Birinci gruba giren (Almanca) zamanlar (besprechende Tempora) Präsens (şimdiki zaman), Perfekt (görülen geçmiş zaman) ve Futur (gelecek zaman), ikinci gruba girenler (erzählende Tempora) ise Präteritum ve Plusquamperfekt'tir. Bu ikili karşıtlık içerisinde tartıştıran zamanlar (besprechende Tempora) alıcıda ilgi, merak ve beklenti; anlatıcı zamanlar (erzählende Tempora) ise daha rahat bir algı hissi uyandırmaya yatkındır (Weinrich (1993: 198). Weinrich (1993: 199) *tartıştıran zamanlar* ile *anlatıcı zamanlar* arasındaki anlam farkını *hazır olma* (Bereitschaft) ve *erteleme* (Aufschub) olarak açıklamaktadır. Zira *tartıştıran zaman* + *bildirme kipi* ile yapılan yüklemlemede, kesinlik olarak görülebilecek, ciddiye alınması gereken, gerekçeleriyle olumlu ya da olumsuz karşılanabilecek bir tutum oluşturulması beklenir. Oysa anlatıcı zamanlar ile her ne kadar bildirme kipinde keza alıcıdan/dinleyiciden açık bir tutum beklense de, alıcıya yüklemlemeyi zamana yayma, düşünme, değerlendirme olanağı verir. Anlatıcı metin türleri açısından bu bir gerekliliktir. Çünkü konuşan kişi burada - diyalogdakinden farklı olarak - anlatıcı kimliğine bürünür ve bir anlatıcı olarak kendinde konuyu detaylandırma hakkı bulur. Dinleyici/alıcı ise geçici bir süreliğine de olsa dinlemekle yetinir, yani konuşma rolünü askıya alır, erteler. Bu yüzden konuşucuya göre daha rahattır. Weinrich

[18] Johanson (1971: 67) bu görüşlerin tartışma (Besprechen) ve anlatma (Erzählen) biçimindeki bölümlemenin Türkçe için geçerli olamayacağını, nedenini açıklamak için de örnek olarak *geldi*'nin İngilizce karşılığının *he come* ve *he has come* oldğunu söylemektedir.

(1993: 199-200) tartıştıran zamanlar (besprechende Tempora) ile anlatıcı zamanlar (erzählende Tempora) arasındaki bu karşıtlığı *hazır olma* ve *erteleme* kavramlarının yanında bu yüzden *gespannt* (beklentili, meraklı, ilgili) - *entspannt* (rahat) karşıtlığıyla da açıklar:

> *Nun wird zwar nicht jede Prädikation, deren Verb morphologisch durch die Morpheme des erzählenden Tempus-Regisrers gekennzeichnet ist, immer auch integrierender Bestandteil einer förmlichen Erzählung. Es gibt, gerade im Alttag, viele Formendes fragmentarischen Erzählens, und auch das bloß informierende Erzählen derZeitungs-, Hörfunk- und Fernsehnachrichten begnügt sich oft mit bloßen Erzählbrocken. Aber grundsätzlich, von der Grammatik her, sind alle erzählenden Tempora dafür da, als grammatisches Gerüst förmlicher Erzählungen zu dienen* (Weinrich 1993:200-201).

Anlatıcı metin türlerinde ille de anlatıcı zamanlar (erzählende Tempora) kullanılacak diye bir şey yoktur. Yazar okuyucusuyla olan mesafesini azaltmak, konuyu tüm canlılığıyla ona yaşatmak ve onu olayın bir parçası yapmak için tartıştıran zamanları da kullanabilir. Yani yazarken kullanılan zaman biçimleri yazarın okuyucudan beklentisine, onda yaratmayı hedeflediği etkiyekoşut olarak tümcelere dökülür. Aşağıdaki alıntıda hiçbir tümcenin yüklemi anlatıcı zaman kullanılmamıştır, tümü – Weinrich'in deyimiyle – tartıştıran zamanlıdır:

> *Hep bunu söylediler. Durdular durdular bunu söylediler. Sokakta gördüğü bir adama âşık oldu dediler… Saray bahçesindeki ağaçların yağmurda ne yapaklarım görmedim, işitmedim, bilmiyorum. O kız da görmedi, işitmedi, bilmiyor… "Aa merhaba," dedi adam. Kızın iki elini birden tuttu, hep o sevecen gülüşle. Kız sevinçten konuşamadı. "Nereye gidiyoruz?" diye sordu adam* (Kür 2004: 65, 82, 83).

Ancak bir anlatı olaylar örgüsünden oluşur ve bu olayların tamamınaaynıçerçeveden bakılması beklenemez. Bağlantılı, ilgili oldukları bitmiş, bitmemiş, hiç başlamamış olaylar söz konusudur. Dolayısıyla olayların akışına ve olaylar karşısındaki tutuma göre farklı zaman biçimleri tercih edilir. Hele hele Türk dilinin yalın zamanların yanında birleşik zaman ve kip biçimleri açısından ne kadar zengin olduğu düşünüldüğünde, en küçük anlamsal bir ayrıntının bile bu yolla yüklemlenmesi mümkün olabilmektedir.

Kanımızca bazı dilbilimcilerce Türkçede var olduğu iddia edilen görünüş (Aspekt) tartışmalarının kaynağı da budur.

Köller (1988: 363-365) dilbilgisel göstergeleriniletişimsel önemini *öne çıkarma* (Reliefbildung) ve *dikkat dağıtma* (Aufmerksamkeitslenkung) karşıtlığı içinde irdelemekte, zaman ve kip biçimlerinin bu açıdan büyük bir işlevi olduğundan söz etmektedir. Zira tartışma ya da anlatma tutumu çerçevesinde zaman ve kip kategorileri konuşucunun öznel tutumunu göstermenin yanında iletilen bilginin güncellik derecesi hakkında da bilgi verir. Nitekim tartışılan dünya için kullanılan Präsens, Perfekt ve Futur söz konusu konunun içeriğini ana bilginin (Hauptinformation) unsuru; Präteritum ve Plusquamperfekt ise yan/ikincil bilginin (Nebeninformation) unsuru olarak gösterirler. Örneğin geçmişteki bir olayın betimlenmesinde zaman biçimleri yoluyla bazı olaylar öne çıkarılır, bazıları ikinci plana itilir. Bir olayın sonucu ilgimizi çekmekteyse, o olayı noktalanmış bir halde yargılıyorsak ya da dinleyicinin yargısını anında bekliyorsak; bu, metnin/tümcenin temel konusudur ve burada tartış(tır)an zamanlar devreye girer. Präteritum ilk ve en temel geçmiş zaman olsa da, geçmişteki olayları/eylemleri/durumları anlatarak yeniden kurgulama işlevi görür.

Anlatıcı metin türlerinde sadece ikinci gruba giren anlatıcı zamanların (erzählende Tempora: Präteritum ve Plusquamperfekt) kullanılacağını sanmak büyük bir yanılgı olur. Bunun nedeni, kimi zaman dinleyiciye sanal olarak söz hakkı verilmek istenmesi ve konunun tartıştırılması olabilir. Hatta olgu / durum örgüsü düşünüldüğünde, biçimsel (morfolojik) açıdan farklı zamanlar kullanılsa da zamansal perspektifin değişmediği görülebilir. Yani bir zaman biçimi dilbilgisel anlamı dışında başka işlevler için de kullanılabilir.

Gerek Köller'in (1988: 363-365) yukarıda tartıştığı *öne çıkarma* (Reliefbildung) ve *dikkat dağıtma* (Aufmerksamkeitslenkung) kavramları, gerek Weinrich'in (1993: 198) konulaştırdığı *tartışma* (Besprechen), 2)*anlatma* (Erzählen) karşıtlığı, gerekse Johanson'un (1971) Türkçeyle ilgili iddia ettiği *görünüş* (Aspekt) aslında bir yandan konuşucunun öznel tutumunu, yani eylem yoluyla olaya/duruma/eyleme bakış açısını, bunların nasıl olduğunu belirten kip(sellik)ten başka bir şey değildir.

		Weinrich'in ölçütüne	Köller'in	Y	B

		göre		tanımına göre		alın	ir le şi k
Almanca zamanlar	Örnekler	Tartıştıran/ *hazır olma/ beklenti, merak*	Anlattıran Erteleme/ rahatlık	*öne çıkarma*	*dikkat dağıtma*		
Präsens	Sie geht	x		x		x	
Perfekt	Sie hat geschwiegen	x		x			x
Futur	Sie wird entkommmen	x		x			x
Präteritum	Sie starb		x		x	x	
Plusquamperfekt	Sie war entflohen						x
Türkçe zamanlar							
Şimdiki zaman	Gülüyorum	x	x	x	x	x	
Geniş zaman	Geliriz	x[19]		x		x	
Gelecek zaman	Siz yürüyeceksiniz	x		x		x	
Görülen geçmiş zaman	Ali geldi		x		x	x	
Öğrenlen geçmiş zaman	Seni orada görmüşler		x		x	x	
Şimdiki zamanın hikâyesi	Koşarak geliyorduk		x		x		x
Görülen geçmiş zamanın hikâyesi	Dün geldiydik		x		x		x

[19] Bu geniş zamanın *bildirme kipinde vetartıştıran zaman* grubunda yer almasına karşın, söz konusu yüklemlemede aslında Weinrich'in (1993: 198-199)düşündüğünün tersine *hazır olma* (Bereitschaft) değil *erteleme* (Aufschub), beklenti/merak/ilgi (*Gespanntheit*) *değil, rahatlık (Entspanntheit)* ve *zamana yayma* söz konusudur. Yani aslında dil kullanımını dilbilgisel kategorilerle sınırlamanın ve tanımlamanın zor olduğunu görüyoruz.

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi	Dün gelmiştik		x		x		x
Gelecek zamanın hikâyesi	Dün gelecektik, bugün gelmeyecektik		x		x		x
Geniş zamanın hikâyesi	Gelirdim, gelmezdim		x		x		x
İstek kipinin hikâyesi	Keşke gideydin, kalmayaydın!		x		x		x
Gereklilik kipinin hikâyesi	Gitmeliydik, kamamalıydık		x		x		x
Dilek-koşul kipinin hikâyesi	Sana inansaydık		x		x		x
Şimdiki zamanın rivayeti	O biliyormuş		x		x		x
Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti	Dün gelmişmiş		x		x		x
Gelecek zamanın rivayeti	Kaçıracakmış		x		x		x
Geniş zamanın rivayet	Yaparmış, yapmazmış		x		x		x
İstek kipinin rivayeti	Gideymişim		x		x		x
Gereklik kipinin rivayeti	Oturmalıymışım		x		x		x
Dilek-koşul kipinin rivayeti	Otursaymışım		x		x		x
Şimdiki zamanın koşulu	Oturuyorsan		x		x		x
Görülen geçmiş zamanın koşulu	Geldiyse		x		x		
Öğrenilen geçmiş zamanın koşulu	Gelmişse		x		x		x
Gelecek zamanın koşulu	Yürüyeceksen						

Geniş zamanın koşulu	Yersen, yemezsen		x		x		x

7.2. Zaman Perspektifi

Konuşma tutumu veya konuya bakış tarzından farklı olarak **z**aman perspektifi, yüklemlemeyi süremsel açıdan belirler.

Zamanlara bu açıdan bakıldığında *yansız/farksız perspektif* (Präsens, Präteritum) ve *b)farklı perspektif* (Perfekt, Plusquamperfekt, Futur) söz konusudur. Perfekt ve Plusquamperfekt *geriye bakış* (Rück-Perspektive), Futur ise *ileriye bakış, önceden tutum belirleme* (Voraus-Perspektive) anlatır.

Ancak yukarıda belirttiğimize koşut olarak Weinrich (1993: 207), yüklemlemenin süremsel açıdan belirlenmesinin konuşma tutumunun yaklaşık % 80'inde pek rol oynamadığını söylemektedir. Çünkü Almancada konuşma tutumumuza göre çoğunlukla ya *tartıştıran* (besprechend) Präsens'i ya da *anlattıran* (erzählend) Präteritum'u seçeriz ki, **z**aman perspektifi (Tempus-Perspektive) açısından aralarında dikkate değer bir fark yoktur. Zira ikisinde de yüklemleme sürem bakımından yansız/farksız, öncelik veya sonralığa ilişkin bilgiyi öncelemez.

Farklı zaman perspektifi gerektiren zamanlardan Perfekt ve Plusquamperfekt geriye baktırmakla, yüklemlemenin en kısa (Ultrakurzzeitgedächtnis) ya da kısa süreli hafızada (Kurzzeitgedächtnis) yer almış bir olay/durum olarak saptanmasını sağlamaktadır. Bununla ilintili olarak sağlanabilecek *hazır olma durumu* (Perfekt ile) ya da *erteleme durumu* (Plusquamperfekt ile) sadece hafızada sözcük veya tümce biçimindeki yer almışlığı açısından gerekçelendirilebilir. Futur da farklı zaman perspektifi içerir. Bu bakış açısı, süremsel açıdan bulunulan nokta itibarıyla ilerideki bir nokta karşısındaki beklentidir (Weinrich 1993: 208).

Almancada anlam olarak *tartışma* ve *anlatma* şeklindeki ikili karşıtlığa dayanan sadece iki zaman vardır: Präsens ve Präteritum. Biçimsel açıdan da bu iki zaman sadece çekim ekleriyle gerçekleştikleri için basit zamanlardır. Diğer zamanlar (Perfekt, Plusquamperfekt, Futur I, Futur II) anlam açısından olduğu gibi biçim açısından da karmaşık bir yapıya sahiptir.

Biçimsel açıdan olan karmaşıklıkları, *yardımcı eylem - ana eylem* ile ayraç oluşturmaları ve - var ise - diğer tümce öğelerini bu ayraç içine almalarıdır (Weinrich 1993: 212).

8. ALMANCADAKİ ZAMANLAR

8.1. Präsens

Köller'in (1988: 103) belirttiğine göre Eski Yüksek Almancada sadece Präsens ve Präteritum vardı ve Präsens en eski zaman biçimi olarak göreceli, yalın ve yansız bir süremi ifade etmekteydi. Präsens ile ilgili olarak Weinrich (1993: 213)şunu demektedir:

Eine Einstellung zur Tempus-Perspektive (Rückschau vs. Vorausschau) wird in diesem Tempus nicht ausgedrückt. Das besagt zugleich, daß der Gebrauch des Präsens an keine bestimmte 'Zeitstufe' (Vergangenheit, Gegenwart, Zukunft) gebunden ist. Das Präsens ist also von sich aus keine 'Gegenwartsform'. Es drückt im besprechenden Tempus-Register eine Neutral-Perspektive ('Null-Perspektive') aus.

Birçok dilcinin görüşü bu görüşe aykırıdır. Örneğin Sowinski (1978: 172) *Das Präsens ist die Tempusform, mit deren Hilfe der Sprecher einen Sachverhalt als **gegenwärtig** seiend oder geschehend oder als **allgemeingültig** empfunden beschreibt* diyerek bu zaman biçimiyle olay/durum ya da eylemin konuşucunun bilincinde daha yoğun canlandırıldığını, konunun o anda söz konusu veya muhtemel olduğunu söylemektedir. Sowinski'nin bu tanımına göre Almanca Präsens Türkçenin geniş ve şimdiki zamanlarına karşılık gelmektedir.

Almancadaki Präsens'e karşılık Türkçede *şimdiki zaman* ve *geniş zaman* olmak üzere iki basit zamanın olması iki dil arasındaki zaman perspektifinin farklı olduğunu göstermektedir. Weinrich'in yukarıda Präsens ile ilgili söyledikleri, tamamen Türkçenin geniş zamanına uymaktadır. Türkçenin şimdiki zamanı ise Peters'in (1947: 69) değindiği gibi tarihsel açıdan birleşik bir zaman olup[20] *şimdi*yi içermekte (Gegenwart) ve *geniş*

[20] "Das Suffix **-yor** ist eine versteinerte Aoristform von **durmak** (oder von **yorımak**[**=yürümek**]); es handelt sich beim Präsens also eigentlich um eine

*zaman*a yaymaktadır. Yine de belirtmek gerekir ki biçimselaçıdan zamanların gösterdikleri zaman perspektifi zaman zarfları yardımıyla işlevini bu birimlere aktarabilir. Örneğin Präsens/şimdiki zaman ile *şimdi*ye, *geçmiş*e ya *da geleceke* gönderimde bulunmak olanaklıdır. Bağlama bağlı olarak geçmiş zamanı da şimdiki zaman anlamında kullanmak mümkündür. Örneğin bir sohbet ortamında ayağa kalkıp *Ben gittim* gibi bir sözcelemde bulunmak *Ben gidiyorum* çıkarımını gerektirir. İşte başka örnekler:

- İçinde bulunulan (şimdiki) zamana yönelik (Bezug auf Gegenwärtiges): *In diesem Schlosse ging es mir wunderlich. Zuerst, wie ich mich umschaue, klopft ...*
- Genel geçerliliği olan (geniş) zamanla ilgili (Bezug auf Allgemeingültiges): *Eine Woche hat 7 Tage / Ihr Buch 'Über Deutschland' liest sich noch heute wie ein Roman.*
- Geleceğe yönelik (Bezug auf Zukünftiges): *In einer Minute kommt der Zug an.*
- Geçmişe yönelik (Bezug auf Vergangenes):*Als ich ihn besuche, bringt Selim eine Thermoskanne Tee mit zwei Tassen und gießt ein. "Es ist schwer", sagt er und schweigt* (Nadolny 1992: 195).[21]

Bir kereye mahsus olayları değil de sürekli geçerliliği olan konuları ele alan Almanca bilimsel metinlerde Präsens tercih edilirken

Wie in anderen europäischen Sprachen lassen sich im Deutschen die Nomina nach morphosyntaktischen Kriterien subklassifizieren…. Darunter fällt dieUnterscheidung von Zählnomina und Massennomina… Zähl- und Massennomina unterscheiden sich vor allem in der Pluralfähigkeit und in der Verbindungmit dem unbestimmten Artikel, wie (1) und (2) zeigen (Das Sternchen bedeutet „ungrammatisch“) (Yoshida 2015)

Türkçede ağırlıklı olarak ya geniş zaman ya da *-mekte(-dir)* adeylemi kullanılır:

Kurumsal girişimciliği ele almadan önce gelenekselgirişimciliğe değinmekgerekmektedir. Girişimcilik, …önemlidir. Girişimciliğinbu yönü …olarak tanımlanmaktadır.Ancak kurumsal girişimcilik geleneksel girişimcilikten çeşitli açılardan farklılıkgöstermektedir. Kurumsal

---

Zusammnsetzung des Hauptverbs in der Gerundivform auf -1 ...mit einem Hilfsverb" (Peters 1947: 69).

[21]Bütün zaman biçimleri gibi Präsens de başka zaman biçimlerinin işlevlerini üstlenebilir. Bu örnekte Präsens kullanılarak olay okuyucuya yakınlaştırılmakta ve canlılık sağlanmaktadır.

girişimcilik yeni ürün, hizmet veya program gibi herhangibir iş oluşturma sürecinde esas aktörü birey değil örgüt olarak ele alır. Ayrıca yeni biriş oluşturmaktan daha çok mevcut işletmedeki inovasyona ve dönüşüme odaklanır(Yiğit 2014: 413).

Weinrich şimdiki zaman/Präsens ile Präteritum arasındaki anlam farkını *hazır olma* (Bereitschaft) ve *erteleme* (Aufschub) olarak açıklamaktadır demiştik. Präteritum ile konuşucu/anlatıcı, konuyu zamana yaymak, biraz ertelemek ve zaman kazanmak ister. Dinleyici ise buna uygun olarak, Präsens'te gösterdiği hazır duruşun tersine tepkisini geciktirir ve rahat davranır. Öyleyse Präsens ile Präteritum arasındaki fark zaman farkı olmak zorunda değildir; öznenin yüklemleme (Prädikation) karşısındaki kişisel / öznel tutumu ile ilgili de olabilir. Bu durum zaman (Tempus) ile kiplemenin / kiplerin nasıl iç içeolduğunu da göstermektedir. Buna koşut olarak zaman - kipsellik / kip(leme) arasındaki derin ilişkiye Peters (1947: 73) de işaret etmiştir.

8.2. Präteritum

Roman, öykü gibi eserlerde bir konunun anlatılışı için en uygun zamandır; anlatılacak şey başlangıcı, gelişimi ve bitiminden oluşan aşamalarıyla aktarılır. Anlatılan şey geçmişte kalmış ve bitmiş olsa da, Präteritum yoluyla aynıymış gibi aktarılır; Yaşanılan şey, Perfekt'in sağlayamayacağı ölçüde Präsens'ten uzaklaştırılmış, mesafe konmuş olur. (bak. Sowinski 1978: 179). Özellikle olmamış olayları anlatan kurgusal kitaplarda normalde Präsens ya da Futur kullanılması beklenirken Präteritum'untercih edildiğini sık sık görürüz:

> *So wartete Ostvan alleine, aber er trank nicht mehr. Die Stunden vergingen, und seine Gedanken verdüsterten sich. Schließlich mischten sich die ersten Schreie eines Kindes in die Schreie der Gebärenden, und Ostvan hörte die Frauen klagen und weinen. Er stand schwerfällig auf, als bereite ihm jede Bewegung Schmerzen, nahm das Schwert von der Wand und legte es auf den Tisch. Dann*

stand er da und wartete mit dumpfer Geduld, bis die Weise Frau aus dem Gebärzimmer kam, das Neugeborene im Arm.[22]

Präteritum geçmişe işaret etmesi nedeniyle geçmiş zaman olarak nitelense de, geçmişteki bir konuyu anlatmak sadece Präteritum'a özgü değildir. Pekâlâ Präsens ve Perfekt bu görevi yerine getirebilir:

Daß es einmal ein Volk gegeben hat, das die idg. Grundsprache gesprochen hat, daran kann man kaum zweifeln; es sei denn, man setzt mit dem Wort 'Volk' auch eine biologisch-genetische Einheit voraus, die nicht unbedingt gegeben zu sein braucht(König 1981: 41)

Unvollendete Vergangenheit, erste Vergangenheit ya da Imperfekt şeklinde adlandırılmasından da anlaşılacağı üzere Präteritum bitmemiş, süren, şimdiki zamana taşan geçmiş zamandır. Ancak sağladığı zaman paerspektifi daha geniştir:

- İçinde bulunulan (şimdiki) zamana yönelik (Bezug auf Gegenwärtiges): *Ich wollte* (=will) *auch mitkommen* (Bağlama dayalı olarak biri giderken diğeri de birlikte gitme isteğini belirtince).
- Genel geçerliliği olan (geniş) zamanla ilgili (Bezug auf Allgemeingültiges): *Atatürk stammte (=stammt) aus Thessaloniki.*
- Geleceğe yönelik (Bezug auf Zukünftiges): *Morgen war Weihnachten (erzählerisches Futur; Sowinski 1978: 180).*
- Geçmişe yönelik (Bezug auf Vergangenes):*Gestern regnete es.*

8.3. Perfekt

Klasik anlamıyla betimlendiği üzere Perfekt vollendete Gegenwart (bitmiş şimdiki zaman) diye nitelenir (bak. Sowinski 1978: 176) ve konuşucunun bir şeyin bitişini/noktalanışını ifade etmesi (Der Rektor lebte noch gestern; er ist heute gestorben) veya bir saptamada bulunması için (Heute morgen hat es geregnet) kullanılır.

Zamanları çok ayrıntılı bir biçimde irdeleyen Weinrich (1993: 224) Perfekt'i Präteritum'dan ayıran iki anlamsal özellikten bahsetmektedir: geriye bakış (Rückschau) ve hazır olma (Bereitschaft). Perfekt, olaylar ya da

[22]Andreas Eschebach'ın *Die Haarteppichknüpfer* kitabından. http://www.andreaseschbach.de/werke/romane/htk/page47/page47.html (Erişim: 08.01.2015).

durumlar zincirini bitmişlik açısından bir sonuç olarak bildirir. Präteritum ile anlatılan olaylar / durumlar silsilesi, Perfekt söz konusu olursa hafızaya başvurularak tartıştırıcı bir içeriğe dönüştürülmüş ve böylece noktalanmış konular olarak değerlendirilir. Bu yüzden değişik aşamaları olan konular için Perfekt kullanmak genellikle uygun olmaz.

Perfekt, roman ve öykü gibi anlatı türlerinde görüldüğünde daha ziyade olayın veya durumun belli bir noktasını, yani başlangıcını ya da bitimini gösteren tümcelerde veya geçiş noktalarında ortaya çıkar:*Ich habe immer reden können, wenn ich über Selim sprach. Beim Schreiben stellt sich heraus: Er war ein Phantom. Ich habe ihn mehr erdacht als verstanden. Das stört mich nicht.... (Nadolny 1992: 9).*

Türkçeden bir örnek vermek gerekirse: Pınar Kür'ün (2004) Bir Deli Ağaçkitabında yer alan Yaz Gecelerinde Keman öyküsü Almanca Partizip Perfekt'e denk sayabileceğimiz ve keza olaylar/durumlar zincirinde bir başlangıç ya da bitim noktası gösterdiğini söyleyebileceğimiz görülen geçmiş zaman (-dili geçmiş zaman) ile başlamakta ve benzer anlamsal özellikler arz eden şimdiki zaman ile devam etmektedir. İlk tümce: "Dedikodulardan önce Brahms'ı işittim."Son tümceler ise keza şimdiki zaman ve bu bağlamda görülen geçmiş zaman işlevi gören öğrenilen geçmiş zaman (-mişli geçmiş zaman) olmak üzere iki tümceyle bitmektedir: "Bekliyorum. Umutsuz da yaşanabileceğini unutmuşum."

Diğer öyküsü "Taksim-Maçka"da da durum aynıdır. İlk tümce: "Onu ikinci ya da üçüncü görüşümüzde anımsadık ilk görüşümüzü -hatta ayrımsadık...." Son tümce: "Hiçbir zaman Vildan'ı göremedim."

Bir başka öyküsü "Bir Ayrılık Şarkısı"ndada durum farklı değildir: Tartıştıran-anlatan karşıtlığı açısından bakıldığında öykü keza tartıştıran zamanlarla başlıyor vebitiyor. İlk tümceler: "Bu eve gelip gitmeyi sevmiyorum artık." Son tümceler: "Yetti. Bugünden tezi yok, temelli ayrılıyoruz."

Özellikle anlık (okkasionell) bir geri bakış gerektiren günlük konuşma, mektup ya da basın dilinde Perfekt daha yoğundur (Weinreich 1993: 227):

- Abdullah Gül kayıp trilyon davasıyla ilgili ifade verdi.[23]
- Cinayet ve Hırsızlıktan Dava Açıldı.[24]

[23]http://www.hurriyet.com.tr/ gundem/27608236.asp. (Erişim: 19.11.2014)

Buna verilebilecek güzel örneklerden biri, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğünün internet sayfasında yer alan ve eksiltili olmayan bütün tümcelerde - alıntı şeklindeki bir ve öngörülen bir olayı anlatan iki örnek hariç - görülen geçmiş zaman kullanılmıştır:

Türkiye Dört Yıl Süreliğine Hükümetlerarası İklim Hizmetleri Kurulu Yönetim Komitesi (IBCS) Üyeliğine Seçildi / İklim Değişikliği ile İlgili IPCC 5. Değerlendirme Sentez Raporu Açıklandı / Orman ve Su İşleri Bakanı Prof. Dr. Veysel EROĞLU Yaptığı Basın Toplantısında Su Yılını ve Yağışları Değerlendirdi / Uluslararası ALADIN(Aire Limite Adaptation dynamique Developpement InterNational) Tahminciler Çalıştayı Tamamlandı... / Gözlem Aletleri ve Metotları Komisyonu (CIMO)'nun 16. Toplantısı Sona Erdi / Meteoroloji Genel Müdürlüğü Orta Asya Ülkelerine Meteorolojik Uydu Verisi Sağlama (SADCA) Projesini Tamamladı... / Türk Kızılayı Genel Başkanı Sayın Ahmet Lütfi AKAR, Genel Müdürümüz Sayın İsmail GÜNEŞ'e Nezaket Ziyaretinde Bulundular... / Orman ve Su İşleri Bakanlığı Afyonkarahisar İl Koordinasyon Toplantısı Yapıldı... / Dünyanın 5'inci, Avrupa'nın En Yüksek Barajı Olan Çine Adnan Menderes Barajı Test Aşamasını Tamamladı... / MGM METCAPPLUS Meteorolojik Görüntüleme Yazılımı Gürcistan'a da Kuruldu... / 3. İstanbul Uluslararası Su Forumu Tamamlandı... / Liderlik, Etkin Yönetim Teknikleri Eğitimi Afyonkarahisar'da Gerçekleştirildi... /Yemen Meteoroloji Servisi Üst Yönetimi Genel Müdürümüzü Ziyaret Etti / NATO'ya Bağlı Çalışma Grubu ACO METOC 10. Toplantısı Meteoroloji Genel Müdürlüğü Ev Sahipliğinde İstanbul'da Yapıldı / Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı Arasında İmzalanan Protokol Kapsamındaki Meteoroloji Eğitimleri Başladı / Klimatolojik Çalışmalar ve Türkiye İçin Bölgesel İklim Modeli Projeksiyonları Bilgilendirme Toplantısı Yapıldı / Uluslararası Su Kalitesi İzleme Toplantısı Gerçekleştirildi / Uluslararası Kuraklık Yönetimi Çalışma Toplantısı Ankara'da Yapıldı / Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı Arasında Meteoroloji Protokolü İmzalandı / Meteoroloji Bölge Müdürlükleri Koordinasyon Toplantısı İstanbul'da Yapıldı / Orman ve Su İşleri Bakanı Sayın Prof. Dr. Veysel EROĞLU Hatay, Osmaniye, Mersin ve Adana İllerini Ziyaret Ettiler / İlk Kuraklık Yönetim Planı Olan Konya Havzası Kuraklık Yönetim Planı Açılış Toplantısı Ankara' da

[24]http://www.hurriyet.com.tr/ gundem/27608663.asp. (Erişim: 19.11.2014)

Gerçekleşti… / Orman ve Su İşleri Bakanı Sayın Prof. Dr. Veysel EROĞLU Balıkesir'de ziyaret ve incelemelerde bulundu / Orman ve Su İşleri Bakanı Prof. Dr. Veysel Eroğlu Basın Toplantısı Düzenledi/ İklim Değişikliğine Uyum II. Toplantısı Gerçekleştirildi.

Böyle bir bağlamda, basın başlıkları söz konusu ise Almancanın daha esnek olduğunu, Präteritum ve Perfekt'in yanında Präsens'i çok tercih ettiğini görmekteyiz. Bunun nedeni olaya / konuya canlılık kazandırarak onu okuyucuya yakınlaştırmaktır. Aşağıda 21.11.2014 tarihli Die Welt (http://www.welt.de) gazetesinin anasayfasından alınan haber başlığı örneklerinin çoğunun Präsens olduğunu görüyoruz:

Das Schicksal des IS hängt an Kobani / Wie der Rapper Fler die Welt bedroht / Das Schicksal des IS hängt an Kobani / Warum die Ukraine nicht Russlands Ruhrgebiet ist/ Schwesig will Eltern pro Kind eine Stimme geben / Versicherung will Fitness der Kunden prüfen / Kriminelle Flüchtlinge gefährden Hilfsbereitschaft / Hunderte beschweren sich über verbogene iPhones / Wie man Polen zur Weißglut bringt / Stehen die Frauen echt auf kernige Holzfällertypen? / Göttingen würde Goslar gern Flüchtlinge schicken / Junge Eltern sind politische Egoisten / Steuereinnahmen steigen rasant an / Reporterin wegen Geheimnisverrats angeklagt / Schwangere gesteinigt – Todesurteil für Verwandte / Früher schlief ich in Martin-Schmitt-Bettwäsche / Auch die WGZ-Bank erhebt Negativzinsen / Die größte konventionelle Explosion traf die Bayern.

Partizip Perfekt de özellikle zaman zarfları yardımıyla diğer zamanlar gibi başka zamanların yerine kullanılabilmektedir:

- İçinde bulunulan (şimdiki) zamana yönelik:Welche Erleichterung, mir morgen sagen zu können, daß ich die Arbeit heute eingereicht habe!
- Genel geçerliliği olan (geniş) zamanla ilgili: Wenn der Pfeil die Sehne des Bogens verlassen hat, so fliegt er seine Bahn (idiomatisch)
- Geleceğe yönelik: Morgen hat Zeynep alles auswendig gelernt.
- Geçmişe yönelik:Gestern hat es geregnet.

8.4. Plusquamperfekt

Plusquamperfekt'i *vollendete Vergangenheit* olarak niteleyen Sowinski (1978: 181) bu zaman biçiminin zaman sırası açısından Präteritum'a karşıtlık oluşturduğunu belirtmektedir.

Tabert ve diğerlerinin (2004) verdiği tablodan anladığımız üzere Futur'dan sonra en düşük kullanım sıklığına sahip olan Plusquamperfekt, çoğunlukla konunun geçmişlik niteliğinin vurgulanması için tercih edilebilir:

In Istanbul regnete es. Kurz vor vier Uhr waren alle Menschen, Kartons und Koffer untergebracht, die Listen und Papiere geprüft. Allein für die Kieler Werft waren sechsunddreißig Männer bestimmt, darunter sogar ein Neunzehnjähriger, der noch nicht in der Armee gedient hatte (Nadolny 1992: 13).

Yukarıda belirttiğimiz üzere Perfekt ile Plusquamperfekt'in ortak ve ayrı yönleri vardır. Ortak yönleri, zaman perspektifi açısından geriye bakış sağlamaları; farklı yanları ise konuşma tutumu veya konuya bakış tarzı çerçevesindeki tartıştırma ya da anlatma durumudur. Zira Perfekt anlık/durumsal olarak tartıştırır, Plusquamperfekt ise anlatma işlevini üstlenir.

Zaman perspektifi açısından geçmişteki bir olayın veya durumun öncesi söz konusu ise, bunu anlatmanın yolu Plusquamperfekt'ten yararlanmaktır. Aktarılan bir olay ya da durum birden çok aşama veya basamak oluşturduğu için, *nötr/yansız/aynı* veya *farklı* perspektif gösteren Präsens, Perfekt, Präteritum gibi geçişlerin önceki basamağını oluşturan bir de önolay / öndurum olabilir. Bu önolayı / öndurumu genellikle Plusquamperfekt ile karşılarız. Ancak olaylar/durumlar silsilesi içerisinde önolay / öndurum sayısı sınırlıdır. Buna koşut olarak Plusquamperfekt'in kullanım sıklığı daha düşüktür. Mesela aşağıdaki metinde yer alan toplam 11 tümceden 5'inin zamanı Präteritum, ikisininki Perfekt, ikisininki Präsens ve diğer ikisininki Plusquamperkt'tir. Plusquamperkt olan eylemlerin öznesi aynıdır, dolayısıyla bu aynı öğenin yinelenmesi söz konusu demek olduğuna göre bütün metinde bir tane Plusquamperkt tümce vardır:

*Es **ging** um das Terrorattentat auf eine Synagoge im jüdischen Westjerusalem, bei dem zwei Araber mit Messern und Äxten auf betende Juden **losgegangen waren** und drei Rabbiner und einen weiteren Betenden **getötet hatten**, bevor die Polizei eingreifen **konnte**. In der anschließenden Schießerei **starben** ein Polizist und die beiden Mörder. Laut Moderatorin Marietta Slomka hat dieses Attentat eine neue Qualität. Man **fragt** sich freilich, ob sie die arabischen Bombenattentate auf Busse und Discos, Cafés und Märkte **vergessen hat**, die Israel **gezwungen haben**, einen Sicherheitszaun um das von der Fatah regierte Westjordanland zu*

ziehen. Aber das nur nebenbei. Immerhin sprach Slomka von einem Massaker. Dann ***wurde*** *ein Bericht der Israelkorrespondentin Nicole Diekmann eingespielt.*[25]

Dilbilgisi kitaplarında zamanlardan söz edilirken Perfekt'in geçmişi (Vergangenheit) Plusquamperkt'tin ise geçmiş öncesini (Vorvergangenheit) gösterdiği yazılır. Ancak Weinrich (1993: 228) yansız zaman perspektifinden hareketle Plusquamperkt'in hem geçmiş öncesini (Vorzeitigkeit) hem de geçmiş sonrasını (Nachzeitigkeit) gösterebildiğine şu örneklerle işaret etmektedir:

/als es dem Alchimisten J. F. Böttger in den ersten Jahren des 18. Jahrhunderts gelang, Porzellan herzustellen, hatten die Chinesen schon Jahrhunderte ihr Porzellan hergestellt/ (Vorzeitigkeit).

/Böttger machte seine Versuche in Dresden so lange, bis er die richtige Mischung aus Kaolin,Quarz und Kalifeldspat gefunden hatte/ (Nachzeitigkeit).

Diğer zaman biçimleri farklı zaman boyutlarıyla ilişkilendirilebildiği halde Plusquamperfekt yalnızca geçmiş zaman boyutunu gösterebilir.

8.5. Futur I

Sowinski'nin (1978: 182) F. Tschirch'e dayanarak aktardığına göre bu zaman biçimi Ortaçağ'ın sonuna doğru ortaya çıkmıştır ve gelecek zamanı göstermek için önceleri ya Präsens ya da *sollen/müssen/werden+mastar* kullanılmaktaydı. Zamanla *sollen/müssen* bu işlevlerini yitirmişler ve sadece *werden*yardımcı eylemi kullanılır olmuştur.

Konuşma tutumu veya konuya bakış tarzı (Tempus-Register, Sprechhaltung) açısından *hazır olma* (Bereitschaft) ifade eden Futur I, zaman perspektifi açısından *önceden görme* (Vorausschau) anlamını içerir, yani henüz gerçekleşmemiş bir konuda yüklemleme yapılır. Yüklemleme konusu olan olay/durum göreceli olarak yakın bir zamandaysa Futur yerine genellikle Präsens, uzak gelecekteyse Futur I kullanırız (Weinrich 1993: 231). Yakın-uzak gelecek konusunda karar vermek tamamen konuşucunun yorumuna bağlıdır. Örneğin içinde bulunulan zamana göre öğleden sonra tiyatroya

[25]http://www.welt.de/politik/deutschland/article134507483/Familie-der-Judenmoerder-hat-im-ZDF-das-letzte-Wort.html (Erişim: 08.01.2015)

gitmek çoğunlukla yakın zaman olarak algılanabilir ve bu durumda Präsens kullanılır. Fakat birkaç ay veya bir yıl sonrası uzak bir gelecek olarak algılanırsa gelecek zaman kullanılır:

Warum glaubte ich das in diesem Augenblick, und nicht zu einem anderen Zeitpunkt, erkannt zu haben? Warum nicht vorher schon? Warum nicht allmählich, sondern plötzlich? ***Ich werde diese Fragen niemals beantworten können.*** *(Kür2006:25)*

Weinrich (1993: 231) gelecekteki olay konusunda emin değilsek ve zorluklarla karşılaşabileceğimizi tahmin ediyorsak Futur'un kullanılacağını belirtmektedir. Anlatı türlerinde bu zamana az rastlanır. .....kitabında sadece 61 Futur tümce bulunmuştur. Futur, gelecek zaman ifade ettiği gibi sık sık olasılığın ifadesi için kullanılır: *Ein recht bekannter Mediziner, ein Professor. Professor, aber ein »Frauenarzt« eben****. Er wird um die Fünfzig sein****.(34*

Futur I aşağıdaki zaman boyutlarını gösterebilir:

- İçinde bulunulan (şimdiki) zamana yönelik:*Sie werden doch wohl einsehen, daß das Gut nicht zwei Walter gehabt haben kann.*
- Genel geçerliliği olan (geniş) zamanla ilgili: *»Es vergeht, mein Kleiner, es vergeht. Es tut ein bisschen weh, aber es wird vergehen... Glaube mir, es wird vergehen... Alles... Alles... vergeht...«*(Kür 2006: 60)
- Geleceğe yönelik: *Du wirst noch im Zzuchthaus enden, wenn du so weitermachst!*
- Geçmişe yönelik: *Bei dem Gestank konnt' man's ja ni't aushalten, glaub' mir. Als ich das letzte Mal da war... fünf sechs Monate werden es sein....*(Kür 2006: 72).

8.6. Futur II

Bu zamanın temel işlevi olasılık ifade etmektir. Emin olunmayan bir olay veya durum gelecekte muhtemel olarak bitmiş şekilde betimlenir. Gelecekte birbirine bağlı iki olay arasındaki öncelik-sonralığı ifade etmek için kullanılan Futur'da, örneğin x ve y gibi iki olay söz konusu ise ve x'in y'den önce gerçekleşebileceği öngörülüyorsa, y için Futur I, x için Futur II kullanırız. Bu yüzden Almancada Futur II için *Perfektfutur* terimi de kullanılmaktadır. *Bis Morgen wird Zeynep ihre Seminararbeit abgeben* ve

Bis Morgen wird Zeynep ihre Seminararbeit abgegeben haben gibi iki olayın zamansal konumu değerlendirilirse, birinci tümce ikincisinden sonra olmuştur. Kullanılan Almanca mastarları *abgeben - abgegeben haben* karşıtlığıyla değerlendirdiğimizde ikinci mastarda *bitmişlik/noktalanmışlık* görülürken, birincisinde bu durum yoktur.

Futur I ve Futur II'ye bir bütün olarak baktığımızda ikisinin de daha ziyade olasılık içerdiğini görürüz. Zira hangi Futur türü olursa olsun olay henüz gerçekleşmemiştir ve öngörülse bile gerçekleşmeyebilir. Ancak Futur II'deki olasılığın derecesi Futur I'e göre daha yüksektir.Futur II aşağıdaki zaman boyutlarını da gösterme özelliği taşıyabilir.

- İçinde bulunulan (şimdiki) zamana yönelik:*Bis du wieder da bist, wird das Formular ausgestellt worden sein.*
- Geleceğe yönelik: *Vielleicht wird die Menschheit bis dahin so weit gelangt sein, daß diese Fesseln ... aufbewahrt werden.*
- Geçmişe yönelik: *Da wird sich seine Mutter gefreut haben.*

Tabert vd. (2004) Almanca zamanların kullanım sıklığının 70'li yıllara kadar tahminlere ya da örnek metinlere, 70'li yıllardan sonra da bütüncelerden elde edilen sayısal verilere dayandırıldığını belirttikten sonra Duden ve Hennig'e dayanarak haber kipindeki zamanların kullanım sıklığını vermektedir:

9. ALMANCA VE TÜRKÇEDEKİ ZAMANLARIN KULLANIMI

Almancada haber kipindeki zamanların kullanım sıklığı		
	Duden'ın Mannheim bütüncesinde	Hennig bütüncesinde
Präsens	% 51,7	% 65,35
Präteritum	% 37,8	% 14,87
Perfekt	% 5,5	% 16.28
Plusquamperfekt	% 3.2	% 1.11
Futur I	% 1,5	% 2,24
Futur II	% 0.3	% 0,08

Haber kipindeki Almanca zamanların kullanımı (Bak. Duden 1984: 146-

; Weinrich 1993: 218-)				
	İçinde bulunulan (şimdiki) zamana yönelik /Bezug auf Gegenwärtiges	Genel geçerliliği olan (geniş) zamanla ilgili/Bezug auf Allgemeingültiges	Geleceğe yönelik / Bezug auf Zukünftiges	Geçmişe yönelik / Bezug auf Vergangenes
Präsens	Ali isst gerade. historisches Präsens: In diesem Schlosse ging es mir wunderlich. Zuerst, wie ich mich ... umschaue, klopft ...	Eine Woche hat 7 Tage / Ihr Buch 'Über Deutschland' liest sich noch heute wie ein Roman.	In einer Minute kommt der Zug an.	Da liege ich doch gestern auf der Couch und lese, kommt Ingeborg ...
Präteritum [26]	Ich wollte (=will) auch mitkommen (Bağlama dayalı olarak biri giderken diğeri de birlikte gitme isteğini	Atatürk stammte (=stammt) aus Thessaloniki.	Morgen war Weihnachten (erzählerisches Futur; Sowinski 1978: 180)	Gestern regnete es.

	belirtince)			
Perfekt	Welche Erleichterung, mir morgen sagen zu können, daß ich die Arbeit heute eingereicht habe!	Wenn der Pfeil die Sehne des Bogens verlassen hat, so fliegt er seine Bahn (idiomatisch)	Morgen hat Zeynep alles auswendig gelernt.	Gestern hat es geregnet.
Plusquamperfekt				
Futur I	Sie werden doch wohl einsehen, daß das Gut nicht zwei Walter gehabt haben kann.	»Es vergeht, mein Kleiner, es vergeht. Es tut ein bisschen weh, **aber es wird vergehen...** Glaube mir, **es wird vergehen**... Alles... Alles... vergeht...« (Kür 2006: 60)	Du wirst noch im Zzuchthaus enden, wenn du so weitermachst!	Bei dem Gestank konnt' man's ja ni't aushalten, glaub' mir. Als ich das letzte Mal da war... **fünf sechs Monate werden es sein**....(Kür 2006: 72)
Futur II	Bis du wieder da bist, wird das Formular ausgestellt worden sein.		Vielleicht wird die Menschheit bis dahin so weit gelangt sein, daß diese	Da wird sich seine Mutter gefreut haben.

			Fesseln ... aufbewahrt werden.	

Haber kipindeki Türkçe zamanların kullanımı				
	İçinde bulunulan (şimdiki) zamana yönelik	**Genel geçerliliği olan (geniş) zamanla ilgili**	**Geleceğe yönelik**	**Geçmişe yönelik**
Görülen geçmiş zaman	Benden sıkılmış gibisin, *aha ben de gittim* (= gidiyorum)	Sen sonuca dair kaygılanma, *ömrümce kimsenin yüzünü kara çıkarmadım.*	*Diyelim ki bu iş üç günde bitti,* peki sonra ne yapacaksın?	Cihangir dün geldi.
Öğrenilen geçmiş zaman	*Gözlerimi kapamış uyumuşum*, sen de beni dürter durursun be kardeşim!	A: Ben bamya yemem. B: *Bamya yemişsin, yememişsin, umrumda değil.*	A: Yarın üçte geleceğim.. B: *gelmişsin, gelmemişsin, bana ne?!*	Aaa, Burcu gelmiş!
Geniş zaman	Sen çamaşırları as, ben bulaşıkları yıkarım.	İyiliklerini asla unutmam.	Tamam, yarın gelirim.	Harbiye'de yolda yürüyorum, *o anda Semih gelir ve omzumdan çeker.*
Şimdiki zaman	Bak, kar yağıyor.	Sen kimin oğlu oluyorsun?	Bundan böyle daha erken geliyorsun!	*Harbiye'de yolda yürüyorum* (O anda Semih gelir ve omzumdan çeker)
Gelecek zaman	Yok, yok, yapılacak iş değildi bu. Hadi, ağbim	Başkası olsa böyle inceden inceye	Gene yaz gelecek biliyorum.	Bir nedensiz düşe bırakmıştım kendimi günlerdir;

	neyse, ama benim gibi bir oğula bu yapılmaz! Hayır, bir sebebi olsa, en ufak bir sebep, canım yanmayacak inan, böyle sinirlenmeyeceğim. (Kür 2004: 61).	düşünmez, tartmaz... Bu yaştan sonra o koca evi ne yapacak zaten? Kür 2004: 56).	Pencereler açılacak, balkona çıkabileceğim. Ölmeyeceğim yaz gelene dek. Ölmeyeceğim, daha vakit var. Yaz gelecek. Hiç değilse bir kez daha. Keman sesini bir kez daha duyacağım.	uyandığım iyi olmuştu. Uyumak... Evet, hapımı erkenden alıp yatabilirdim. Ama ya gene olmadık bir saatte uyanırsam? *Ne olacak yani*, ne vardı bunda? (Kür 2004: 30) "İşe girmek zorunda kaldı kadın," diyordu. "Eeee, olacak elbet, kirayı veren âşık çekip gidince... (Kür, 47) Aysel Alsan, tamam. Avrupa'ya falan gittiğini yazmışlar mı? Onsuz gitmez Enver olacak deyyus. Ha doğru demek ki. Neyse... Yazacaklar tabii, (51) Arada saçmalıyordu zaten, anlattımdı ya o göçmen kızını evlat edinmeye kalkma hikâyesini,

				geçen yıl. Yok yahu, nerdeyse iki yıl olacak... (Kür 2004: 58)

10. PINAR KÜR'ÜN "YAZ GECELERİNDE KEMAN" ADLI ÖYKÜSÜNDEKİ BİRLEŞİK ZAMANLAR VE ALMANCA ÇEVİRİSİNDEKİ KARŞILIKLARI

10.1. Geniş Zamanın Hikâyesi ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları

10.1.1. Präsens ile

1) Bahçeyi, öndeki ve yandaki sokakları, en üst iki kattan da denizi görürlerdi. *Sie bieten einen Blick auf den Garten und auf die Vorder- und Seitenstraßen, aus den obersten zwei Stockwerken sogar auf das Meer.*

2) Gün bu gündür arada bir -neyse ki çok sık değil- evde olduğumdan emin olduğu saatlerde gelir, bir sürü dedikodu aktarır, yakınma iletir, 'bir kahvemi içer', tek sözcüklük kuru yanıtlarıma dayanabildiği sürece oturur, giderdi. *Seitdem - immerhin nicht allzu häufig - kommt sie zu Zeiten, wenn sie sich sicher ist, dass ich zu Hause bin, gibt eine Menge Klatsch zum Besten, beklagt sich, trinkt »ein Tässchen von ihrem Kaffee«, bleibt so lange, bis sie meine einsilbigen Antworten nicht mehr aushält.*

3) ..., ikinci bölüm onca acıklı olmazdı. ... ... *dann wäre der zweite Satz weniger traurig.*

4) Bir de bu öyküye yaşamdan bir örnek ya da benzerlik aramak, olayı çok aşırıya vardırmak olmaz mıydı? *Eine weitere Suche nach Beispielen oder ähnlichkeiten in meinem Leben würde das Spiel unnötig auf die Spitze treiben.*

5) Aslında, on yıldır yaşadığım bu evde, bu geniş balkonda oturduğum süreleri toplasam on saat etmezdi. *Addierte man die Zeit, die ich in den letzten zehn Jahren, seit ich in diesem Haus lebe, auf dem Balkon verbracht habe, ergäbe sie kaum zehn Stunden.*

6) En eskisi ise olsa olsa elli yıllık olabilirdi. *Und der Mieter, der hier am längsten wohnte, dürfte etwa vor fünfzig Jahren eingezogen sein.*
7) Yanlışlıkla düşmüş olsa bile yakında kendimize benzetirdik onu belki. *Auch wenn er irrtümlich hier wäre, würden wir ihn vielleicht schon bald mit uns vergleichen.*
8) Ya da, onca gürültüye karşın bunca ıssız bir yerde yaşamaya dayanamaz, çıkar giderdi. *Oder er würde trotz des Lärms nicht die tiefe Stille ertragen und würde gehen.*
9) Her şeyi, müziği de, ışığı da, kiracıyı da kendim uyduruyor olamaz mıydım? *Könnte es nicht sein, dass ich alles, die Musik, das Licht und auch den Mieter, selbst erfunden habe?*
10) Evet, hapımı erkenden alıp yatabilirdim. *Ja, ich könnte meine Tablette früher nehmen und zu Bett gehen.*
11) Birlikteliğimizi en iyi koşullarda sürdürebilmek için hazırlanmamıza yarayacak iki yıllık bir ertelemeden ne çıkardı? *Was würde ein zweijähriger Aufschub, der uns die bessere Vorbereitung unseres Zusammenseins unter idealen Bedingungen schaffte, schon bedeuten?*
12) Oysa onlarınkinin yanında bizimki bir çocukluk tutkusu olarak bile nitelenebilirdi belki. *Obwohl unsere neben ihrer Liebe auch als eine kindische Aufwallung gewertet werden könnte.*

Amacımızın çeviri eleştirisi yapmak olmadığını söylemiştik. Ancak yine de sıralı beş tümcenin yer aldığı 5)'te Almanca Präsens kullanılmasının dikkatimizi çektiğini belirtmeliyiz. Türkçe birleşik zamanların sıklıkla Konjunktiv II ile karşılanabildiğini daha önce belirtmiştik. 3) – 12) örnekleri bunu doğrulamaktadır.

10.1.2. Plusquamperfekt ile

1) Onun başka birini bulmayacağını, bulamayacağını, çünkü aramayacağım anlatamazdım ki Şükran Hanım'a. *Dass sie keinen anderen finden würde, finden könnte, weil sie nicht suchen würde, hätte ich Şükran Hanım nicht verständlich machen können*
2) Şükran Hanım nerden bilebilirdi bunu? *Wie hätte Şükran Hanım das wissen sollen?*

3) İhan'la ikimiz de müziksiz ama en az onun kadar, hatta belki de daha güzel, süreler geçirmez miydik baş başa? *Hatte ich nicht auch mit Ilhan Zeiten zu zweit erlebt ohne Musik, die aber genauso schön, vielleicht noch schöner waren?*

10.1.3. Präteritum ile

1) Elbette İkincisi olamazdı. *Natürlich war das unmöglich.*
2) Tüm canlılığıyla yeniden yaşardım onları. *Ich erlebte es immer wieder in der gleichen Intensität.*
3) Onun da ötesinde onarılması yasalarca yasaklanmış -dolayısıyla her geçen gün göz göre göre eriyen- üç katlı eski Ermeni evleri, onların gerisinde ise uzak bir kentin dişli, çentikli gölgesi görünürdü. *Jenseits der Gasse gab es alte, drei stöckige armenische Häuser - da es gesetzlich verboten war, sie zu restaurieren, schmolzen sie von Tag zu Tag, deutlich erkennbar dahin -, dahinter lag die gezackte, gekerbte Sil- houette einer Metropole in der Ferne.*
4) Her katta ayrıca iki küçük daire daha vardı ki bunlar ne bahçeyi, ne denizi görürler, yalnızca yapının üst ve alt yanlarından geçen iki dar sokağın kendilerinden tarafa düşenine bakarlardı. *Außerdem befanden sich auf jeder Etage zwei kleine Wohnungen, die weder einen Ausblick auf den Garten noch auf das Meer hatten, sondern auf jeweils eine der beiden engen Gassen blickten.*
5) Sabahları çok erkenden, daha motorlu araçlar yollara dökülmeden, çığırtkan gürültülerle açarlardı teneke kepenklerini. *Früh am Morgen, noch vor dem Einsetzen des Verkehrslärms, öffneten sie unter lautem Gerassel ihre Weißblechrollläden.*
6) Ondan sonra da ...akşamın geç saatlerine dek susmazlar, klakson ve motor seslerinin de katkısıyla, birbiriyle çarpışan uyumsuz sazlardan oluşmuş bir orkestra gibi çalar da çalarlardı. *Und dann ... gaben sie bis in die späten Abendstunden keine Ruhe mehr. Wie ein Orchester, das mit seinen verstimmten Instrumenten in ständigem Streit liegt, spielten sie unter Begleitung von Autohupen und Motorengetucker auf.*
7) Akşam kesinlikle bastırıp da en alt kattaki kepenkler üçer beşer dakika arayla birer birer kapandılar mı tıs çıkmazdı artık koca yapıdan. *Sobald der Abend sich endgültig einstellte und die Jalousienblechern im*

Fünf-Minuten-Abstand herunterratterten, konnte man aus dem riesigen Haus kaum noch einen Laut vernehmen.

8) Geceyi sürdüreceklere kalırdı bina. *Das Gebäude wurde den Nachtmenschen überlassen.*

9) ... ya da mutfakta çalışırken gençliğini ansımış bir kadının çoktan unutulmuş bir ezginin hep aynı sözlerini yineleyerek söylediği yarım şarkı duyulurdu uzaktan uzağa. *... Oder die ferne Stimme einer Frau, die bei ihrer Küchenarbeit den immer gleichen Refrain eines melancholischen Liedes sang, das sie an ihre Jugend erinnerte.*

10) Gelip geçici gençler küçük daireleri tutarlar, bir-iki yıl sonra taşınırlardı genellikle. *Die jungen Männer, die nur kurz fristig eine Bleibe suchten, bevorzugten die kleinen Wohnungen und zogen spätestens nach ein zwei Jahren wieder aus.*

11) Hiçbirini yalandan tanımamama karşın hepsine sevecenlikle bakardım. *Obwohl ich keinen kannte, war ich allen Mietern gegenüber wohl gesinnt.*

12) Çoğu, vaktiyle varlıklı, bolluklu, güzel günler görmüş -eskimeden önce kentin en pahalı kiraları ödenirdi buraya kuşkusuz- *Die meisten von ihnen waren außer gewöhnliche Menschen, früher wohlhabend und den Überfluss gewohnt, sie hatten bessere Tage gesehen - zweifelsohne wurden hier seinerzeit, bevor das Haus alt wurde, die höchsten Mieten der Stadt gezahlt.*

13) Ama - kapıyı yalnızca yabancılara değil, kendileri girip çıkarken bile sonuna dek açmayıp birkaç santim aralamakla yetinirlerdi. *…öffneten sie ihre Türen nicht sperrangelweit, sondern nur wenige Zentimeter.*

14) Ürkekçe aralanan kapıların ardında milyonlar yatıyor olabilirdi. *Lagerten hinter diesen so scheu geöffneten Türen möglicherweise Werte in Millionenhöhe.*

15) Olamazdı. *Das konnte nicht sein.*

16) Bütün bunların gerçekliği tartışma götürmezdi. *Zu einer bestimmten Nachtzeit stand er auf, legte eine seiner Platten auf und hörte sie drei - viermal nacheinander. Diese Wirklichkeit stand außer Frage.*

17) Olamazdı. *Das konnte nicht sein.*

18) Olamaz mıydı? *Konnte es nicht sein?*

19) İlhan yaşıyor olamazdı. *İlhan konnte nicht am Leben sein.*

20) Ama yanılmış olamaz mıydı? *Aber konnte er sich nicht geirrt haben?*

21) Ama, gerçekte de olurdu böyle şeyler mutlaka. *Aber sicher geschah das auch in Wirklichkeit.*

22) *İstediği* anlamı verebilirdi buna. *Sie konnte das verstehen, wie sie wollte.*

23) Onlar bittiğinde ya müzik dinler, ye bir şeyler okur, ya da yatardım. *Wenn alles getan war, hörte ich Musik oder las etwas oder legte mich hin.*

24) Hiçbir şey bulamadığımda okul yıllarımdan kalma ruhbilim kitaplarını yeniden karıştırırdım genellikle. *Wenn ich nichts fand, blätterte ich gewöhnlich von neuem die Psychologiebücher durch, die mir aus meiner Studienzeit geblieben sind.*

25) Bayağ çekinirdi ondan çünkü. *Denn er scheute davor ziemlich zurück.*

26) Sonra, sanatını çok ciddiye alarak, çok özenle ama sessiz sedasız - Viyana bursunu kazaınncaya dek de hemen hemen hiç desteksiz- çalışırdı. *Dann arbeitete er, seine Kunst sehr ernstnehmend, sehr sorgfältig, sehr still und sachte - bis er sein Stipendium für Wien gewann beinahe völlig ohne Unterstützung.*

27) Yüreğim çarpardı yalnızca. *Lediglich mein Herz klopfte heftig.*

28) Kimi kez soluk soluğa kalırdım oturduğum yerde. *Manchmal blieb mir die Luft im Sitzen weg.*

29) Gelen gidenin, yapıya girip çıkanın belli olmadığından, dış kapının gecenin olmadık saatinde açık bırakıldığından da dem vurmazlardı. *Sie konnten auch nicht behaupten, dass es nicht festzustellen war, wer ein- und ausging im Haus, oder dass das Tor zu den unmöglichsten Nachtzeiten offengelassen wurde.*

30) Bu ihtiyarları ayaklandıracak kadar korkunç ne yapabilirdi zaten? *Was nur vermochte dieser einsame Junge so Verhängnisvolles anzustellen, dass er diese Greise zum Revoltieren brachte.*

31) *son geceyi de ilk geceyi* anlattığım kadar uzun uzun, ayrıntılı anlatabilmek isterdim. *Ich wünschte auch diese letzte Nacht so ausführlich und in allen Einzelheiten erzählen zu können, wie jene erste.*

32) Bu lambanın ışığı hiçbir zaman benim kata kadar ulaşmazdı. *Das Licht dieser Laterne reichte zwar nie bis zu meiner Etage.*

33) Ama aşağıdan ağacın yapraklarını, dallarını aydınlatırdı. *Es erhellte aber die Blätter und die Âste des Baumes von unten.*

34) Tümüyle hazırlıksız yakalanmış sayılmazdım bu kez. *Ich konnte diesmal nicht als völlig unvorbereitet gelten.*

Burada Präteritum'un sıklığı dikkat çekicidir. Bunu normal görmek gerekir. Zira anlatım zamanı olan Präteritum'un karşılığı olarak daha çok prototip olan şimdiki zamanın hikâyesi , Geniş zamanın hikâyesi ile çok benzeşmektedir.

10.1.4. Konjunktiv Perfekt

1) Bunların yanı sıra birkaç tanınmış sanatçıyla da övünebilirdi Paris Apartmanı. *Daneben hätte das Appartement Paris auch mit einigen bekannten Künstlern aufwarten können.*
2) Kalınabilirdi balkonda sokaktan gelen gürültüye karşın. *Man hätte auf dem Balkon bleiben können, trotz des Larms der Straße.*
3) O anda, kesinlikle gerçekdışı ama daha akla yakın bir düşünce gelebilirdi kafama. *In jenem Augenblick hätte mir ein sicher unrealistischer aber vernünftigerer Gedanke in den Sinn kommen können.*
4) Gecelerdir aynı hayali, aynı gerçeklikle nasıl kurabilirdim? *Wie hätte ich den gleichen Traum nächtelang mit der gleichen Intensität träumen sollen?*
5) Onu en son gördüğümden başka türlü nasıl ansıya bilirdim? *Wie hätte ich mich seiner anders erinnern können, als so, wie ich ihn zuletzt gesehen hatte?*
6) Ölmemiş olsa bunca yıldır öğrenmez miydim? *Wäre er nicht gestorben, hätte ich es in so vielen Jahren nicht erfahren?*
7) Varsayımlarımın akla yakın olmadığını kimse savunamazdı. *Niemand hätte behaupten können, dass meine Annahmen nicht logisch waren.*
8) Benden olay karşısında beklediği kızgınlığı bir yerlerden bulup çıkaramazdım, istesem bile. *lch hätte, auch wenn ich gewollt hätte, die erwartete Verärgerung über den Vorfall nicht vortäuschen können.*
9) Bakan 'sinirli' hatta 'isterik' olarak niteleyebilirdi gülüşümü kuşkusuz. *Zweifellos hätte ein Beobachter mein Lachen »nervös« oder sogar »hysterisch« nennen können.*
10) Kim bilebilirdi daha bir yıl tamamlanmadan her şeyin sona ereceğini? *Wer hätte wissen sollen, dass es ein Ende nehmen würde, schon nach weniger als einem Jahr?*

11) İkinci olarak İlhan'm anısının eti kemikten sıyıran bir gerçeklikle geri gelmesini ele alabilirdim. *Als Zweites hätte ich die Wiederkehr meiner Erinnerungen an Ilhan mit pedantischer Sachlichkeit analysieren müssen.*
12) Unutmamış olsam başka sevgilere kapanır mıydı yüreğim? *Wenn ich das nicht vergessen hätte, ob sich dann mein Herz anderen Lieben verschlossen hätte?*
13) (Ne İlhan'a ne de bana hiçbir zaman güzel denemezdi oysa.) *(Weder mich noch Ilhan hätte man dagegen jemals als schön bezeichnen können)*
14) Birinden biri başını kaldıracak olsa en ufak bir utanma duymadan onlara baktığımı görürdü. *Wenn einer von ihnen den Kopf erhoben hätte, hätte er gesehen wie ich sie ohne das geringste Schamgefühl betrachtete.*
15) Onlarınkiyle bizimkini kıyaslamak aklıma gelemezdi- *Ihre mit unserer Liebe zu vergleichen wäre mir nicht eingefallen.*
16) Hatta böyle birinin olduğunu öğrensem kıskanabilirdim bile. *Ich hätte sogar eifersüchtig sein können, hätte ich von so jemandem erfahren.*
17) Tatil boyunca' evde oturacağımı bilse, ağabeyim dünyada razı olmaz, ısrar kıyamet zorla alıp götürürdü yazlık evine. *Hätte mein Bruder gewusst, dass ich den ganzen Urlaub zu Hause verbringen würde, hätte er es im Leben nicht zugelassen, er hätte mich sogar mit Gewalt in sein Ferienhaus mitgenommen.*

Bu örnekler, yukarıda işaret ettiğimiz birleşik zamanlar ile Konjunktiv II arasındaki simetriyi bir doğrular niteliktedir.

10.2. Gelecek Zamanın Hikâyesi ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları

10.2.1. Konjunktiv II Perfekt ile

1) Ama bilmem tutacak mıydı sözünü. Aber ich weiß nicht, ob er sein Wort gehalten hätte.

10.2.2. Konjunktiv II Präsens ile

1) Yazdan bir gece daha çalabilecek miydim acaba? *Ob ich dem Sommer noch eine Nacht stehlen könnte?*

2) Ondan sonra iki kez, üç kez, beş kez, on kez yinelenmesi garip gelmeyecekti. *Danach würden mich unzählige Wiederholungen nicht mehr befremden.*

3) Bu kez ansızın yakalanmayacaktım. *Diesmal wollte ich nicht überrascht werden.*

4) Bu gece de aynı şeyi mi yapacaktı yeni kiracı? *Würde der neue Mieter heute Nacht das Gleiche tun?*

5) Acaba bu kez sonuna dek dinleyecek miydik? *Würden wir diesmal bis zum Ende hören?*

6) Peki nasıl anlayacaktım, bulacaktım gerçeği? *Gut, aber wie sollte ich die Wahrheit erfahren, sie herausfinden?*

7) Umutsuz da yaşanabileceğini gösterecek, öğretecektim onlara. *Ich wollte ihnen zeigen, ihnen beibringen, dass man auch ohne Hoffnung leben kann.*

8) Ailesiyle ilişkimi keseli uzun yıllar geçtiğinden pek kolay olmayacaktı bü. *Das sollte nicht leicht werden, da ich seit Jahren jeden Kontakt zu seiner Familie abgebrochen hatte.*

9) Gerçekten de ne yapacaktım şimdi? Wirklich, was sollte ich nun tun?

10) Şükran Hanım'ın komşu dedikodusu İlhan'ı bir kez daha elimden aldı diye ilk seferinde geçirdiğim bunalımları yeni baştan mı geçirecektim yoksa? *Oder sollte ich all die Depressionen, die ich am Anfang erlebt hatte, wieder durchleben, weil mir der Nachbarschaftsklatsch von Şükran Hanım Ilhan wieder aus der Hand riss?*

11) Kendi şarkılarımızı kendimiz besteleyecektik koşarken. *Unsere Lieder würden wir uns selbst komponieren, während wir gingen.*

12) Hiçbir şey yitirmeyecektik -zaman bile. *Wir würden nichts verlieren - nicht einmal Zeit.*

Gelecek zamanın hikâyesi daha ziyade gerçekleşmemiş ve gerçek olmayan bir konuyu anlattığı için Almanca Irrealis'in yoğunluğu çok doğaldır.

10.3. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zamanın Hikâyesi ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları

10.3.1. Plusquamperfekt ile

1) O gecenin üstünden bir ay mı geçmişti, üç hafta mı, beş hafta mı - günlerin sayısıyla değil.

2) *Ob seit jener Nacht ein Monat, drei Wochen, oder fünf Wochen vergangen waren, weiß ich nicht mehr.*

3) Keman dinlemek için gerekli sandalye, sigara ve benzeri şeyleri almamıştım yanıma. *Ich hatte die zum Musikhören nötigen Dinge, wie Stuhl, Zigaretten und ähnliches, gar nicht erst hingestellt.*

4) Yağmur yaprakların çoğunu dökmüştü. *Der Regen hatte die meisten Blätter fortgespült.*

5) Günlerdir boğazımla karnımın arasmda, bağrımın tam ortasında büyüyüp duran sıkıntı beni böylesi bir sonuca hazırlamamış mıydı? *Hatte mich die Beklommenheit, die seit Tagen zwischen Hals und Magen, mitten in meinem Herzen wuchs, nicht auf ein solches Ende vorbereitet?*

6) İlk büyük konserinde La Majör Konçertoyu yorumlayacağına söz vermişti. *Er hatte mir versprochen, bei seinem ersten großen Auftritt die Symphonie A-Dur zu interpretieren.*

7) 'Harika çocuklar'dan biri olamayacak kadar erken doğmuştu ne yazık ki. *Er war viel zu früh geboren, um eines der »Wunderkinder« zu sein, leider.*

8) Daha önceleri görmek istemediğim için mi görmemiştim belki? *Hatte ich sie vorher nicht gesehen, weil ich sie nicht sehen wollte?*

9) Hayır, sonradan düşündüm, hiçbir zaman bunca erken bakmamıştım oraya. *Nein, ich besann mich später darauf, dass ich zuvor nie so früh hingesehen hatte.*

10) Yalnızlığımı yıllar yılı bir sürü ufak tefekle doldurmayı başarmamış mıydım? *War es mir nicht Jahr für Jahr gelungen, mein Alleinsein mit Bagatellen zu füllen?*

11) Bir nedensiz düşe bırakmıştım kendimi günlerdir. *lch hatte mich tagelang aus der Luft gegriffenen Träumen hingegeben, ...*

12) Sokağın gürültüsü dinmiş, ama tüm sesler kesilmemişti. *Der Straßenlärm hatte nachgelassen, aber noch waren nicht alle Geräusche verstummt.*

13) ... Keman sesi işitmemiştim. ..., *hatte ich niemals die Stimme einer Violine vernommen ...*

14) Şimdi yüzyıllarca eskidenmiş gibi gelen bir tarihte kurmuştum bütün bunları. *Diesen Phantasien hatte ich mich zu einer Zeit hingegeben, die jetzt Jahrhunderte hinter mir zu liegen scheint.*

15) Gözyaşı dökmeyeli onca yıl geçmişti ki, gözpınarlarımın temelli kuruduğuna kesinlikle inanmıştım. *So viele Jahre waren vergangen, seit ich das letzte Mal geweint hatte, dass ich sicher bin, die Quellen meiner Tränen seien endgültig versiegt.*

16) Belki de bu yüzden daha önce görmemiştim. *Vielleicht war mir das Licht deshalb nicht aufgefallen.*

17) Yeni kiracılar taşınmıştı demek. *Das hieß, dass neue Mieter eingezogen waren.*

18) ... dedikoduları işitmemiştim daha... *Noch hatte mich das Gerede nicht erreicht...*

19) Batmıştı bile belki. ... *dass sich der Mond verzogen hatte.*

20) Onu yeni yitirdiğim o en kötü yıllarda bile böyle şeyler görmemiş, düşünmemiştim. *Nicht einmal in den ersten Jahren, nachdem ich ihn verloren hatte - es waren die schlimmsten meines Lebens -, hatte ich derartige Visionen gehabt.*

21) ... karşılıklı konuşma tutturmuştum ikimiz arasında. *lch hatte damals ein Zwiegespräch angestimmt,...*

22) Bir gece önce dördüncü kattan taşan keman ola ki en çok bu yüzden şaşırtmıştı beni. *Gerade wegen dieser charakteristischen Stille hatte mich die Stimme der Violine aus dem vierten Stock eine Nacht zuvor so überrascht.*

23) En yenisi işte birkaç gün -ya da belki ay- önce taşınmıştı dördüncü kata. *Natürlich waren sie das nicht. So war beispielsweise erst vor einigen Tagen - oder doch vor einem Monat - ein neuer Mieter in den vierten Stock gezogen.*

24) Üçüncü katta oturan Şükran Hanun'dan başka hiçbirinin evine girmemiştim, *Außer der Wohnung von Şükran Hanım, die im dritten Stock wohnt, war ich nie in einer der Wohnungen gewesen, und ich ging auch nicht gerne zu Nachbarn.*

25) Dördüncü katın dışında tüm ışıklar sönmüştü. *Außer im vierten Stock waren alle Lichter im Haus verloschen.*

26) Mahallenin Kendiliğinden gelen, sağlıklı, genç uykulara kavuşmuştum. Mir war ein gesunder, jugendlicher Schlaf, der von selbst kam, wieder vergönnt.

27) ...O güne dek hiç ruhu ruhuma yakın kişiler bulmaya çalışmamıştım ki. *Bis zu jenem Tag hatte ich nie Seelenverwandte gesucht.*

28) Eli açık bir tanrı serpmişti onları gökyüzüne sanki. *Als hätte sie ein großzügiger Gott über das Firmament gestreut.*

29) Gömüldüğünü görmüştüm ama yüzünü görmemiştim. *lch hatte seine Beerdigung gesehen, nicht aber sein Gesicht.*

30) Odanın içinde beş aşağı beş yukarı dolaştığımın ayrıtına vardığımda sigarayı yarılamıştım. *Als ich merkte, dass ich im Zimmer auf- und ablief, hatte ich die Zigarette bereits zur Hälfte geraucht.*

Öğrenilen (duyulan) geçmiş zamanın Almancaya çevirisi söz konusu olunca öğrencilerimizin aklına öncelikle Plusquamperkt gelir. Aşağıdaki 99 Präteritum örnek bu açıdan şaşırtıcı olmuştur. Elbette burada çevirmenin dil hissi ve bağlam çok önemlidir.

10.3.2. Präteritum ile

1) Gerçek bir ay ışığı doldurmuştu bahçeyi. *Mondlicht erhellte den Garten wirklich.*

2) ... Kaşlarını çatmadan birbirine yaklaştırmıştı. *..., kniff er seine Augenbrauen zusammen, ohne sie hochzuziehen.*

3) 'Amatörce' dediği duygulanımlarımı bilimsel bir soyutluğa dönüştürmeye çalışmıştı. *Meine Gefühlsregungen nannte er laienhaft, und er versuchte, sie wissenschaftlich zu objektivieren.*

4) ... açıkça söylememişti, ... *Er sprach es nicht offen aus, ...*

5) ... ama ben anlamıştım. *Aber ich verstand, dass ...*

6) Gene de pabuç bırakmamıştım ona. *lch ließ mich allerdings nicht entmutigen.*

7) ... zorunda kalmıştı. *Ebenso bestand... darauf ...*

8) ... birilerinden mi işitmiştim, ... *lch weiß nicht mehr, ob es mir zugetragen wurde, ...*

9) ... kendi kendime mi karar vermiştim... *...oder ich vielleicht den Schluss selbst zog, dass ...*

10) Şu ya da bu biçimde öğrenmiştim işte .. *Wie dem auch sei, ich wusste bereits, dass ...*

11) Soluk aydınlık hepsine yayılmıştı. *Das welke Licht schimmerte durch die Fensterscheiben.*

12) Göğün laciverdi koyudan açığa yönelmişti. *Das tiefe Blau des Himmels neigte sich sanft vom Dunklen ins Helle.*

13) ... belki daha önce de anlamıştım ...*Vielleicht war es mir vorher schon klar...*

14) Onu özellikle düşünmeden içimde taşımayı öğrenmiştim daha doğrusu. *Oder besser gesagt, ich lernte, ihn in mir zu tragen, ohne ausdrücklich darüber nachzudenken.*

15) Yüzünü gözümün önüne getirmeyeli çok olmuştu. *Seit langem stellte ich mir Ilhans Gesicht nicht mehr vor...*

16) Yalnızca saksılarımı sulamak, çamaşırlarımı asmak, arada bir -sabah, akşam ya da gece- kısaca çıkıp çevreme şöyle bir bakmak için kullanmıştım burayı. *Ich **ging** lediglich auf den Balkon, um die Blumen zu gießen oder meine Wäsche aufzuhängen.*

17) Bu yüzden yemek odası iskemlelerinden birini alıp çıkmak zorunda kalmıştım. *Da ich keine Balkonmöbel besaß, holte ich einen Stuhl aus dem Esszimmer und stellte ihn hinaus.*

18) Artık bakımsız bir bahçenin üç yanını kuşatmıştı. *Das Haus umgab den inzwischen verwilderten Garten von drei Seiten.*

19) Çevredeki bozulmanın ayrıtma varmayan bir kendini beğenmişlikle yayılmıştı 'Paris Apartımanı'. *Dennoch breitete es sich auf seinen beinahe achthundert Quadratmetern mit einer Selbstgefälligkeit aus, die den Verfall um sich herum ignorierte.*

20) Öyleyse neden yüzü kararmıştı? *Warum aber wurde seine Fassade dann schwarz?*

21) Saat ilerlemişti. *Es wurde spät.*

22) Dördüncü katta ışık da vardı -sonunda o yana bakmıştım- *Als ich schließlich einen Blick in den vierten Stock riskierte, brannte dort bereits Licht.*

23) Leylâ Hanım'ın açık artırmadan sonra boşalan katma gene orta yaşlı -ve Şükran Hamm'ın dediğine göre eşcinsel- adım hiç duymadığım bir tiyatro yönetmeni yerleşmişti. *In der Etage von Leyla Hanım, die nach der Versteigerung leer gestanden hatte, **ließ sich** gleich- falls ein Mann mittleren Alters nieder - laut Şükran Hanım ist er homosexuell -, ein Theaterregisseur, dessen Namen ich nicht kenne.*

24) Bana bir vakitler yakıştırdığı ünlü hekimlerin, Amerika'da tahsil görmüş mühendislerin yerini 'yaşını başını almış, kadın kıymeti bilen,

çocuksuz dul bir emekli beyefendi' almıştı gerçi, ama gene de bir umudu vardı. *Nur an die Stelle des berühmten Arztes oder eines Ingenieurs, der in Amerika studiert hat Männer, die sie damals als für mich passend erachtete-, ein »pensionierter feiner Herr trat, ein Witwer in reiferen Jahren ohne Kinder, der den Wert einer Frau zu schätzen weiß«, aber sie hegte noch immer eine Hoffnung.*

25) ... keyfine bırakmıştım dinleyeceğim müziği ...*Die Musik ... überließ ich deshalb dem Geschmack.*

26) Böyle bir şeye gereksinme duymadığıma inanmıştım. *lch glaubte das nicht nötig zu haben.*

27) Eve dönmek için gereksiz, anlamsız bir sabırsızlık duymuştum gün boyu. *Den ganzen Tag verspürte ich eine sinnlose und unnötige Ungeduld, nach Hause zu kommen.*

28) Ama, dördüncü kattaki büyük dairenin pencerelerine bakmakla, yapmamam gereken bir şey yapmışım ve bu yüzden suçlanacakmışım gibi garip bir tedirginliğe mi, ürküntüye mi kapılmış, hemen içeri kaçmıştım. *Aber, als hätte ich durch das Anschauen der Fenster im vierten Stock etwas Ungehöriges getan und müsste mir deshalb Vorhaltungen anhören, erfasste mich eine ungewöhnliche Spannung, oder eine Scheu vielleicht, und ich flüchtete sofort hinein.*

29) Sonunda işte yerleşmiştim balkona. *Endlich nahm ich auf dem Balkon Platz.*

30) Hayır, oraya taşınanın İlhan olabileceği kuşkusu daha o sırada düşmemişti içime. *Nein, damals tauchte in mir der Verdacht, dass der Eingezogene Ilhan sein könnte, noch nicht auf.*

31) Belki ilk kuşku tohumlan ben bilince varmadan atılmıştı. *Vielleicht wurden die ersten Verdachstkeime ausgestreut, ohne dass ich ihrer gewahr wurde.*

32) Benim kimsenin bilemeyeceğince, anlayamayacağınca eşsiz sandığım aşkımı yaşadığım yaşları çoktan geride bırakmıştı. … *hatte also längst jenes Alter hinter sich, in dem ich meine einmalige, unverstandene und deshalb für so einmalig gehaltene, Liebe erlebt hatte.*

33) Bile bile uzunca bir bekleme süresi ayırmıştım kendime. *Unbeirrt nahm ich mir die Zeit zum Warten.*

34) Ben hiç rastlamamıştım *Mir widerfuhr so etwas nie.*

35) ... adagionun inatla reddedilişi etkilemişti beni. *... zogen mich diese Details in ihren Bann.*

36) Akşam gürültüsü dinmemişti. *Im Viertel herrschte das allabendliche, übliche Lärmen.*

37) ... korkmuştum herhalde. *Wahrscheinlich hatte ich Angst davor, ...*

38) Sarmıştı her yanımı. *... ergriff mich restlos.*

39) Yattıktan sonra İlhan'ın yüzünün belirsiz görüntüsünün hayal olduğunu bir an bocalamadan anlamıştım. *Als ich mich schlafen legte, erkannte ich sofort und ohne Mühe, dass das verschwommene Gesicht Ilhans nur eine Vision war.*

40) Sonra, aradan onca gün ve müzikli gece geçtikten sonra, iyice somutlaşmıştı her şey. *Dann, nachdem so viele Tage und musische Nächte vergangen waren, konkretisierte sich alles.*

41) O kadarını camlardan görmüştüm. *So viel sah ich vom Fenster aus.*

42) Benim kadar yaşlanmış mıydı acaba? *Wurde er ebenfalls so alt wie ich?*

43) Saçlan ağarmış ya da dökülmüş müydü? *Wurden seine Haare weiß oder fielen sie sogar aus?*

44) Ama artık müziği dinlemekten öteye geçmiştim. *Für mich aber war es mehr, als nur Musik hören.*

45) Onun ölmediğini kesinlikle ortaya çıkaracak kanıtlar aramaya girişmiştim. *lch begab mich auf die Suche nach unumstößlichen Beweisen, dass er nicht gestorben war.*

46) Oysa, hele ilk sıralarda, bir 'delilik' yapmamdan bayağı korkmuşlardı sanırım. *Obwohl insbesondere in der ersten Zeit hatte man sehr viel Angst, dass ich »Unsinn« anstellen könnte - glaube ich.*

47) Benden başka hiç kimse umut kesmemişti yaşamdan. *Niemand verlor die Hoffnung auf mein Leben - außer mir.*

48) Çalıştığım yerde bile kimilerinin dikkatini çekmişti galiba. *lch glaube, das merkten sogar manche Leute an meinem Arbeitsplatz.*

49) Sözüm ona cesedi 'teşhis etmişti *Sicher, sein Bruder fuhr nach dem Unfall nach Österreich und identifizierte die Leiche.*

50) Kazada yandığını mı, parçalandığını mı sormayı bile akıl etmemiştim ki otuz yıl önce. *Vor dreißig Jahren konnte ich nicht daran denken, zu fragen, ob er bei dem Unfall verbrannt oder zerstückelt wurde.*

51) Sinirlerimi daha da çok bozmamak için ayrıntılarla anlatmaktan kaçınmışlardı. *Um meine Nerven nicht noch mehr zu strapazieren, hüteten sie sich davor, mir Einzelheiten zu erzählen*.

52) Benim gibi kimseyle ilişki kurmaya niyetli olmadığı yürüyüşünden anlaşılabilir birinin bile kapışım çalmaktan çekinmemişti *Sie schrak nicht einmal davor zurück, bei jemandem wie mir, die ihre Abneigung, Kontakte zu knüpfen sogar an ihrem Gang erkennen ließ, an die Tür zu klopfen.*

53) Kent, köşeli, kara bir dağ gibi yaslanmıştı. *Die Stadt breitete sich wie ein kantiger, schwarzer Berg.*

54) Evin içinde her zaman yapılacak işlerim olmuştu. *In der Wohnung fand sich immer etwas zu tun.*

55) Müzikten korkmaya mı başlamıştım yeniden? *Bekam ich erneut Angst vor dem Musikhören?*

56) Pop patımsı bitmemişti. *Der Popradau war noch nicht zu Ende.*

57) Hep gece yarısı dolaylarında çıkmıştım balkona -müzik saatine yakın. *lch ging immer um Mitternacht auf den Balkon - wenn die Zeit der Musik nahte.*

58) Daha iyi görebilmek için yan belime dek eğilmiştim parmaklıktan. *Um besser sehen zu können, lehnte ich mich bis zur Taille über das Geländer.*

59) Başını arkaya attı kadın, elleriyle sıkı sıkı yapışmıştı adamın omuzlarına. *Die Frau warf ihren Kopf nach hinten, mit ihren Handen hielt sie sich an den Schultern des Mannes fest.*

60) Bir-iki dönüşten sonra masaya çarpmıştık, beni indirmek zorunda kalmıştı. *Nach ein zwei Drehungen schlugen wir uns an einem Tisch, er musste mich absetzen.*

61) Uzıın ağlama sırasında bir ara balkonun taşma çökmüştüm anlaşılan. *Während des langen Weinens glitt ich unbemerkt auf den Boden des Balkons.*

62) Geç kalkmıştım zaten. *lch stand sowieso spät auf.*

63) Getireli neredeyse iki yıl olmasına karşın yarılanmamıştı bile şişe. *Obwohl schon beinahe zwei Jahre alt, war die Flasche noch mehr als halb voll.*

64) Yüzünü seçememiş, sesini işitmemiş, kollarım belimin çevresinde duyumsamamıştım o gece. *In jener Nacht konnte ich sein Gesicht nicht deutlich sehen, seine Stimme nicht hören, seine Hände um meine Taille nicht deutlich fühlen.*

65) Yüreğim yarılır gibi olmamıştı. *Mein Herz schien sich nicht zu entzweien.*

66) İlhan'la aramızda geçenleri değil yeniden canlandırmak, düşündürenine olsun rastlamamıştım. *Ich wollte meine Erlebnisse mit Ilhan nicht wachhalten, schon gar nicht vergleichen.*

67) Ya da İlhan'ı ikinci kez yitirmenin eski bir diş ağnsını andıran küt sızısı yüreğimi aşka yatkın, hiç değilse sevenlere yakın mı kılmıştı? *Oder war es der einem viel früheren Zahnweh ähnelnde, blitzartige Schmerz, Ilhan ein zweites Mal zu verlieren, was mein Herz liebesdurstig, zumindest aber Liebenden zugetan machte?*

68) Bu yüzden ağlatmışlardı beni işte. Deshalb brachten sie mich zum Weinen.

69) Adam kadının omzuna atmıştı kolunu. *Der Mann hatte seine Arme um die Schulter der Frau gelegt.*

70) O da ötekinin beline sarılmıştı. *Und sie umarmte seine Taille.*

71) Olağan karşılamıştım bunu. *Ich fand das natürlich.*

72) Gözüme yaş falan dolmamıştı. *Keine Tränen schossen mir in die Augen.*

73) Bir başka gün, öğle yemeğinde benimle birlikte olabilmek için bizim fakültenin yemekhanesine gelmişti. *An einem anderen Tag kam er, um mit mir zusammen sein zu können, in die Mensa unserer Fakultät.*

74) Yemekten soma deniz kıyısına, oradan da eve gitmemiz için ısrar etmişti. *Er bat darum, dass wir nach dem Essen ans Meer und von dort nach Hause gingen.*

75) O gece ikimizin de ayn ayrı çalışması gerektiğinden -sınavlara az kalmıştı- ertesi gün buluşmak üzere ayrıldık -azıcık üzgün ama hiç de derinden kederli değil. *Weil wir in jener Nacht jeder für sich lernen mussten - es war nicht mehr viel Zeit bis zu den Prüfungen -, verabredeten wir uns für den folgenden Tag und trennten uns ein wenig traurig, aber keineswegs tief betrübt.*

76) "Öğrenci gibi çalmak kolay," demişti bir keresinde. *Es ist einfach, wie ein Schüler zu spielen«, sagte er einmal.*

77) "Bak, o parçaya öykü uydurmak hiç aklıma gelmemişti. *Schau, es kam mir überhaupt nicht in den Sinn, eine Geschichte zu diesem Stück auszudenken.*

78) Gecelerim gündüzlerime yansımaya başlamıştı. *Meine Nächte fingen an, sich in meinen Tagen zu reflektieren.*

79) Hiç' gereksinmem olmayan iki yeni yazlık entariyle fiyatı gülünç derecede yüksek bir ipek eşarp almıştım. *Ich kaufte mir zwei Sommerkleider, die ich gar nicht nötig hatte und ein aberwitzig teueres Seidentuch.*

80) Ağustosu yarılamıştık. *Wir hatten die Hälfte des August bereits hinter uns.*

81) İşin garibi, sözü edilen 'haşan oğlan'ı bunca aydır ne görmüş, ne de işitmiştim. *Das Skurrile war, dass ich den »ungezügelten Jungen« seit Monaten weder sah noch hörte.*

82) Bildiğim kadanyla ne tiyatro yönetmeninin eşcinselliğim, ne ozanın hizmetçi kılıklı sevgililerim, ne genç çiftin kalabalık arkadaş grupların, ne de daha bir sürü gelip geçicinin 'düzensiz hayat'ım umursamışlardı o güne dek. *Soviel ich weiß, scherten sie sich bis dato weder um die Homosexualität des Theaterregisseurs noch um die als Dienstmädchen verkleideten Geliebten des Dichters, oder um die ungezählten Freunde des jungen Paares und auch nicht um das »unstete Leben« der Scharen von vorübergehenden Bewohnern*.

83) Pencereden gördüğümde omuzlarına dökülmüş olan saçlarını ortadan ayırıp iki yandan sıkıca çekerek ensesinde yumuşak bir topuz yapmış, kulaklarına minik inci küpeler takmıştı. *Ihr Haar, das damals, als ich sie am Fenster sah, über die Schultern fiel, trug sie jetzt in der Mitte gescheitelt und seitlich auf den Oberkopf zu einem weichen Knoten gesteckt, in ihren Ohren hatte sie zwei winzige Ohrringe aus Perlen.*

84) İlk bindiğimizde gülümsemiş, genizden gelen kalınca bir sesle "kaçıncı kat?" diye sormuştu. *Als wir einstiegen, lächelte sie und fragte mit einer etwas tiefen, nasalen Stimme »Welcher Stock?*

85) Çevredeki ışıkların tümü sönmemişti daha. *Aber die Lichter der Umgebung gingen noch nicht alle aus.*

86) Saat o kadar ilerlememişti. *Es war noch nicht so spät.*

87) Günümü sıcağın sürmesini dileyerek geçirmiştim. *Den ganzen Tag wünschte ich mir, es möge warm bleiben.*

88) Yalnızca hafif bir rüzgâr, dökülmemeyi başarabilmiş yapraklara gizemli bir mırıltı salmıştı. *Lediglich ein leichter Wind schoss mit einem geheimnisvollen Murmeln durch die Blätter, die es noch am Baum aushielten.*

89) Daha bir gün önce dinen yağmurlar yalnızca güzün kapışım açmakla kalmamış, bir kış durgunluğu getirmişti çevreye. *Die Regenfälle, die erst*

gestern aufhörten, begnügten sich nicht damit, dem Herbst Tür und Tor zu öffnen, sie brachten eine winterliche Todesstille in die Umgebung.

90) Sokak bu yüzden erken susmuştu sanıyorum. *Aus diesem Grunde, glaube ich, wurde die Straße früh still.*

91) Aslında olağanın ta kendisi ama, olağandışına alıştırmışlardı beni yaz boyu. *Eigentlich das Natürlichste, aber sie machten mich vertraut mit dem Ungewöhnlichen, den ganzen Sommer lang.*

92) Başlangıçta, canı yandığında bağırıp tepinmişti belki *Am Anfang, als er sich wehgetan hatte, schrie und trampelte er vielleicht.*

93) Yalnızca ben anlamıştım. *Ich aber wusste es.*

94) İkisi de aldırmamıştı. *Beide kümmerten sich nicht darum.*

95) ... bir fareler ordusu gibi sarmışlardı yapının güneş görmeyen, hava almayan, yüksek tavanlı olmayan tabanını. *Das Erdgeschoss wurde ... unterhöhlt, ... die sich im Kellergeschoss ohne Sonnenlicht und Luft und ohne hohe Wände, ausbreiteten.*

96) Gene ak bir giysi giymişti. *Sie war wieder weiß gekleidet* (Zustandspassiv)

97) Teni güneşten yanmıştı. *Ihr Gesicht war sonnengebräunt* (Zustandspassiv)

98) Adagionun bilmecesi çözülmüştü. *Das Rätsel des Adagios war gelöst* (Zustandspassiv)

99) Ama işte, müziğin kaynağı belirlenmişti artık. *Jetzt war die Quelle der Musik gefunden* (Zustandspassiv)

10.3.3. Präsens ile

1) Oysa o an, o da aklaşmış, masalların billur saraylarına dönüşmüştü. *Das Gebäude selbst wird zum hell leuchtenden, kristallenen Märchenschloss.*

2) Sonra İlhan da artık delikanlı değildi elbet, ellisini geçmişti. *Dann war Ilhan natürlich auch kein Jüngling mehr, er wäre jetzt über Fünfzig.*

3) Çok renkli bir yaşam ve birkaç evlilikten sonra buraya yerleşmiş olduğuna göre yetmişini aşmıştı herhalde. *Da sie sich nach einem turbulenten Leben und mehreren Ehen hier niedergelassen hatte, müsste sie nun über Siebzig sein.*

10.3.4. Partizip Perfekt ile

1) Adagiodan vazgeçmiştim ben de onlar gibi. *Auf das Adagio habe ich auch, wie sie, verzichtet.*

2) Bir de havanın erken kararmaya başlamasından bu yana bahçede büyük ağacın hemen altındaki eski sokak fenerini yakar olmuşlardı yeniden. *Und seit es wieder früher dunkel zu werden begann, hat man die alte Straßenlaterne gleich unter dem großen Baum wieder angezündet.*

3) Anılarımla olan ilişkim değişmişti yalnızca. *Aber meine Einstellung zu meinen Erinnerungen hat sich verändert.*

4) Müziği ilk duyduğum gece Brahms'ın gökten yağabileceğine ancak birkaç dakika inanabilmiştim. *In der Nacht, als ich Brahms zum ersten Mal hörte, habe ich nur einige Minuten glauben können, dass die Musik vom Himmel herabrieselte.*

5) Müziğin kaynağım öğrenmek istemediğim için yumduğum gözlerimi çok geçmeden açmıştım. *Meine Augen, die ich nur schloss, weil ich nicht erfahren wollte, woher die Musik kam, habe ich schon nach kurzer Zeit wieder geöffnet.*

6) Bense, her şeye açık değilse bile, her şeye kapak da olmayan, makul saydığım bir yaşam kurmuştum kendime. *Was mich angeht, habe ich mir ein Leben eingerichtet - wenn auch nicht für alles offen, so doch auch nicht allem verschlossen -, wie ich es für vernünftig hielt.*

7) Dördüncü kattaki büyük daireyi 'yasak aşk' yaşayan bir çift tutmuştu. *Die große Wohnung im vierten Stock hat ein Paar, das eine »verbotener Liebe« lebte, gemietet.*

8) Müziği ilk duyduğum gecenin üstünden iki mi, üç mü hafta geçmişti. *Seit der Nacht, als ich die Musik zum ersten Mal vernahm, sind zwei, vielleicht drei Wochen vergangen.*

9) Gülmek gövdemin donukluğunu alıp götürmüştü. *Das Lachen hat die Vereisung meines Körpers gelöst.*

10) O değişmemişti hiç değilse. *Das wenigstens hat sich nicht geändert.*

11) İyi ama, daha önce neden taşmamıştı söz konusu depo? *Gut, aber warum ist dieses besagte Lager nicht schon früher übergelaufen?*

12) Böylesi bir duygunun üstünden de neredeyse yirmi beş yıl geçmişti. *Über diese Gefühle sind beinahe fünfundzwanzig Jahre vergangen.*

13) İlhan'ın ölümünden bu yana aşkı yalnızca kitaplarda okumuş, filmlerde görmüştüm ...*Seit dem Tod Ilhans habe ich über Liebe nur in Büchern gelesen, sie in Filmen gesehen ...*

14) En yüzeysel ya da aşırı duygusallığı herhangi bir duygu teline dokunmayanından, en incelikle işlenmişine kadar hiçbiri kıpırdatmamıştı yüreğimi. *Keine dieser Lieben hat in mir das Empfinden von Wirklichkeit ausgelöst, weder die oberflächlichen noch die maßlos sentimentalen, die keine Gefühlsnerven zu erreichen vermochten.*

15) Herhangi bir gerçeklik duygusu yaratmamıştı içimde. *Nicht einmal die sensibleren haben mein Herz je aufgewühlt.*

16) Kemanla 'giriş' yaptıkları için mi yeni bir gözle bakmıştım onlara? *Habe ich sie mit anderen Augen gesehen, nur weil sie eine Eröffnung mit der Violine hatten?*

17) Hiçbir şey bilmeden, her şeye güvenerek sevmiştik. *Wir haben geliebt, ohne von etwas eine Ahnung zu haben und auf alles vertrauend.*

18) Yarısını geride bırakmamıştık bunlar gibi. *Nicht wie bei ihnen, die die Hälfte des Lebens hinter sich gelassen haben.*

19) Sevgimin ne denli derin olduğunu bile somadan, sevdiğimi yitirdikten soma anlamamış mıydım? *Habe ich nicht nach dem Verlust des Geliebten die Tiefe meiner Liebe erkannt ohne danach zu fragen?*

20) Sonra da, otuz yıl boyunca kendimi anısına hapsettiğim o aşkın ne olduğunu unutmuştum belki... *Und dann, habe ich vielleicht vergessen, was jene Liebe bedeutet, in deren Erinnerung ich mich dreißig Jahre selbst gefangen hielt ...*

21) İlhan'a ağladığımdan bu yana hiçbir nedenle ağlamadığıma göre her türlü acıya karşı iyi korumuştum kendimi demek. *Da ich seit Ilhans Tod nicht geweint habe - bis heute aus keinem Anlass geweint habe heißt das, dass ich mich gegen jede Qual gut abgeschirmt habe.*

22) Günlük yaşamım bile değişmişti. Sogar mein tägliches Leben hat sich verändert.

23) Yok, ayrıntılarda değişmemişti de, hava olarak belki, tavır olarak... Nein, in den Details nicht, aber als Atmosphäre, vielleicht als Haltung hat es sich verändert...

24) Uzaktan gördüğümde de anlamıştım ya. *Als ich sie aus der Ferne sah, habe ich sie sofort erkannt.*

25) Sabah kalktığım andan başlayıp çalışırken, günlük gerekli konuşmaları yaparken, yolda giderken, gelirken, kemanın özlem teması kafamda hiç durmadan yinelenmişti. *Seit meinem Aufstehen am Morgen, während der Arbeit, während der alltäglichen Gespräche, unterwegs zur Arbeit und auf dem Rückweg, hat sich in meinem Kopf andauernd das Sehnsuchtsthema der Violine wiederholt.*

26) Tanımadığım bu âşıklara eni konu tutulmuştum. *Ich habe mich in diese unbekannten Verliebten buchstäblich verliebt.*

27) Yaşamımı çırpınmalardan arınmış, makul bir düzeye oturtmuştum çoktandır. *Seit langem habe ich mein Leben auf eine vernünftige Grundlage gestellt, die frei von Rührseligkeit ist.*

28) Birden anlamıştım. *Ich habe verstanden.*

10.4. Şimdiki Zamanın Hikâyesi ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları

10.4.1. Präteritum ile

1) Sesin nereden geldiğini öğrenmek istemiyordum. *lch wollte wahrscheinlich nicht erfahren, woher die Klänge kamen.*
2) Ben ağlamak için beklemiyordum ama. lch wartete aber nicht, um zu weinen.
3) Bu kez gözümü ışıklı pencerelerden ayırmadan dinliyordum. *Ohne meinen Blick vom vierten Stock zu wenden, lauschte ich.*
4) Keman sesi bunlardan taşıyordu dışarı. *Aus ihnen drang die Stimme der Violine.*
5) Biri yattığı yerden ya da epey uzak bir köşeden dinliyordu Brahms'ı yeni baştan. *Irgendwo, im Liegen oder in einer nicht sichtbaren Ecke des Zimmers musste es jemanden geben, der Brahms hörte.*
6) Adagiodan ürküyor muydu yoksa, bir vakitler benim de ürktüğüm gibi? *Schreckte er vielleicht vor dem Adagio zurück, wie auch ich seinerzeit?*
7) Belki ...dinlemiyordu ...*Vermutlich hörte der ...*
8) İlhan'ı atamıyordum aklımdan- *Es war Ilhan, den ich nicht aus meinem Sinn verbannen konnte.*
9) Onu kâh ...görüyordum. *Mal sah ich ihn ...*

10) Derken başucuma gelip yüzüme eğiliyordu. *Dann trat er plötzlich an meinen Kopf und beugte sich über mein Gesicht.*
11) İmgeler birbirine karışacak kadar çabuk geçiyorlardı. *Rasch, fast ineinander fliefiend zogen die Bilder an mir vorbei.*
12) .....biliyordum, ... *lch wusste ...*
13) Yani, tanıdığım İlhan, görüntü olarak gerçekleşmiyor. *Jener Ilhan also, den ich kannte, fügte sich nicht zu einem Bild zusammen.*
14) Gövdesi, kaşı, gözü, ağzı olan bir bulut gibi dolaşıyordu çevremde. *Sein Körper, seine Augenbrauen, seine Augen, sein Mund umkreisten mich wie Wolken.*
15) İhan'a benzemiyordu. *Sie waren aber İlhan nicht ähnlich.*
16) Başka hiç kimseye de benzemiyordu. *Sie waren auch sonst niemandem ähnlich.*
17) Annesinin bana verdiği taş plakları hiç durmadan dinliyordum. *Seinen Schallplatten, die mir seine Mutter geschenkt hatte, lauschte ich beharrlich.*
18) ..... yaşıyordum. *Sie alle waren in mir lebendig.*
19) O gece kemanı ilk işittiğimdeki gibi acısız, görmeden, yaşamadan, o sıra her nasılsa yanımda olmayan biri gibi anımsayabiliyordum onu. *In dieser Nacht, als ich auf dem Balkon die Violine zum ersten Mal vernahm, konnte ich mich ohne Schmerzen an ihn erinnern.*
20) ... Ama kimi zaman durup dururken gömleğindeki ütü kokusunu akla uzak bir kesinlikle duyuveriyordum. ... *Aber manchmal hatte ich unwillkürlich den Duft seines frisch gebügelten Hemdes in der Nase.*
21) ... ya da ...bıyıklarının yanağıma batışını duyumsuyordum. *Oder ich glaubte , İlhans stacheliger Schnurrbart kitzele meine Wangen.*
22) ... bunu da biliyordum. *Das wusste ich.*
23) .....bakıyordum. *lch schaute auf den Baum, ...*
24) Koca yapı çevredeki değişikliğin ayrıtına varmıyordu belki ama. *Das riesige Gebäude nahm möglicherweise die Veränderungen in seiner Umgebung nicht wahr.*
25) İçinde oturanlar elbette çok iyi biliyorlardı artık ayrıcalıklı bir 'muhit'te yaşamadıklarını. *Seine Bewohner wussten sehr wohl, dass sie nicht mehr in einer exklusiven Gegend wohnten.*
26) ..., külüstür işyerleri yapının bile artık ayrıcalığım yitirmekte olduğunu her gün yineliyordu onlara. *Jeden Tag wurden sie aufs Neue*

...daran erinnert, dass das Gebäude im Begriff war, seinen ästhetischen Charakter einzubüßen.

27) Plakayı daha sonra kesiyor, değişik çaplarda küçük borucuklar biçimine sokuyor, kutulara doldurup herhalde dükkânlara satıyordu. *Dann schnitt er die Platten zu und formte daraus Lockenwickler in verschiedenen Größen, steckte die Röhrchen in Kartons, die er wohl an Friseurläden verkaufte.*

28) Genç kızlar da bunları alıp saçlarına sarıyorlardı *Junge Frauen kauften sie, drehten darauf ihre Haare ...*

29) Karşıki evlerden birinde iki kadın pencereden pencereye konuşuyordu. *In einem der gegenüberliegenden Häuser unterhielten sich zwei Frauen von Fenster zu Fenster.*

30) Yolda yürüyen delikanlılar sunturlu sövgülerle karışık kahkahalar savuruyorlardı. *Junge Burschen streunten durch die Straßen, lachten und fluchten.*

31) Madensi sesli bir adam, gene madensi hıçkırıklarla ağlayan bir kadına -bir televizyon dizisi olmalı- susmasını söylüyordu. *Ein Mann mit metallischer Stimme sagte zu einer Frau, deren Stimme ebenfalls metallisch klang - es handelte sich sicher um eine Fernsehserie -, sie solle schweigen.*

32) Saatler gecenin içine doğru ilerliyordu. *Die Nacht rückte vor.*

33) Neden inada, tanımadığım birinin çalacağı müziği bekliyordum? *Warum wartete ich so starrsinnig auf die Musik, die jemand, den ich nicht kannte, spielen würde?*

34) Yoksa Brahms bilmecesini çözeceğimi mi sanıyordum? *Oder glaubte ich, das Rätsel von Brahms zu lösen?*

35) Saaderdir bekliyordum. *lch wartete stundenlang.*

36) Gözlerimi dördüncü katın ölgün ışıklı pencerelerinden ayırmadan, on yıldır içinde yaşadığım binayı kafamda yeni baştan yaratarak, değerlendirerek bekliyordum. *Während ich wartete und meine Augen nicht von den fahl erleuchteten Fenstern des vierten Stockes wandte, erschuf und bewertete ich das Haus, in dem ich seit zehn Jahren lebte, in meinen Gedanken von neuem.*

37) Hep kemanın egemen olduğu parçalar çalınıyordu çünkü -ya konçerto ya da quarteder. *Denn es wurden immer Stücke gespielt, in denen die Violine dominierte - entweder Concertos oder Quartette.*

38) Hiçbiri iki kezden az çalınmıyordu. *Keines wurde weniger als zweimal gespielt.*

39) Her gece belli bir parçayı üst üste defalarca dinliyorduk. *Jede Nacht hörten wir ein bestimmtes Stück mehrmals nacheinander.*

40) Yüreğim çarpıyordu işte. *Mein Herz aber pochte wild.*

41) Adagioyu bekliyordum. *lch wartete auf das Adagio.*

42) .....kurtaramıyordum yüreğimi: *Mir gelang es nicht, mein Herz von dem Glauben zu befreien.*

43) Aklımı kaçırıyordum belki de. *Vielleicht war ich dabei, meinen Verstand zu verlieren.*

44) Ben bu gerçeğin bilmecesini çözmeye çabalıyordum yalnızca. *lch versuchte lediglich, die Auflösung dieses Realitätsrätsels herauszufinden.*

45) O soluk ışıklı camların ardında etten kemikten bir insan yaşıyordu. *Hinter diesen Fenstern mit den blassen Lichtern, lebte ein Mensch aus Fleisch und Blut.*

46) Biliyordum bunu. *Das wusste ich.*

47) O insan özellikle kemanı seviyordu. *Er mochte insbesondere die Violine.*

48) Gecenin bir saatinden sonra kalkıyor, pikabına plaklarından birini koyuyor. Üst üste üç-dört kez çalıyordu....*Zu einer bestimmten Nachtzeit stand er auf, legte eine seiner Platten auf und hörte sie drei - viermal nacheinander. Diese Wirklichkeit stand außer Frage.*

49) İşte burada başlıyordu tartışma. *Hier jedoch begann die Debatte.*

50) Müziğe bile doğra dürüst kulak veremiyordum. *Nicht einmal der Musik richtig zuhören konnte ich*.

51) Kalkıp bir kat aşağı insem, kapıyı çalsam diyordum. *Wenn ich aufstünde und ein Stockwerk hinunterginge, an die Tür klopfte, dachte ich.*

52) Oysa dördüncü katın duvarlarının bembeyaz ve bomboş olduğunu biliyordum en azından *In Wirklichkeit jedoch wusste ich zıımindest, dass die Wände im vierten Stock ganz weiß waren und leer.*

53) Gerçekçi bir görüntü canlandıramıyordum gözümün önünde. *lch konnte mir kein realistisches Bild vorstellen.*

54) Neden böyle aptalca şeylerle uğraşıyordum? *Warum beschäftigte ich mich mit solch dummen Dingen?*

55) Geceleri müzik sürüp gidiyordu. *Nachts spielte immer die Musik.*

56) Günlerimi de geceyi sabırla -ya da sabırsızlıkla- beklemekten çok daha somut bir uğraş *dolduruyordu:Meine Tage erfüllte, mehr noch als ein geduldiges - oder ungeduldiges - Warten auf die Nacht, eine viel konkretere Tätigkeit.*

57) Onu bir daha göremeyeceğime, elini tutamayacağıma, boynuna satılamayacağıma, kemanım dinleyemeyeceğime inanamıyordum yalnızca. *Ich wollte nur nicht glauben, dass ich ihn nie wiedersehen, nie seine Hand halten, mich nicht um seinen Hals werfen, nicht seine Violine würde hören können.*

58) Her inanamazlığın ardından çaresizlik -yani, ölüm gerçeği- dayanılmaz bir acıyla saplanıyordu bağrıma. *Mit diesem Nicht-Glauben-Können stach der Schmerz der Ausweglosigkeit - die Wirklichkeit des Todes schlechthin - hinterhältig und unerträglich in meine Brust.*

59) .....biliyordum. … *wurde mir zugleich zur Gewissheit, dass ...*

60) Oysa ben biliyordum. *Ich dagegen wusste es.*

61) Ne ki, somut bir sonuca ulaşacağıma inandığımdan mıdır gerçek düzenimi bozmuyordu. *Vielleicht weil ich zu einem konkreten Ergebnis zu gelangen glaubte, hat das aber meine wirkliche Ordnung nicht gestört.*

62) Çok akla yakın saydığım birtakım varsayımları doğrulamak için kesin, karşı konulmaz kanıtlar elde etmem gerekiyordu yalnızca. *Ich musste lediglich einige sichere, unwiderlegbare Beweise sammeln, um eine mir logisch erscheinende Hypothese zu beweisen.*

63) Bunlan bulabilmek için çeşitli planlar kurmakla geçiyordu günlerim. *Meine Tage vergingen mit dem Erstellen verschiedener Pläne, um Beweise zu finden.*

64) Bir kere ağabeyini arayıp bulmam gerekiyordu. *So wollte ich seinen Bruder auffinden.*

65) Sonra, günde belki on kez kapıcıyı yeni kiracı hakkında sorguya çekmeye karar veriyor, ama sorgulama ânı geldiğinde göze alamıyordum. *Dann beschloss ich vielleicht zehnmal am Tag, den Kapıcı über den Mieter zu befragen, aber jedes Mal, wenn es so weit war, verließ mich der Mut.*

66) Akşamlan eve geldiğimde ‘o dairenin kapısını çalacağım’ ataklığını asansöre bininceye dek sürdürüyor, ama bir türlü dördüncü katın düğmesine basamıyordum. *Abends, wenn ich nach Hause kam, hielt sich meine Courage bis zum Aufzug aufrecht, »auf die Klingel jener Wohnung zu drücken«, aber ich konnte irgendwie nicht den Knopf des vierten Stockes drücken.*

67) İnandığımın tersini öğrenmekten mi korkuyordum acaba? *Ob ich wohl Angst hatte, das Gegenteil dessen zu erfahren, woran ich glaubte?*

68) Oysa bir yandan da orada oturanın İlhan olduğuna beni dehşetten - arada bir durup dururken gövdemi sanveren gerçek titremelerle- titreten bir kesinlikle inanıyordum. *Obwohl ich andererseits mit einer erschreckenden Beharrlichkeit, - die manchmal meinen Körper wirklich erzittern ließ - daran glaubte, dass İlhan dort wohnte.*

69) İlhan'ın ölüsünü hiç görmemişliğimden hareket ediyordum. *Ich ging davon aus, dass ich die Leiche Ilhans nie gesehen hatte.*

70) Ölülerin kimliklerini saptamakta yapılan yanlışlar üstüne kurulmuş yüzlerce roman, film biliyordum. *Ich kannte hunderte von Büchern und Filmen, die von Irrtümern bei der Identifizierung von Toten handelten.*

71) O anlattıkça yavaş yavaş donduğumu, gövdemin uzantılarının, iç organlarımın birer birer ve de sanki sırayla taşlaştığını duyumsuyordum. *Während sie erzählte, spürte ich, wie ich eiskalt erstarrte, meine Hände und Füße, alle meine inneren Organe, eins nach dem anderen, der Reihe nach versteinerten.*

72) Her zaman yaptığım gibi kısa kısa yanıtlarla bile ileriye doğru dürtemiyordum konuşmasını. *Ich konnte ihre Erzählung nicht mal mit den gewohnten kurzen Antworten beschleunigen. Ich werde ihre Worte nicht getreu wiedergeben können.*

73) Sıcak her gün biraz daha artıyordu. *Und es wurde von Tag zu Tag heißer.*

74) Ya da, komşunun makineli tüfek atışlarım andıran aralıksız konuşmasının yarattığı sersemlik sürüyordu. *Oder aber die Benommenheit, die die maschinengewehrartige Rede meiner Nachbarin verursacht hatte, dauerte noch an.*

75) Gözümü diktiğim manzarayı sanki ben görmüyordum da bir başkası kulağıma fısıldıyordu. *Als würde nicht ich das Panorama sehen, auf das ich blickte, sondern ein anderer mir das Bild ins Ohr flüsterte.*

76) Gene de, tabloda hiçbir devinim sezilmemesine karşın, öylesine çabuk değişiyordu ki renkler ve ışıklar... *Und trotzdem, obwohl auf dem Gemälde nicht die kleinste Regung bemerkbar war, veränderten sich die Farben und Lichter rasch...*

77) Göğün görünümü her an başkalaşıyordu. Der Anblick des Himmels änderte sich in jedem Augenblick.

78) Azar azar geçiyordu sersemliğim galiba. *Ich glaube, nach und nach verschwand meine Benommenheit…*

79) … uyuşturucunun etkisi açılıyordu. *Die Wirkung des Rauschmittels ebbte ab.*

80) Gülmek gelmiyordu içimden *Mir war nicht zum Lachen zumute…*

81) … ama durumun gülünçlüğünü çok iyi kavrıyordum. *Aber ich begriff die Lächerlichkeit meiner Lage.*

82) Radyom ne güne duruyordu? *Wozu hatte ich ein Radio?*

83) Ne oluyordum yani? *Was war mit mir nur los?*

84) Neredeyse otuz yıldır ilk kez kendi evimde yolumu bulamıyordum. *Zum ersten Mal seit bei nahe dreißig Jahren fand ich mich in meiner eigenen Wohnung nicht zurecht.*

85) Korkuyor muydum? Hatte ich Angst?

86) Keman dinlerken kalkmıyorlardı yerlerinden *Während sie die Violine hörten, standen sie nicht auf.*

87) Ama başka saatlerde geziniyorlardı evlerinde elbette. *Aber natürlich gingen sie zu anderen Zeiten in der Wohnung umher.*

88) Işık da daha keskindi, duvarların aklığı göz kamaştırıyordu. *Auch das Licht war greller, das Weiß der Wände blendete die Augen.*

89) Ama çizgilerini ayırt edemiyordum. *Aber ich konnte seine Züge nicht erkennen.*

90) Herhalde gülüyordu. *Sie lachte vermutlich.*

91) Yıllardır ilk kez ağlıyordum. *Seit Jahren zum ersten Mal. Ich weinte.*

92) Ufacık bir odanın içinde dönüyorduk. *Wir drehten uns ...*

93) Gülmekten doğru dürüst öpüşemiyorduk. *Vor lauter Lachen konnten wir uns nicht richtig küssen.*

94) "Peki ama, niçin inat ediyorsun?" diyordu. *»Gut, aber warum bist du so eigensinnig?«, fragte er.*

95) "İki yıl uzun bir süre değil ki," diyordum. *»Zwei Jahre sind doch keine lange Zeit«, sagte ich.*

96) "Yazın sen gelirsin belki. Sonra ben fakülteyi bitirir bitirmez ilk uçağa atlayıp"... "Orada da bitirebilirsin fakülteyi," diyordu. *»Im Sommer kommst du vielleicht hierher. Dann, sobald ich das Studium beendet habe, fliege ich mit der ersten Maschine« ... »Du kannst auch dort die Universität absolvieren«, sagte er.*

97) “İyi ama, bir kelime Almanca bilmiyorum,” diye direniyordum. *«... »Ja, aber ich kann kein Wort Deutsch«, setzte ich entgegen.*

98) “İngiltere’ye falan gidecek olsan neyse.”... “Çalışmak istediğim hoca Viyana’da, ne ilgisi var şimdi İngiltere’nin?” diye karşı çıkıyordu. *»Wenn du nach England gehen würdest, das wäre etwas anderes« ... »Der Professor, bei dem ich hören will, ist in Wien, was soll ich in England?«, warf er ein.*

99) “Ne olacak, dayanırız iki yıl,” diyordum. *»Was soll's, zwei Jahre halten wir aus«, sagte ich.*

100) “Su gibi geçer iki yıl”... “Ondan sonra hep birlikte olacağız nasıl olsa,” diyordu. *»Es geht in Windeseile vorüber« ... »Danach werden wir sowieso für immer zusammen sein«, sagte er.*

101) Bu kez gülmüyorduk. *Diesmal lachten wir nicht.*

102) Yerimden kıpırdayamıyordum ama. *Ich konnte mich aber nicht von meiner Stelle rühren.*

103) Hava sıcak da olsa taş üstünde uzun süre kalmanın romatizmalarımı azdıracağım bile bile, bir buzlu camın arkasından karanlık pencerelere, karanlık gökyüzüne, karanlık dünyaya bakıyordum. *Wohl wissend, dass trotz des warmen Wetters langes Sitzen auf dem kalten Boden mein Rheuma verschlimmern würde, schaute ich hinter dem Milchglas auf die dunklen Fenster, auf den dunklen Himmel, auf die dunkle Welt.*

104) Yanında çalışan biriyle gerçekten flört etmeyi aklından geçirmediği halde herkese ayn ayn -benim gibi yaşım başım almışa bile- özel bir zaafi varmış gibi davranan -kadın kısmının böylece daha iyi iş çıkaracağını sanıyordu herhalde- genç patronum ve durmadan fikırdayan süslü kızlarla çalışmak günboyu... *Den lieben langen Tag mit einem jungen Chef zu arbeiten, der, obwohl er nicht wirklich mit einer der bei ihm arbeitenden Frauen ein Verhältnis angefangen hätte, sich doch jeder gegenüber - selbst reiferen, wie mir - verhielt, als hätte er für sie eine besondere Schwäche - allein um eine bessere Leistung der Frauen zu erreichen und mit den unentwegt kokettierenden, herausgeputzten Mädchen...*

105) Akşama,’ diyordum kendi kendime. *‘Am Abend', sagte ich mir.*

106) Ama yöntemli yaşayan, yöntemli düşünen biri olarak anlam ve önem sırasına göre dizmem gerekiyordu onları. *Aber als denkender Mensch, dessen Leben in geregelten Bahnen verläuft, musste ich sie nach ihrem Sinn und nach ihrer Wichtigkeit einordnen.*

107) Gövde sürekli gözyaşı üretiyor da depo dolunca bunların taşması zorunlu mu oluyordu? *Der Körper produziert ständig Tränen, die, wenn das Lager gefüllt ist, zwangsläufig überlaufen.*

108) Yıllardım ilk kez soruyordum bu soruyu. *Zum ersten Mal seit Jahren stellte ich diese Frage.*

Onları hiç bilmiyordum. *Diese kannte ich überhaupt nicht*.

109) İlhan'ın aşkım gerçekten yaşamamışlığıma ağlıyordum. *Ich weinte, weil ich die Liebe Ilhans nicht hatte wirklich leben können...*

110) Ben biliyordum bunu. *Ich wusste das.*

111) Onlar biliyorlar mıydı? *Wussten sie es?*

112) Ya da, vardı belki de, ben uzaktan seçemiyordum. *Vielleicht gab es etwas, aber ich konnte es aus der Ferne nicht erkennen.*

113) Gündüz olsun, gece olsun -ama en çok geceleri müzik çalarken- dörtlü bir yaşam sürdürüyorduk. *Ob tags, ob nachts - meistens aber nachts, wenn die Musik spielte - führten wir ein Leben zu viert.*

114) Sonsuz bir hoşgörü, yürek yakınlığı ve anacan bir sevgiyle izliyordum dörtlünün yaşamını. *Mit unendlicher Freizügigkeit, Herzensgüte und mit mütterlicher Liebe verfolgte ich das Leben der vier.*

115) İkide bir öğüt vermekten geri kalmıyordum. *Ich zögerte nicht, Ratschläge zu erteilen.*

116) Önümüzde tüm bir yaşam yok, yanılmayın, diyordum. *'Es liegt kein langes Leben vor euch, täuscht euch nicht', sagte ich.*

117) Belki de onlar biliyorlardı bütün bunları. *Vielleicht wussten sie das alles.*

118) Vaktiyle bilinçsizce yaşadığım aşkın benzerini onlara yakıştırmakla yanlışlık yapıyordum ola ki. *Vielleicht machte ich einen Fehler, weil ich meine einst unbewusst erlebte Liebe mit ihrer Liebe verglich.*

119) Ama elimde değildi. *Ich konnte aber nichts dafür.*

120) İlhan'la ikimizin aşkını onlarınkiyle özdeşleştirmeden edemiyordum. *Es ging nicht anders, als ihre und meine und Ilhans Liebe gleichzusetzen.*

121) Ayrıca bunca geç yakalanan bir sevginin daha değerli olması, daha çok üstüne titrenmesi gerektiğim düşünüyordum. *Und ich dachte, dass eine solch spät erlebte Liebe kostbarer sei, dass man sie umso mehr hegen und pflegen müsse.*

122) Her yaptıklarıyla ya da yaptıklarım sandığımla İlhan'la benim aramda olanlar arasında bir koşutluk arıyor, çoğu kez buluyordum. *Ich suchte und fand auch zumeist Parallelen zwischen ihrem Tun, oder dem, was ich glaubte, dass sie es täten, und dem, was zwischen mir und Ilhan gewesen war.*

123) Artık her balkona çıkışta onlardan yana bakıyordum. *Mittlerweile schaute ich bei jedem Balkongang zu ihnen hinüber.*

124) Bu kez bana en yakın olan pencerenin önünde durmuş bahçeye bakıyorlardı. *Diesmal standen sie am mir nächstgelegenen Fenster und betrachteten den Garten.*

125) Gözlerim bozuluyordu herhalde. *Wahrscheinlich verschlechterten sich meine Augen.*

126) Açık seçik değil de bir buğunun arkasından görebiliyordum yüzlerini. *denn ich sah ihre Gesichter nicht klar sondern wie hinter einer Dunstwolke.*

127) Bir bahçeye, bir birbirlerine dönüyorlar, gülerek konuşuyorlardı. *Mal wandten sie sich dem Garten zu, dann befassten sie sich mit einander, redeten und lachten.*

128) Boyları birbirine yakın olduğundan pek eğilmesi de gerekmiyordu ya, *(Sie waren bei nahe gleich groß, so musste er sich nur wenig beugen, aber Ilhan war viel größer als ich.*

129) *Oysa o, müziği notadan izliyordu. Er aber verfolgte die Musik intensiv anhand der Noten.*

130) Müziksiz geceleri 'değerlendirilmemiş anlar' olarak nitelemiyordum ama. *Die musiklosen Nächte aber beurteilte ich nicht als »vergeudete Momente«.*

131) Evet, müziksiz geceler oluyordu. *Ja, es gab auch Nächte ohne Musik.*

132) Balkon beklemelerim boşa çıkıyordu kimi kez. *Manchmal war mein Warten auf dem Balkon vergeblich.*

133) Ya bir yerlere gidiyorlar ya da yapacak başka şeyler buluyorlardı kendilerine besbelli. *Sie gingen aus, oder sie suchten sich eine andere Beschäftigung, klar.*

134) Bunları çok görmüyordum onlara. *Ich missgönnte es ihnen nicht.*

135) ' Tersine, kim bilir ne kadar çok eğlendiklerini ya da seviştiklerini düşünerek seviniyordum. *Im Gegenteil, ich freute mich, weil ich dachte, dass sie sich nach Herzenslust amüsierten oder sich liebten.*

136) Müziği -dolayısıyla beni- unutacak kadar birbirlerine dalmaları hiç de ağrıma gitmiyordu. *Es störte mich nicht im Geringsten, wenn sie ineinander versanken und die Musik - und so auch mich - vergaßen.*

137) Gene de çoğu geceler -haftada en az üç dört kez- sokak gürültüleri iyice dindikten soma çeşitli keman parçalan dinliyorduk. *Aber in den meisten Nächten - mindestens drei viermal in der Woche zu später Stunde, wenn der Straßenlärm schon verhallt war, hörten wir verschiedene Violinenstücke.*

138) En çok Mozart çaldıklarında mutlu oluyordum. *Ich war am glücklichsten, wenn wir Mozart hörten.*

139) Gene öyle oluyordum. *Jetzt ging es mir wieder so.*

140) Seviyordum dördüncü kattakileri, seviyordum. *Ich liebte die Leute aus dem vierten Stock, ich schloss sie in mein Herz.*

141) Benimle ilgisi olmayan işlere, konuşmalara karışıyordum ömrümde biç yapmadığım biçimde. *Ich mischte mich in Dinge und Gespräche ein, die mich nichts angingen, auf eine Art und Weise, wie ich es mein Leben lang nicht getan hatte.*

142) Alay ediyorduysa eğer doğrusu hiç çaktırmıyordu. *Sollte er sich über mich lustig gemacht haben, so war nichts davon zu merken.*

143) Gördüğüm, işittiğim kadarıyla kimse ‘yasa dışı’ ilişkiden söz açmıyordu. *So weit ich sehen und hören konnte, nahm niemand das Wort »uneheliche Verbindung« in den Mund.*

144) Ya bu ‘ilerlemiş çağ’da böyle bir yakınmanın gülünç kaçacağından korkuyorlardı. *Entweder hatten sie Bedenken, dass eine solche Beschwerde lächerlich wirken würde.*

145) Gece yansından sonra çalınan müziği ise ya duymuyorlar, ya dördüncü kattan geldiğini bilmiyorlar, ya da onca güzel seslere karşı çıkılamayacağım kavrıyorlardı. *Was die Musik nach Mitternacht anbelangt, hörten sie sie entweder nicht, oder sie wussten nicht, dass sie aus dem vierten Stock kam, oder aber sie begriffen, dass man gegen so viel Schönheit nichts unternehmen durfte.*

146) Geriye kala kala ‘çocuk’ kalıyordu. *Was also blieb, war einzig das »Kind«.*

147) Hedefi açıklanmayan mızmızlıklar ediyorlardı. *So oder ähnlich sprachen sie - völlig unbegründet und sinnlos*

148) Onların binaya getirdikleri ama ***yalnızca*** kendi aralarında paylaştıklan yaşam gücünden mi korkuyordu herkes? *Hatten alle Panik vor jener Leidenschaft, die sie zwar ins Haus brachten, die sie aber nur miteinander teilten?*

149) Merak etmiyordum. *Es interessierte mich nicht.*

150) Kimseyle paylaşmaya niyetli olmadıkları yaşama hırsızlama girmiş, gizlice ufak ufak parçacıklar çalıyordum. *Ich trat wie ein Dieb in ihr Leben, das sie mit niemandem zu teilen bereit waren, und stahl insgeheim winzige Teile davon.*

151) Evde kalmak istiyordum. *Ich wollte zu Hause bleiben.*

152) Onlardan ayrılırsam yeni bulduğum mutluluğu yitireceğim gibi geliyordu. *Wenn ich mich von ihnen trennte, glaubte ich, mein neu gefundenes Glück zu verlieren.*

153) Günlerim boştu. Sabah-akşam düzenli değil, olur olmaz saatlerde girip çıkıyordum eve. *Meine Tage waren leer. Nicht nach einer bestimmten Ordnung ging ich ein und aus, sondern nach Gutdünken.*

154) Gecelerimi ise hâlâ onlar dolduruyordu elbette. *Was meine Nächte betraf, die füllten natürlich weiterhin sie aus.*

155) Gece buluşacağımızı ben biliyordum ama o bilmiyordu. *Dass wir uns in der Nacht treffen würden, wusste ich, sie aber nicht.*

156) Her gece keman dinliyorduk. *Wir hörten jede Nacht Violine.*

157) Yazın ortasında yaptıkları gibi arada olsun aksatmıyorlardı müziği. *Wie auch im Sommer, ließen sie die Musik nicht ausbleiben.*

158) Kimi kez ben aksıyordum. *In manchen Nächten wartete ich nicht bis zum Schluss.*

159) Bazı geceler müziğin sonunu beklemeden - başlangıcı hep bekliyordum. *Den Anfang habe ich immer abgewartet.*

160) Parçanın daha ikinci çalmışında yatıyordum. *Sondern ging noch während der zweiten Wiederholung ins Bett*.

161) Ama yıllardır hap almadan uyuyamamış olmama karşın balkonda otururken bile dalıp gittiğim oluyordu. *Doch obwohl ich seit Jahren nicht mehr ohne Tabletten schlafen konnte, kam es jetzt sogar vor, dass ich noch auf dem Balkon im Sitzen einnickte.*

162) Sanki yaz boyu gökyüzünde birikmiş, tümü birden aralıksız yağıyordu. *Als hätte es sich während des ganzen Sommers am Himmel gestaut, regnete es ohne Unterbrechung.*

163) Pencereden bakmak kasvet dolduruyordu insanın içine. *Der Blick aus dem Fenster erfüllte mich mit Melancholie.*

164) Koca kent yılların tozunu tutmuş bir eski aynadan yansır gibi oluyordu yağmurun bozlaştırdığı ışıkta. *Diese kolossale Stadt schien sich in den gebrochenen Lichtern des Regens zu spiegeln - wie in einem alten, mit den Jahren erblindeten Spiegel.*

165) Kimi gün, güneş şöyle bir göründüğünde, artık açtı diye umutlanıyordum. *An manchen Tagen, wenn die Sonne ein wenig hervorblitzte, machte ich mir Hoffnungen, dass es aufklaren möge.*

166) Ama gündüz yağmasa gece mutlaka yağıyordu. *Aber wenn nicht am Tage, so regnete es mit Sicherheit in der Nacht.*

167) Bazen gün boyu süren yağmur gece diniyordu ya. *Ab und zu ließ der Regen in der Nacht nach.*

168) O zaman da hava benim uzun süre balkonda kalamayacağım kadar serin oluyordu. *Dann aber war es so kühl, dass ich nicht hätte lange Zeit auf dem Balkon verbringen können.*

169) Dizlerimi korumak için kalın çorap giyip balkon kapışım açıyor, kapıya en yakın koltuğa oturuyordum hepsi hepsi. *Alles was mir blieb, war, dass ich dicke Strümpfe über meine Knie zog, die Balkontür öffnete und mich auf den nächsten Stuhl setzte.*

170) Ne ki müziği işitemiyordum. *Aber ich konnte die Musik nicht hören.*

171) Belki onlar cam açmıyorlardı. *Vielleicht öffneten sie das Fenster nicht.*

172) Belki bir şey çalmıyorlardı. *Oder sie hörten keine Musik.*

173) Belki de çaldıkları bana ulaşmıyordu. *Oder vielleicht gelangte diese nicht bis zu mir.*

174) Hava akşama dek bozmasın diye dua ediyordum içimden. *Ich betete inbrünstig, dass das Wetter bis zum Abend so bleiben möge.*

175) Benim dışımda-oluyordu olanlar. *Was sich auch ereignete, geschah außer halb von mir.*

176) Nerdeyse nesnel denilebilecek bir gözle, ayrıntılara dikkat ederek bakabiliyordum her şeye. *Auf alles konnte ich in seinen Einzelheiten mit einem Blick schauen, den ich objektiv zu nennen geneigt bin.*

177) Dışardan bakmıyordum artık. *Ich betrachtete nicht mehr von außen.*

178) Olanlar bana da oluyordu. *was geschah, alles ging auch mich an.*

179) Yaşanan tam ortasından seyrediyordum karanlık bahçeyi. *Aus dem Zentrum des Lebens betrachtete ich den dunklen Garten.*

180) Gene ayaktaydım ama hiç değilse neler olacağını biliyordum. *Auch diesmal stand ich zwar, aber zumindest wusste ich, was kommen würde.*

181) Gözümü ayırmadan bakıyordum dördüncü katın pencerelerine. *… schaute ich unbeirrt auf die Fenster des vierten Stockwerks.*

182) Ya da müziğin burukluğu mu öldürüyordu ışığı da? *Oder tötete die Verbitterung der Musik auch das Licht*?

183) Kapkaranlık denizin ortasında, ay ışığının çizdiği yolu da yitirmiş, yapayalnız bocalayan küçük kayığın hüznü gittikçe doluyordu geceye. *Die Trostlosigkeit des kleinen Bootes mitten auf dem dunklen Ozean, das auch den vom Mondlicht gezeichneten Weg verloren hatte und mutterseelenallein da hintrieb, erfüllte zunehmend die Nacht.*

184) Bilmecenin içinden çıkılmaz oluşu müziğin etkisini azaltmıyor, tersine artırıyordu. *Die Unlösbarkeit des Rätsels minderte nicht die Wirkung der Musik, im Gegenteil, sie steigerte sie.*

185) Gene de düğümleniyordu boğazım. *Aber meine Kehle schnürte sich trotzdem zu.*

186) Her seferinde hüzün biraz daha yoğunlaşıyor, yalnızlık bir kat daha sarıyordu bahçeyi. *Jedes Mal steigerte sich die Traurigkeit ein wenig mehr, und die Einsamkeit ergriff den Garten auch mehr und mehr.*

187) Saymıyordum artık. *Ich zählte sie nicht mehr.*

188) İçimdeki kederin büyüyüşüyle ölçüyordum zamanı- *ich maß die Zeit nicht mit den Tagen, sondern mit dem in mir wachsenden Leid.*

189) Oysa konuşmayı sürdürüyordu Şükran Hanım. *Şükran Hanım aber setzte ihre Rede fort.*

190) "İşe girmek zorunda kaldı kadın," diyordu.*»Die Frau musste eine Arbeit annehmen«, sagte sie*.

191) Anası oğlunun önüne çömelmiş, çocuğun sağ elini kendi iki elinde tutuyor, durmadan başparmağım öpüyordu. *Die Mutter kauerte vor dem Kind auf dem Boden, sie hielt seine Hand in ihren beiden Handen, sie küsste unentwegt seinen Daumen.*

192) Kadın küçük küçük öpücükler arasında, kesik kesik, "geçer yavrum geçer," diyordu. *Während sie seinen Finger küsste, stammelte die Frau immer wieder »Es vergeht, mein Kleiner, es vergeht.*

193) Oysa çocuk sızlanmıyordu bile artık. *Obwohl das Kind nicht einmal mehr weinte.*

194) Ama çoktan susmuşa benziyordu. *Aber er schien schon lange zu schweigen.*

195) Anasının bu çırpıntılı, bu kendinden çıkmış gözyaşı tutma çabasına şaşkınlıkla bakıyordu. *Er blickte erstaunt auf diesen erregten, ohnmächtigen Versuch seiner Mutter, ihre Tränen zurückzuhalten.*

196) Ama insanın içine ölüm acısı gibi çöken bir öykü anlatıyordu bakışı. *Ihre Augen erzählten eine nicht vom Tode handelnde, aber in den Menschen einen Todes schmerz auslösende Geschichte.*

197) Ama başlamıyordu müzik. *Aber die Musik begann nicht.*

198) Müzik başlamıyordu bir türlü. *Die Musik fing immer noch nicht an.*

199) Birlikte çektirdiğimiz resimleri hiç ayırmıyordum gözümün göreceği yerden. *Unsere Fotos hatte ich stets griffbereit.*

200) Yeni taşınanın bizden mi olduğunu, yoksa buraya yanlışlıkla mı düştüğünü merak ediyordum gözlerimi pencerelere dikmiş beklerken. *Während ich, meine Augen auf die Fenster geheftet, wartete, war ich gespannt, ob der neue Mieter einer von uns war, oder ob er aus Versehen hierher verschlagen worden war.*

201) gövdesi, kaşı, gözü, ağzı olan bir bulut gibi dolaşıyordu çevremde. *Sein Körper, seine Augenbrauen, seine Augen, sein Mund umkreisten mich wie Wolken.*

Öykülerde en tipik anlatım zamanı, şimdiki zamanın hikâyesi dir. Akla ilk gelen Almanca karşılığı ise Präteritumdur.

10.4.2. Perfektile

1) … ayırt etmiyordum. *lch habe nie ganz verstanden, warum ...*

2) Hiçbir şey bilmiyordum ki daha. *lch habe nie ganz verstanden, ...*

3) O gece hiç değilse yeni komşularımın çalacakları müziği bekliyordum. *In dieser Nacht habe ich zumindest die Musik, die meine Nachbarn spielen würden, erwartet.*

4) ... iyi niyetli bir ilgiyle bakıyordum. *... so habe ich zumindest mit wohlwollendem Augenmerk ... verfolgt...*

5) Dördüncü kattakiler neden batıyordu durup dururken? *Warum haben die aus dem vierten Stock plötzlich so ein Aufsehen erregt?*

6) Hoşuma gidebilecek bir şeyler aramıyordum? *Oder etwas gesucht, was mir gefallen würde?*

10.4.3. Präsens ile

1) Dolması ille de yirmi beş yıl şu kadar ay mı sürüyordu? *Dauert sein voll Werden gerade fünfundzwanzig Jahre und soundso viele Monate?*

2) Gerçi kadın -'adamdan en az on-on beş yaş küçük görünüyor'du. *Die Frau »sieht mindestens fünfzehn Jahre jünger aus als der Mann.*

3) Atamıyordum dedimse,...*Verbannen, sage ich, ...*

Aşağıdaki örneklerse Konjunktiv II kipindedir. Bu kipin kullanılması sanki / izlenim birimlerinden kaynaklanmaktadır.

1) Bunun böyle olacağını biliyordum, sanki. *Als hätte ich gewusst, dass es so käme.*

2) İlhan'ın yakınlığını duymak için çıkıyordum balkona sanki. *Als ginge ich auf den Balkon, um die Nähe Ilhans zu spüren.*

3) Bildiğim kente değil de duvara asılmış bir doğa tablosuna bakıyordum sanki. *Mir war, als würde ich nicht auf die bekannte Stadt, sondern auf ein Naturstillleben an der Wand blicken.*

4) Karşılıklı yaylanıyorlar, sanki müziksiz bir garip dans oynuyorlardı. *Sie bewegten sich zusammen, als würden sie einen ungewöhnlichen Tanz ohne Musikbegleitung tanzen.*

5) Ama hiç de 'düşmüş bir kadın' izlenimini bırakmıyordu. *Aber wie »eine gefallene Frau« wirke sie auch nicht.*

10.5. Şimdiki Zamanın Rivayeti ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları

10.5.1. Präteritum ile

1) Başından sonuna dek, en ağır bölümlerde bile, dans ediyormuşum. *Von Anfang bis zum Ende, sogar bei den schwierigsten Teilen, tanzte ich…*

2) Bilmediğim başka beklentilere de hazırlanıyormuşum meğer. *In Wirklichkeit bereitete ich mich auf ganz andere Erwartungen vor, von denen ich aber selbst noch keine Ahnung hatte.*

10.5.2. Präsens ile

1) Bir reklam şirketinde çalışıyormuş. *Sie arbeitet angeblich bei einer Werbeagentur.*

2) Yüzüme serin rüzgârlar vuruyormuş gibi. *Als würden kühle Winde mein Gesicht umwehen…*

10.6. Gelecek Zamanın Rivayeti ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları

1) Bir yanıt bulacakmışım gibi *Als würde ich eine Antwort erhalten.*

2) Müziğin neden sustuğunu anlayabilecekmişim gibi, hesap sorascasına sabırsızlıkla çevreye baktım. *Ich wollte den Grund erfahren, weshalb die Musik aufgehört hatte.*

10.7. Dilek-Şartın Hikâyesi ve Almanca Çevirisindeki Karşılıkları

1) Bir pencereye çıksaydı... *Wenn er doch nur ans Fenster ginge ...*

2) Onun hiçbir zaman umamayacağı kadar mutlu olduğumu bilseydi... *Hätte er geahnt, dass ich glücklicher war, als er es je zu hoffen gewagt hätte ...*

3) Bir bulabilseydim ağabeyini... *Wenn ich seinen Bruder nur finden könnte ...*

4) Yaz boyu birinci bölümün o utkulu coşkusuna alışmış olmasaydım, eskiden dinlediğim gibi dinleyebilirdim herhalde adagioyu. *Hätte ich mich nicht den ganzen Sommer lang an jene siegestrunkene Begeisterung des ersten Satzes gewöhnt, hätte ich sicher das Adagio wie früher hören können.*

10.8. Gerekliliğin Hikâyesi ve Almanca Çevirisindeki Karşılığı

1) Hiçbir tepki vermeden suratına bakıp duracağıma bir şaşkınlık gösterisine girişebilmeliydim en azından. *Ich hätte es zwar versuchen können, Überraschung vorzutäuschen, anstatt sie ohne jede Reaktion anzustarren.*

10.9. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı ve Almanca Çevirisindeki Karşılığı

1) Bir kez daha ağlamaya başladıysam**, …***Wenn ich von neuem zu weinen anfing, …*

10.10. Öğrenilen Geçmiş Zaman Hikâyesi'nin Şartı ve Almanca Çevirisindeki Karşılığı

1) Gece düş görmüştüysem eğer... *Wenn ich nachts geträumt haben sollte, ...*

11. FARKLI ZAMANLARIN BİR ARADA KULLANILMASI

Aşağıdaki birleşik tümce örneklerinde, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi (*durmuştu*) biçiminin eksiltili biçimi (*durmuş*) ile şimdiki zamanın hikâyesinin (bakıyorlardı) sıkça bir arada kullanıldığını görmekteyiz. Zaten bu, Türkçe anlatımda çok yaygındır.

1) Bu kez bana en yakın olan pencerenin önünde durmuş bahçeye bakıyorlardı. *Diesmal standen sie am mir nächstgelegenen Fenster und betrachteten den Garten.*

2) Kimseyle paylaşmaya niyetli olmadıkları yaşama hırsızlama girmiş, gizlice ufak ufak parçacıklar çalıyordum. *Ich trat wie ein Dieb in ihr Leben, das sie mit niemandem zu teilen bereit waren, und stahl insgeheim winzige Teile davon.*

3) Sanki yaz boyu gökyüzünde birikmiş, tümü birden aralıksız yağıyordu. *Als hätte es sich während des ganzen Sommers am Himmel gestaut, regnete es ohne Unterbrechung.*

4) Kapkaranlık denizin ortasında, ay ışığının çizdiği yolu da yitirmiş, yapayalnız bocalayan küçük kayığın hüznü gittikçe doluyordu geceye. *Die Trostlosigkeit des kleinen Bootes mitten auf dem dunklen Ozean, das auch den vom Mondlicht gezeichneten Weg verloren hatte und mutterseelenallein da hintrieb, erfüllte zunehmend die Nacht.*

12. BİRLEŞİK TÜMCELERDE EK EKSİLTME

Yukarıda farklı zamanların bir arada kullanılması ve ek eksiltme söz konusuydu. Aşağıdaki örneklerdeyse birleşik tümcelerin zamanı aynı, ancak anlatımda estetik ve tasarruf sağlamak amacıyla birinci tümcenin birleşik zaman ekinin atıldığını görmekteyiz. Birinci tümcenin eksiltilen (boş durumda olan) birleşik zaman eki, ikinci tümceninkine öngönderimde bulunmaktadır:

1) Onu yeni yitirdiğim o en kötü yıllarda bile böyle şeyler görmemiş, düşünmemiştim. *Nicht einmal in den ersten Jahren, nachdem ich ihn verloren hatte - es waren die schlimmsten meines Lebens -, hatte ich derartige Visionen gehabt.*

2) Ondan sonra da ...akşamın geç saatlerine dek susmazlar, klakson ve motor seslerinin de katkısıyla, birbiriyle çarpışan uyumsuz sazlardan oluşmuş bir orkestra gibi çalar da çalarlardı. *Und dann ... gaben sie bis in die späten Abendstunden keine Ruhe mehr. Wie ein Orchester, das mit seinen verstimmten Instrumenten in ständigem Streit liegt, spielten sie unter Begleitung von Autohupen und Motorengetucker auf.*

3) Plakayı daha sonra kesiyor, değişik çaplarda küçük borucuklar biçimine sokuyor, kutulara doldurup herhalde dükkânlara satıyordu. *Dann schnitt er die Platten zu und formte daraus Lockenwickler in verschiedenen Größen, steckte die Röhrchen in Kartons, die er wohl an Friseurläden verkaufte.*

4) Sokağın gürültüsü dinmiş, ama tüm sesler kesilmemişti. *Der Straßenlärm hatte nachgelassen, aber noch waren nicht alle Geräusche verstummt.*

5) Akşamlan eve geldiğimde ‘o dairenin kapısını çalacağım’ ataklığını asansöre bininceye dek sürdürüyor, ama bir türlü dördüncü katın düğmesine basamıyordum. *Abends, wenn ich nach Hause kam, hielt sich meine Courage bis zum Aufzug aufrecht, »auf die Klingel jener Wohnung zu drücken«, aber ich konnte irgendwie nicht den Knopf des vierten Stockes drücken.*

6) Dizlerimi korumak için kalın çorap giyip balkon kapışım açıyor, kapıya en yakın koltuğa oturuyordum hepsi hepsi. *Alles was mir blieb, war, dass ich dicke Strümpfe über meine Knie zog, die Balkontür öffnete und mich auf den nächsten Stuhl setzte.*

7) Her seferinde hüzün biraz daha yoğunlaşıyor, yalnızlık bir kat daha sarıyordu bahçeyi. *Jedes Mal steigerte sich die Traurigkeit ein wenig mehr, und die Einsamkeit ergriff den Garten auch mehr und mehr.*

8) Her yaptıklarıyla ya da yaptıklarım sandığımla İlhan’la benim aramda olanlar arasında bir koşutluk arıyor, çoğu kez buluyordum. *Ich suchte und fand auch zumeist Parallelen zwischen ihrem Tun, oder dem, was ich glaubte, dass sie es täten, und dem, was zwischen mir und Ilhan gewesen war.*

9) Pencereden gördüğümde omuzlarına dökülmüş olan saçlarını ortadan ayırıp iki yandan sıkıca çekerek ensesinde yumuşak bir topuz yapmış, kulaklarına minik inci küpeler takmıştı. *Ihr Haar, das damals, als ich sie am Fenster sah, über die Schultern fiel, trug sie jetzt in der Mitte gescheitelt und seitlich auf den Oberkopf zu einem weichen Knoten gesteckt, in ihren Ohren hatte sie zwei winzige Ohrringe aus Perlen.*

10) Ya bir yerlere gidiyorlar ya da yapacak başka şeyler buluyorlardı kendilerine besbelli. *Sie gingen aus, oder sie suchten sich eine andere Beschäftigung, klar.*

11) Gece yansından sonra çalınan müziği ise ya duymuyorlar, ya dördüncü kattan geldiğini bilmiyorlar, ya da onca güzel seslere karşı çıkılamayacağım kavrıyorlardı. *Was die Musik nach Mitternacht anbelangt, hörten sie sie entweder nicht, oder sie wussten nicht, dass sie aus dem vierten Stock kam, oder aber sie begriffen, dass man gegen so viel Schönheit nichts unternehmen durfte.*

12) İşin garibi, sözü edilen ‘haşan oğlan’ı bunca aydır ne görmüş, ne de işitmiştim. *Das Skurrile war, dass ich den »ungezügelten Jungen« seit Monaten weder sah noch hörte.*

13) İlk bindiğimizde gülümsemiş, genizden gelen kalınca bir sesle “kaçıncı kat?” diye sormuştu. *Als wir einstiegen, lächelte sie und fragte mit einer etwas tiefen, nasalen Stimme »Welcher Stock?*

14) Daha bir gün önce dinen yağmurlar yalnızca güzün kapışım açmakla kalmamış, bir kış durgunluğu getirmişti çevreye. *Die Regenfälle, die erst gestern aufhörten, begnügten sich nicht damit, dem Herbst Tür und Tor zu öffnen, sie brachten eine winterliche Todesstille in die Umgebung.*

15) Bilmecenin içinden çıkılmaz oluşu müziğin etkisini azaltmıyor, tersine artırıyordu. *Die Unlösbarkeit des Rätsels minderte nicht die Wirkung der Musik, im Gegenteil, sie steigerte sie.*

16) Üstelik zaman içinde donmuş, her türlü değişme tehlikesinden uzak kalmıştı. *Überdies in der Zeit eingefroren, jeder Gefahr einer Veränderung fern.*

17) Uyandığım iyi olmuştu. *Nur noch gut, dass ich wach geworden bin....*

18) Döndüğümde de, daha kentin tozunu, kokusunu taşıyan giysilerimden ve terimden soyunmadan önce, doğru balkona çıkmış, sanki dördüncü katın hâlâ yerinde durup durmadığına bakmıştım. *Zu Hause angekommen, ging ich geradewegs, ohne mich meiner staubigen Kleidung mit dem Gestank der Stadt und meinem Schweiß zu entledigen, auf den Balkon, als würde ich mich vergewissern wollen, dass der vierte Stock noch da ist.*

19) Ellerim demirden dirim koparmak istercesine sıkı sıkıya parmaklığa yapışmış, sonunda başımı sırılsıklam kolumdan kaldırdığımda dördüncü katın ışıkları sönmüştü. *Meine Hände hielten das Geländer fest, als wollte ich aus dem Eisen Leben herauspressen, am Ende, als ich meinen Kopf vom völlig nass gewordenen Arm erhob, waren die Lichter des vierten Stockwerks bereits erloschen.*

20) Uzun ak giysili kadınla sakallı profesör hekim birbirlerine sarılıp deli gençler gibi odanın ortasında dönerlerken hangi gerçeği sokmuşlardı gözüme de oradan yaş akıtabilmişlerdi? *Welche Wirklichkeit haben die weißverhüllte Frau und der bärtige Professor mir vermittelt, als*

sie sich wie ungestüme junge Menschen inmitten des Zimmers drehten, dass aus meinen Augen Tränen flossen?

21) Adını duyduğum, ama yazdıklarını okumadığım orta yaşlı bir ozan, beş-altı yıl önce küçük dairelerden birini tutmuş, hâlâ gitmediğine göre bizlerden biri olmuştu. *Ein Dichter mittleren Alters, dessen Namen ich kannte, aber von dem ich nichts gelesen hatte, mietete eine der kleinen Wohnungen vor fünf bis sechs Jahren an, und da er bis jetzt nicht ausgezogen ist, scheint er einer von uns geworden zu sein.*

22) Erken uyumuş, ama ...ter içinde uyanmıştım. *Ich war früh zu Bett gegangen, wachte aber ... schweißgebadet auf.*

13. SONUÇ

Olgusal anlamda evrensel olan zaman kavramı insan kavrayabilse de kavrayamasa da *geçmiş*, *şimdi* ve *gelecek* olarak vardır. Bu kavramın gerek anlamsal katmanları gerekse bu katmanların dilbilgisel görünümleri dilden dile büyük farklılıklar gösterir. Bu durum, zamanın göreceli algılanabileceğini ve dilbilgisel kategorilerin ihtiyaçlar doğrultusunda gelişip oluşabileceğini ya da yok olabileceğini göstermektedir. Zaten başlangıçta Almancada yalnız Präsens ve Präteritum varken, zamansal ayrıntıların ifadesi için P. Perfekt, Plusquamperfekt, Futur I ve Futur II sonradan oluşmuştur. Keza bu husus, zamanın bir kültür ve yaşam biçimi konusu olduğu anlamına da gelir.

Bazı Türkçe uzmanları zaman ve kip kavramlarını çok karıştırmakta, hatta bazen eşdeğer görmektedir. Her ne kadar zaman ve kip iç içe bir görünüm arz etse de ikisi birbirinden farklı şeylerdir. Buna karşın tanımlamalarda bile çokça yanlışlık yapıldığını söylemeliyiz. Öznel olan kip belli söylem ortamında konuşucunun iş, olgu, durum karşısındaki tutumunu belirlerken, nesnel olan zaman bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süreyi ifade eder. Kipin zamanları vardır, ama zaman kipi diye bir şey olamaz.

Zaman, görünüş ve kılınış arasındaki ilişki de her zaman dikkat çekmiştir. Görünüş ve kılınış doğrudan ya da dolaylı olarak zamanla ilişkilendirilebildiği için sıkça karıştırılmaktadır. Ancak kılınışta masterın anlamsal yapısı ve oluş biçimi bitmişlik-bitmemişlik (başlama, kesintilerle / aralıksız / yoğun biçimde sürme, değişme, bitme) açısından

değerlendirilirken, görünüşte bir duruma dış etmen olan zaman açısından konuşucu aracılığıyla gönderimde bulunulması söz konusudur. Bu yüzden kılınış nesnel, görünüş ise özneldir. Bizceeylemlerin dilbilgisel bir kategorisi olan görünüşün bir dilde varsayılabilmesi için *bitmiş, bitmemiş, süren* veya *yinelenen* gibi evrenselliği kabul edilen eylemsel kategorilerin sistematik karşıtlıklar oluşturabilmesi gerekir. Bu tanıma göre Türkçede de Almancada görünüş yoktur. Almanca ve Türkçede görünüş diye gösterilen anlamlar sözdizimsel ve sözcüksel yapılar (tüm tümce öğelerinin) ile edimsel olguların toplam sonucudur.

Gerek kuramsal gerekse eğitim öğretime yönelik Türkçe dilbilgisi kaynaklarında *basit zaman - birleşik zaman* ayrımı yapılırken Almanca dilbilgisi öğretimi kitaplarında böyle bir sınıflandırma yoktur. Bilimsel dilbilgisi kitaplarında ise *basit/yalın*(einfach) ve *birleşik* ayrımının yapıldığını, fakat bunun *synthetisch - analytisch* anlamında kullanıldığını görüyoruz.

Zaman biçimlerini sadece dilbilgisel kategoriler açısından dar kalıplar içinde görmek yanlıştır. Çünkü gerek bağlama gerekse konuşucunun niyetine bağlı olarak tümceye giren zaman belirteçleri yardımıyla dilbilgisel biçimler arasında geçişlilikler ortaya çıkmakta, aynı anlamsal işlev farklı zaman biçimbirimleriyle ifade edilebilmektedir.

Pınar Kür'ün "Yaz Gecelerinde Keman" adlı öyküsündeki birleşik zamanlar ve Almanca çevirisindeki karşılıklarına baktığımızda, beklenenin tersine birçok çeviri biçimine rastlanmıştır. Bu da kuram ile uygulamanın (kullanımın) her zaman örtüşemeyebileceği anlamına gelir. Bu düşüncemizi somutlaştırmak için, Türkçede öğrendiğimiz ve öğrettiğimiz biçimiyle, öğrenilen (duyulan) geçmiş zamanın hikâyesinin (-miş'li geçmiş zamanın) Almancada genellikle Plusquamperfekt ilekarşılandığı söylenir. Ancak ele aldığımız materyalde - çevirmenin tercihlerini doğru varsayarsak – bunun hiç de böyle olmadığını saptadık. Türkçe öyküde bulunan 160 -miş'li geçmiş zamanlı tümcenin yalnız 33'ünün Plusquamperfekt ile çevrildiğini, ağırlığın Präteritum'da olduğunu, çevirmenin 99 Plusquamperfekt tümceyi Präteritum ile, 28 tümceyi Partizip Perfekt ile hatta üç tümceyi de Präsens ile çevirmeyi tercih ettiğini saptadık.

Türkçe metinde görülen birleşik zamanların sayısı şöyledir:
Şimdiki zamanın hikâyesi (-yordu): 216

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi (-mIştI): 160
Geniş zamanın hikâyesi (IrdI): 66
Gelecek zamanın hikâyesi (-cAktI): 13
Şimdiki zamanın rivâyeti (-yormuş): 10
Gelecek zamanın rivâyeti (-cAkmIş): 2
Görülen geçmiş zamanın hikâyesi (- dIydI): 1

Söylemek istediğimiz başka bir şey, Türkçenin biçimsel yapısının ağırlıklı olarak bileşimli (synthetisch), Almancanın ise çözümlemeli (analytisch) olması nedeniyle Türkçe öykü 11.769- sözcük ve 76.892 yazı karakterinden oluşurken, Almanca çevirisi 18.085 sözcük ve 95.234 karakterden oluşmaktadır.

14. KAYNAKÇA

Akbayır, Sıddık (2006): *Cümle ve Metin Bilgisi*. Pegem A Yayıncılık. Ankara.

Aksan, Doğan(1999):*Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Engin Yayınları. Ankara.

Atabay, Neşe vd. (1983): *Sözcük Türleri.* TDK Yayınları: 421. Ankara.

Balcı, Tahir (2009): *Grundzüge der türkisch-deutschen kontrastiven Grammatik.* Ulusoy Matbaası. Adana.

Balcı Umut (2012). Wechsel der Diathese im Türkischen und im Deutschen: Gemeinsamkeiten und Unterschiede in der Passivierung. *Klagenfurter Beiträge zur Sprachwissenschaft*, 37. S. 7-21.

Balcı, Umut (2013): Direkte und indirekte Objekte im Deutschen und im Türkischen. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 8(1), 871-879.

Banguoğlu, Tahsin (2007): *Türkçenin Grameri*. 8. Baskı. TDK Yayınları, No: 528. Ankara.

Bozkurt, Fuat (2004): *Türkiye Türkçesi. Türkçe Öğretiminde Yeni BirYöntem*. Kapı Yayınları. İstanbul.

Bredow, Rafaela von (2006): Leben ohne Zahl und Zeit. Der Spiegel. 17. sayı, 24.4.06, s. 150-152).

Bußmann, Hadumod (2008): *Lexikon der Sprachwissenschft*. Alfred Kröner Verlag. Stuttgart.

Demirgüneş, Sercan (2010): Yazılı Girdilerde Görünüş Hipotezi: Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı Örneği. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 27. S. 225-237.

Demircan, Ömer (2003): *Türk Dilinde Çatı*. Papatya Yayıncılık. İstanbul.

Dilaçar, Agop (1974): Türk Fiilinde 'kılınış'la 'görünüş' ve Dilbilgisi Kitaplarımız. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1973-74.* (1974) s. 159-171.

Duden (1984): *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*. 4., neu bearb. und erweit. Auflage, Hrsg. von der Dudenredaktion. Dudenverlag. Mannheim. (Der Duden; Bd. 4).

Dreyer/Schmitt (2001): *Lehr- und Übungsbuch der deutschen Grammatik.* Verlag für Deutsch. Ismaning.

Ediskun, Haydar (1985): *Türk Dilbilgisi*. Remzi Kitabevi. İstanbul.

Erben, Johannes (1984): *Deutsche Syntax. Eine Einführung*. Peter Lang. Bern u.a.

Ergin, Muharrem (1988): *Türk Dil Bilgisi*. 17. Baskı. Bayrak Basım / Yayın / Dağıtım. İstanbul.

Gencan, T. Nejat (2001): *Dilbilgisi*. Ayraç Yayınevi. Ankara.

Glavina-Ivanus, Sanja (1997): *Aspekte und Aktionsarten als Möglichkeiten zur Unterstützung des temporalen Ausdrucks in der Sprache*. http://www.linse.uni-due.de/esel-seminararbeiten/articles/aspekte-und-aktionsarten-als-moeglichkeiten-zur-unterstuetzung-des-temporalen-ausdrucks-in-der-sprache.html (Zugriff: am 01.01.2015).

Glück, Helmut (Hrsg.) [2010]: *Metzler Lexikon Sprache*. 4. Aufl. Verlag J. B. Metzler. Stuttgart. Weimar.

Göker, Osman (2001): *Uygulamalı Türkçe Bilgileri* 2. MEB Yayınları, No: 3052. Ankara.

Gülsevin, Gürer (1999): Çatı Ekleri Üzerinde Kullanılabilen Ekler. In: *Türk Gramerinin Sorunları II*. TDK Yayınları: 718. Ankara. S. 203-223.

Hacıeminoğlu, Necmettin (1991): *Türk Dilinde Fiiller*. Kültür Bakanlığı Yayınları, No: 1348. Ankara.

Helbig, Gerhard / Buscha, Joachim (2001): *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht.* Langenscheidt. Berlin u.a.

İmer, Kamile vd. (2011): *Dilbilim Sözlüğü.* Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. İstanbul.

Johanson, Lars (1971): *Aspekt im Türkischen. Vorstudien zu einer Beschreibung des türkeitürkischen Aspektsystems.* Studia Turcica Upsaliensia 1. Almqvist &Wiksell.Uppsala.

Kahraman, Tahir (1986): *Yükseköğretimde Türk Dili ve Anlatımı*. Güneydoğu Modern Matbaa. Diyarbakır.

Koç, Nurettin (1996): *Yeni Dilbilgisi.* İnkilap Yayınevi. İstanbul.

Korkmaz, Zeynep (2007): *Gramer Terimleri Sözlüğü*. TDK Yayınları: 575. Ankara.

Köller, Wilhelm (1988): *Philosophie der Grammatik*. J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung und Carl Ernst Poeschel Verlag. Stuttgart.

König, Werner (1981): *dtv-Atlas zur deutschen Sprache*. Tafeln und Texte. 4. Aufl. Deutscher Taschenbuch Verlag. München.

Krause, Olaf (2015): *Zu Bedeutung und Funktion der Kategorien des Verbalaspekts im Sprachvergleich*. http://www.germanistik.uni-hannover.de/fileadmin/deutsches_seminar/publikationen/HAL/hal-4.pdf (Erişim: 01.01.2015).

Kür, Pınar (2004): *Bir Deli Ağaç*. Everest Yayınları. İstanbul.

Kür, Pınar(2006): *Ein verrückter Baum* (Original: Bir Deli Ağaç. Aus dem Türkischen von: Beatrix Caner). Literaturca Verlag. Frankfurt/M.

Lewandowski, Theodor (1984): *Linguistisches Wörterbuch 1*. 4. Aufl. Quelle&Meyer. Wiesbaden.

Lewandowski, Theodor (1985): *Linguistisches Wörterbuch 2*. 4. Aufl. Quelle&Meyer. Wiesbaden.

Lewandowski, Theodor (1994): *Linguistisches Wörterbuch 3*. 6. Aufl. Quelle&Meyer. Wiesbaden.

Maas, Utz / Wunderlich, Dieter (1972): *Pragmatik und sprachliches Handeln.* Mit einer Kritik am Funkkolleg Sprache. Athenäum Verlag. Frankfurt/M.

Nadolny, Sten (1992): *Selim oder die Gabe der Rede*. 4. Aufl. Piper Verlag. München.

Oymak, Rıfat (2004): *Türkçe öğretiminde –dilbilgisel- bir biçimbirim/ulam olan kip kavramının biçimdizimdeki işlevi ile kavranma düzeyivegeleneksel dilbilgisi eleştirisi.* https://www.pegem.net/dosyalar/ dokuman/461. pdf (Erişim: 30.11.2014).

Özsoy, A. Sumru (1999): Türkçe. Turkish. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, No: 657. İstanbul.

Paçacıoğlu, Burhan (1987): *Türk Dili Dersleri*. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, No: 18. Sivas.

Peters, Ludwig (1947): *Grammatik der türkischen Sprache*. Axel Juncker Verlag. Berlin.

Schulz, Dora/Griesbach, Heinz (1988): *Grammatik der deutschen Sprache*. 11. Auflage. M. Hueber Verlag. München.

Sebuktekin, Hasan (2005): *Kontrastive Linguistik. Verbalkategorien Tempus und Modus im Deutschen und Türkischen.* Nobel Yayın No: 764. Ankara.

Sowinski, Bernhard (1978.): *Deutsche Stilistik. Beobachtungen zur Sprachverwendung und Sprachgestaltung im Deutschen*. Fischer Taschenbuch Verlag. Frankfurt am Main.

Tabert, Emily vd. (2004): *Tempusfehlerklassifikation.* https://www.linguistik.hu-berlin.de/institut/professuren/korpuslinguistik/lehre/alte_ jahrgaenge/ws-2004/hs-phaenomene/pdf/FolienTempus.pdf. (Erişim: 25.11.2014).

Türkçe Sözlük (1999): *Türkçe Sözlük 2*. Dil Derneği Yayınları: 9. Ankara.

Türkyılmaz, Fatma (1999): Tasarlama Kiplerinin İşlevleri. TDK Yayınları: 729. Ankara.

Yiğit, Sema (2014): İnovasyona davranışsal yaklaşımın biryansıması: kurumsal girişimcilik. *International Journal of Social Science.* Doi number:http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2617. No: 30 , s. 411-428, Kış I 2014.

Yücel, Bilâl (1999): Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları. *Türk Gramerinin Sorunları II.* TDK Yayınları: 718. Ankara. S. 156-201.

Yoshida, Mitsunobu (2015): *Zählbare Massennomina — Wie wird die Individuierung im Japanischen kodiert?* http://home.hiroshima-u.ac.jp/mituyos/Yoshida_MitsunobuAGT2008.pdf (Erişim: 17.01.2015).

Weinrich, Harald (1993): Textgrammatik der deutschen Sprache. Dudenverlag. Mannheim u.a.

Yaman, Eruğrul (1999): *Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları.* TDK Yayınları: 730. Gramer Bilim ve ve Uygulama Kolu Yayınları: 28. Ankara.